ФПСфрЧ 35/1870-1871-1

РII 204/I
1870-71

БИБЛИОТЕКА
Др. Г. Михаиловића
НЕВИЊЕ

СРБСКО-ДАЛМАТИНСКИ

МАГАЗИН

ЗА ГОДИНУ

1870-71.

Књига XXIX.

БАЧИЋА
СРПСКА

У ЗАДРУ
Печатња Народнога Листа.

204 / I

204 II
РПГр № 35/1870-1871.1
100

СРБСКО-ДАЛМАТИНСКИ

МАГАЗИН

ЗА ГОДИНУ

1870-1.

уредио

Герасим Петрановић

Консисторијални и М. Драговића Архимандрит.

ГОДИНА XXIX.

МАТИЦА СРБСКА

У Задру
Печатња Нар. Листа

Инв. бр. 55664

СВЕТОЗАР МАРКОВИЋ У НОВОМ САДУ

БИБЛИОТЕКА
Др. Г. Михаиловића
ЊЕГИЊЕ

I. Историја.

Православни црквено-народни Синод (сабор) држани у Задру год. 1808.

Дандоло, онај мудри и вјешти муж, којега цар Наполеон I. од лијекоправника млетачког, на чело управе у Далмацији постави, и који обштекористним предлозима влади француској, особито пак својим наредбама и законима учини знамениту епоху у политичкој управи провинције наше, није с дубокопроницајућег погледа и ума својег сметнуо ни православну нашу цркву и њене посљедоватеље. Ево писма и предлога што га год. 1807 поднесе Наполеону у корист њиову.

"Проглас, којим је Ваше Величанство дало свима својим народима слободу савјести и вјероисповједања, морао је произвести жељена дијејства и на нове поданике грчкога закона. Ја сам доиста људма овим по Вашим ријечима слободно говорио, и пастирска писма што их Архимандрити, поглавице грчкога свештенства, народу прогласише, свједоче како је говор тај поспјешни утисак у њима учинио. С једне стране дубоко неповјерење према свакој новости, неповјерење што можда произилази од превратних (револуционарних) страхота, — с друге стране постојани дотицај народа овога са Русима, који од времена Петра великог настојаху да придобију себи Грке у свој Ев-

ропи, обогаћавајући ѝм цркве ѝ свештенике, просипајући дарове и части, причинило је у ово посљедње доба, те су далматински Грци *) били, ако и не сасвим у опозицији према Француској, ипак у неком одсудноме мртвилу, у којем се сваком пригодом могаше сакрити какав превратни умисао, када би се пламен рата распростро био на Далмацију, као што се распружио на Албанију.

О, колика хитрост, колика ли средства, морадоше се употребити са овим грчким народом и свештенством у одлучно критичним часовима за ову провинцију! Ипак све је пошло по жаркој жељи мојој.

Морам пак Вашем Величанству рећи, да су прошла владања поступала увјек с Грцима очитом неправдом. Они не могоше никда добити себи Епископа. Младићи, који се желе посветити чину свештеничком, морају ићи у Угарску и, што је још горе, у Црну-гору да се рукоположе. Путовања ова ван државе противна су сваком политичном начелу; јербо, осим што новац са знатном штетом дотичних породица излази из провинције, увлачи се тиме друштвена једна странка, а то су прозелити туђих начела и туђих владања.

Нису ово једине штете, што оскудица грчкога епископа приноси Далмацији; него је највиша штета незадовољство свију Грка у провинцији, и што се ови непрестано селе. Видећи да су без свога пастира, мисле и страше се да ће увјек запуштени бити од несмотрених и нетрпљивих влада, које, док допуштају на 200000 римокатолика далматинских дванаест епископа, не допуштају њима једнога епископа, ма да их има около 80.000 душа.

Може бити да млетачка република и Аустрија не хтјеше, да се сукобе с римским двором, када би поставиле грчкога епископа, почем је познато да су

*) Под именом Грка узима Дандоло с религијозног гледишта православне Србе.

једнако тежили на пусто (химеричко) сједињење двију цркава. Млечићи пак, или ради слабе политике или с трговачких намјера, ласкали су овој папској предрасуди. Не знам пак који бијаше узрок да аустриска политика одрицаше овако знатноме броју житељства оно исто покровитељство и оне исте милости, што их је обилато у томе обзиру давала осталим својим поданицима латинскога обреда.

Била ма која политика оних влада, највиша начела развише се у великој мисли Вашег Величанства.

Предлог што га подносим Вашем Величанству, плод је мојега најдубљег увјерења. Народ грчки у Далмацији био би срећан под новим царством, када би га милост царска усрећила нарочитим епископом његове вјере, који плаћен од државе и у истој настањен, био би привезан своме цару и служио би можда свезом за удаљеније одношаје.*) Ја молим Ваше Величанство ради овога епископа, јербо тако ми налажу начела, која ме одушевљују за Вашу увјек растећу славу, и што, ако га неби добили, било би, по моме мнењу, право зло за ову сиромашну земљу.

Ваше Величанство! Оно што је речено за латинске парохе дотично њиова обучавања, важи исто и за Грке; и само је разлика у томе, што ови, много непросвјештенији од оних, једва познају прве основе вјере, и гоје у своме уму свакојаке предрасуде, те их повлађују својим парохијанима.

Потребна је дакле једна грчка семинарија, као што је нужна и за латинско свештенство. Једна и друга имају се управљати једнаким начином, да се са начелима морала и вјере споје точне науке и лијепа књижевност; да се к томе пароси обију обреда уче земљодјелству, како би могли боље савјетовати своје

---

*) По својој прилици политичне! „ или "Житие архимандрита Зелића.„

парохијане на обрађивање ових плодних земаља и на радиност, чим ће ова сада сиромашна мјеста постати богата и људма и средствима.

Три су само манастира грчка у Далмацији, нити се о њима има шта више примјетити, него што је речено о црквеном одгајању и о мислима у народу грчком.

Уздам се да ће Ваше Величанство и пр.

У Задру 15 Августа 1807.

Дандоло Проведитор.

На ово извјешће изађе нижестављени царски декрет, што га обнародова Дандоло сљедећим писмом:

Далматинцима! С висине престола, који управља судбама свијета, Велики *) обратио је поглед и на своју Далмацију. Посљедица је тога само највеће доброчинство. Ово доброчинство ишту либерална Његова начела; — иште једнакост међу свима Његовим синовима свакога обреда и народности; иште љубав своим народима; у кратко иште свеза оне системе препорода политичкога и моралнога, које Он жели да утврди на земљи.

Наполеон, Божијом милости и по уставу цар Француза, краљ Италије и покровитељ рајнскога савеза.

Хотијући Ми прискочити духовној потреби Наших поданика грчкога закона одлучили смо и одлучујемо што сљедује:

Чланак I.

Биће у Далмацији један епископ грчкога закона.

Чланак II.

Биће такођер један капитул и семинарија ради обучавања клира реченога закона.

Чланак III.

На Нашу краљевску благајну стављамо епископату дотацију од 15.000 лира.

---

*) Il Grande т. ј. Наполеон.

Чланак IV.

Подобна свота, такођер из благајне, даје се за годишњу дотацију капитула и семинарије.

Чланак V.

Течајем идућег мјесеца Новембра сазваће се у Задру, под предсједништвом Нашега Генерал-проведитора Синод, састављен из четрдесет поданика грчкога закона, које ће наименовати исти Проведитор, на двоструки списак, што ће му поднети Архимандрит.

Чланак VI.

Синод казаће Нам своје мисли о начину којим да се добро уреди упражњавање грчкога закона.

Чланак VII.

Предложиће Нам даље нацрт сврху бољега омеђашења парохија и назначење потребних трошкова за црковну службу.

Чланак VIII.

Половицу ових трошкова носиће слѣдователи грчкога закона начином, који се буде одредио; другу половицу даће Наша краљевска благајна.

Чланак IX.

Наређује се Нашим министрима финанције, благајне и богоштовија Наше краљевине Италије, свакоме у колико се кога тиче, да изврше овај декрет, који ће се обнародовати и уврстити у листу закона.

Дано из Наше царске палате С. Клуд овога дана 19 Септ. 1808.

Наполеон с. р.

За цара и краља
Министар, државни тајник
А. Алдини с. р.

На ово је Дандоло издао слѣдујућу одлуку:

ГЕНЕРАЛ-ПРОВЕДИТОР ДАЛМАЦИЈЕ,

видјевши декрет Њ. В. цара од 19 скоро прошлога Септембра; видјевши и испитавши двоструки списак

што га поднесе Гд. Архимандрит Генерал-Викар грчке цркве у Далмацији, као што наређује V. чланак предреченога декрета

одлучује,

I. Избрани су за чланове грчкога Синода у Далмацији дољеименована господа.

II. Грчки Синод има се сабрати у цркви св. Илије у Задру дана 30 текућега Новембра.

Ова одлука биће печатана, проглашена и прикована на обичним мјестима провинције.

Задар, из проведиторске палате 12 Новем. 1808.

Дандоло с. р.

Општи тајник
Анђолини с. р

Имена 40 чланова грчкога Синода у Далмацији.

Баљковић Андрија, Бједов Прокопије, Бусовић Ђорђе, Црница Јован, Кончаревић Стефан, Граф Илија Деде-Митровић, Димитровић Ђорђе, Димитровић Јосиф, Фумиш Ђорђе, Ђурић Ђорђе, Јовановић Јаков, Јовић Јован, Јовић Ђорђе, Јовић Божо, Леши Димитрије, Малешевић Константин, Миовић Јаков, Мирковић Спиридон, Новаковић Никола, Омчикус Герасим, Павасовић Вујо, Павковић Тодор, Петровић Гавро, Радуловић Јован, Рашковић Јован, Руђери Никола, Саблић Петар, Сфрдлин Спиридон, Синобад Ђорђе, Стрефи Димитрије, Сундечић Илија, Сундечић Тома, Тодоровић Михаил, Торбица Партеније, Васиљевић Саватије, Веја Матеј, Жарковић Спиридон, Зелић Герасим, Добрета Димитрије, Дошен Јосиф.

Примједба: 1. Између горњих чланова било је 13 свештеничког, а 27 свјетовнога сталежа.

2. Чланови ови били су из саме собствене Далмације, изкључујући Дубровник и Боку, које државе имале су тада особито од далматинскога одјељено политичко управитељство.

Генерал-Викар Архиманд. Зелић издаде под $^{2}/_{14}$ Новемб. подуго печатано пастирско писмо на свештенство и народ православни, који наређује, да се у сви-

ма црквама држи за знак ове милости царске призиpвање св. Духа и благодареље.

Прва синодска сједница.

30 Новембра у Среду.

Свега присутних 36 чланова. Предсједник Генерал-Проведитор. Четворица не приспјеше још на Сабор.

У подне реченога дана сабраше се чланови у опредјељену за састанак цркву св. Илије. Два изабрана посланика пођоше из сабора да јаве Њ. Пр. г. Проведитору предсједнику саборском, да су чланови сви сакупљени. Њ. Преузвишеност уз пратњу главнога тајника, изасланих саборских посланика, и начелника одијељења Проведиторије, сви у сјајним кочијама, крене се к цркви предњачећи му почастна војска. Пред црквом бијаху сабране главне власти. На врати црквени дочекан је с највећом сјајношћу и свечаности по обреду православном, и смјести се на десној страни престола, на којем се сјао лик царев.

Чим се сврши призиване св. Духа, главни тајник прочита горњи царски декрет, и Генерал-викар Архим. Герасим Зелић ускликну у здравље царево, на које се поновљеним усклицима чланови сабора и сакупљени народ одазваше. Пошто се тишина повратила, Генерал-Проведитор изговори сљедујуће слово, у коме је заиста чудновато и смијешно, гдје говорник искључиво обраћа ријеч своју грчкоме народу, од којега једва да су три до четири члана у Синоду била, а остали сви чисти овејани Срби; и што у христијанскоме храму, поред христијанских нелажних истина, наводи Минерву и Периклеса, и уз христијанску науку учење незнабожних Грка и Римљана! Ево слова његова:

"Када би стари Грци добили или добити хотјели од своих богова које доброчинство, покривали би ол-

таре жртвама, и пјевали у својим храмовима захвалне пјесме. Тако када Периклес подиже храм, стави под окриље Минервино художества и науке за славу Атине, проклињући незнанство и варварство као узроке робству.

Не кроз Периклеса Минерви, него кроз Великога (il Grande) обраћамо се ми данас правоме Богу, да заштити овај знаменити Синод, који сабран под силним царевим покровитељством, принести има нов живот, нову славу грчкоме имену.

Цару ће дакле захвалити грчка вјера у Далмацији, што добива свештеничку хијерархију, сјемениште, училишта, и достојне имена тог парохе.

Видио си, о Царе, с висине престола својег, како христијански овај закон, презрен и запуштен у Далмацији, пријечаше напредовању просвјете, пониживаше човјека, нравственост и дружтвене обичаје.

Како је дакле могло вјероисповједање, које даје човјеку једнога законодавца Бога, једну полугу необходну законима и нравствености; вјероисповједање, које обузима што је времено и вјечно, управља срдцем и господари човјеком; које му говори о вјечности, и сходно томе заповиједа, обећава, пријети оно, што ни један други човјечији закон учинити не може; које на посљедку испуњава неизмјерни простор, што дијели људе од Бога; како, велим могаше под царем великим ово христијанско вјероисповједање да остане без честитога и просвјештенога свештеника? Ипак од стољећа свештенство је ово чамило и чами потиштено у најплачевнијем занемарењу!

Од овуда се најбоље види, како достојанство свештеника просипа на бриге и рад његов нешто свештенога или небеснога, и чини религију анђелом утјешитељем у сред несретника. Ово је једино средство, да људи, природно побуђени више од онога што им се наређује, него од онога што се њима докаже, склоне се са већим увјерењем на заповједи и на своје

дужности, те се привикну не само да добро мисле и добро познавају, него и добро дјелају.

Ах доиста! Недокучан је тајни уплив религије, који руководи добродјетелно свештенство; доиста, морална се снага његова осјећа а не понима, исто као и снага генија.

Свака је људска моћ ништавна према ономе осијећању које од увјерења срца долази.

Овакова начела, којих се држала политика великих људи древности, не могоше избјећи ономе, који за све њих вриједи; ономе у којем при највећој друштвеној потлачености, усредоточила је једино природа онај генији, што га она обичајно на многе разређује, како би муж Овај могао сам после непремјеримог простора времена, створити на земљи нови политички и морални ред, сходнији природи умнога бића.

Сретни ми дакле, што нам западе срећа да имамо овога великога мужа за отца и господара.

Просвјетна политика царева уздижући, закрилујући и частвујући религиозне установе, увађа их кроз то у све односаје живљења, судјелује да се нравственост и друге велике добродјетељи, које религији за наслон служе то већма развијају и распростиру, узимајући их за предмет општега вјеровања; помоћу истих установа ставља цијело друштво под заштиту Творца природе, и бдије пазљиво да се позна и прогони сујевјерије и фанатизам.

Не ће се више дакле ова страшила појављивати на земљи. Не ће више стољећа понављати под разним именима иста крвна призорја. Обучавање слободно, једнообразно, — обучавање опште царем основано, заустави, препријечи у један мах ход толиким невољама, којима обилује повјестница.

Да, — човјечанство вапило је мир савјестима; и зато филозофија мира и опште трпљивости мораше на посљедку да просија на земљи.

Док цар управља овако свијетским стварима, за-

повиједа и влади да поштује савјести грађана, предмете њиовога вјеровања. У вјероисповједним стварима насилна дјела служе само као рушеће средство.

Државне је власти само брига и дужност да укида и гони оно самовољно обучаваље, које не имајући никакве свезе са битношћу вјерозакона, од јавне је штете благостању државе. Интереси вјерозакона не могу се нигда противити правоме благостању друштва; нити служитељи христијанске вјере могу дјелати противу начела друштвенога благостања, јер би иначе науку своју довели у прави сукоб са намјерама Провидјенија.

Ваша ће дакле дужност бити, старјешине, црквени достојанственици и православни свештеници! да оживите начелима нравствености и вјере, прастаре велике добродјетељи ваших отаца.

Цар је већ приправио најсавршеније досад невиђено дјело за обучаваље нравствено и религиозно младежи. Говорим вам о катихизису, прилагођеном за Француску и краљевину Италију, што ће га скорим с радошћу примити васколики христијански свијет.

Кроз књигу ову ви ћете, о свештеници и отцеви! чим дјеца ваша узмогну штогод да поњају, говорити срцу њиову; управљаћете њиова нагнућа, показиваћете им истину и што је добро, праведно и благородно. — Када се тако ствари устроје, родиће се у њима користне навике; нити ће им остати она празнина, која би се због оскудице у доброј науки попунити могла штетнима за сав живот пороцима.

Ето још већи дијела; ето овдје отворено више сјемениште, за религиозно одрањење, као што су већ отворене гимназије и лицејке за грађанско одгајаље.

Наставе дакле, што их је Цар одредио, и за ваше добро, свјетли му Син *) ускорио, стављајући с тиме народ грчки у лијепй склад са најизображенијима и најзаштићенијима народима Његова царства.

*) Евгеније, вицекраљ Италије.

Ваше је сада, повтораваћ, да употребите сву снагу, да освјетлате своје име и класичку земљу о-ву, презрену од толико времена.

Цар међутим ради за мир васионски; за мир што је прва потреба људства; те се и сами рат води за онај мир, о којем само надање унапређује пољодјелство, вјештине, трговину.

Прими међутим, о Велики, осјећања дубоке, и-скрене благодарности овога Синода! Ти си добротвор будућности, као што си слава и срећа твојих суврe-меника!„ —

Чим се говор овај доврши, ускличе сабор са "живио!„ Цару и Вицекраљу; и одма седамдесетољетни пречастни Протојереј Матеј Веја, на име Генерал-викара, одговори Њ. Преузвишености овим рјечима:

"Врлине наших отаца, које им придобише онако сјајно мјесто у историји народа, биле би за нас предмет безплодне успомене, да штедра рука царева не притече уздићи нас из политичкога понижења, и сјединити нас јаком свезом к великој породици велемоћнога му царства.

Религија, ова небесна кћер, која се тако добро спаја са најузвишенијим јунаштвом; религија, која о-вјековјечује доброчинство, побожност, славу, сама је она надахнула највећему Јунаку да сазове овај далматински сабор, што рађајући с једне стране у нама најдубље чувство поштовања и благодарности, побуђује с друге удивљење и наду толиких народа, који од наших обала до Еуксина стењу под грађанским и религиозним игом. К преславним дјелима великога Цара, која помрачују и помрачаваће дјела свију народа, придати је и устројење и православне цркве у Далмацији. Дјело ово дочим га чини нашим новим добротвором и диком нашом, чини га надеждом христијанскога истока.

Пренути па Његов многомоћни глас, и обузети чистим светим небесним пламеном, уздижемо к престолу

свемогућега Бога са тамјаном и обредима најтоплије молитве за побједе Цара, за благостање царства, за мир земље.

Дјела Синода овог, што их је божанствено надахнуће произвело и царска власт заштитила, учиниће, те ће ускрснути у грчкој цркви чистоћа нарави, свјетлост науке, светиња свештенства и савршенство црковнога реда, и кроз то процвијетати миле и јаке домаће и обће врлине; уз то срећан множити се народ, и најкористније вјештине и најмарљивија радиност тежити на срећу отачбине и државе.

О! Ти предсједниче достојни овога свештенога сабора, — Ти који си неодољивом ревношћу познао потребе православне цркве у Далмацији, те их представио мудрости царевој, који ти је на срећу нашу повјерио управу ове провинције, — прими искрена чувства срдца нашег, које је скроз проникнуто удивљењем и благодарношћу, и подносећи иста највећему Јунаку и пресвјетлом Сину Његову, реци Му и то да, увјек вјеран Му православни Далматин, рађа се у нов живот, осјећа цијену Његових превеликих доброчинства, и сабрав све своје силе настои да се достојан покаже Његове отчинске велемоћне љубави!„

По том заказа предсједник сједницу за сутрашњи дан, и уз једнаку пратњу као што је дошао врати се у свој двор.

“Овај знаменити дан — вели ондашње у Задру излазеће новине Il regio Dalmata — чини епоху у политичко-црковној повијести Далмације, и представља нов и значајан позор религиозне сјајности. Између свију 40 чланова највише обратише на себе очи присутних неколико свештеника, који годинама, изгледом, понашањем и по источноме обреду скројеном одијелу, побуђиваху право поштовање. Гдјекои од тих частних отаца нису ваљда никада у животу своме из својих манастира и од парохија у град долазили. Велики и једини у нашој повијести догађај овдје их је све са-

брао, на који наду своју полаже чотвртина цијелог једног народа.„

Друга сједница.

1. Децехбра, у Четвртак.

Предсједник Проведитор Дандоло; присутни 36 чланова; 4 још не приспјеше на сабор.

Најпре прочитан записник прве сједнице и одобрен. Потом Синод предузе посао свога унутрашњег устројства, те изабра за надзорнике дворане г.г. Петровића Гавру, Ђорђа Ђурића и Михаила Тодоровића; а за овјероватеље г.г. Димитрија Леши, Спиру Мирковића и Андрију Руђера. Сабирају се гласови ради наименовања тајника; гласовано је за г.г. Андрију Руђери, Гавру Петровића, Ђорђа Ђурића и Спиру Мирковића; у сљед чега доби већину г. Андрија Руђери, који постаде тајником.

Пошто се унутрашње устројство Синода свршило, на обште захтјевање буде закључено да се пошаље адреса Њ. В. Цару и Краљу, а друга Њ. царској Висости Вицекраљу, у којима да се једноме и другоме изјави признаност Синода за удијељена цркви и народу доброчинства. Приступисе к избору одбора који ће сачинити ове адресе; и осташе избрани г.г. Матеј Веја, Димитрије Леши и Андрија Руђери.

На предлог Предсједника одреди се депутација к Њ. Преузвишености Дуки од Дубровника главноме ђенералу Мармонту, да му изјави захвалност Синода, што се зањ својски код Цара заузео.

По различију предмета, што их садржава горњи царски декрет, изабрани буду одбори, и то:

У први одбор гласовањем изабрани су г.г. Матеј Веја, Јосиф Дошен и Гавре Петровић, да поднесу Синоду предлог о начину како да се сходно чл. VI. царскога декрета боље устроји правосл. црква у Далмацији.

Будући већ касно, то закључено буде да се продужи сутра ова сједница.

---

2. Децембра у Петак.

(продужење јучерашње сједнице.)

Предсједник Ић. Преузвишеност Проведитор; присутних је 36 чланова; 4 још не приспјеше.

Трајућој сједници изађе члан г. Калакро, позван због хитних посала г. Дуком од Дубровника.

Прочита се и одобрава записник јучерашње сједнице.

Изабран је кроз цедуље одсудном већином други одбор од 5 чланова, и то: г.г. Архим. Герасим Зелић, Ђорђе Ђурић, Божо Јовић, Спиро Мирковић и Илија Деде Јанковић, да поднесу предлог о бољем омеђашењу парохија, и попис нужнога за правосл. цркву трошка, сходно чл. VII. царског декрета.

Опет кроз цедуље изабран је трећи одбор, састојећи од тројице чланова, који ће Синоду поднијети предлог како да се међу православне пореже и наплаћива новац, потребити за правосл. цркву нашу, по смислу чл. VIII. предпоменута царскога декрета. Добише одсудну већину гласова: г.г. Јаков Јовановић, Ђорђе Димитровић и Михаил Тодоровић.

Обзнањују се сви чланови Синода, да је свакоме од њих слободно, ако и нису у коме одбору, предати или поднијети Синоду у сједницама своје примједбе и предлоге, спадајуће на корист и на предмете самога Синода.

Закључено даље, да се записници сваке сједнице преведу и на србски језик, *) прије него што се прочитају у слеђујућој сједници, како би их добро разумјели и они, који по случају неби талијански језик добро разумјевали.

*) Нисам могао наћи овај србски превод. Г. П.

Одређено буде да у будуће пред сваку сједницу обзнане се кроз дневни ред сви чланови сабора о предмету претресања у идућој сједници.

Рјешено је на посљетку да се сабор сакупи одма чим један или други одбор сврши свој посао.

На мјесто гг. Николе Руђера и Јована Црнице, који се здравља ради захвалише на части саборскога члана. изабрани су гг. Андрија Руђери и Јован Калакрс.

Тим закључи се сједница.

Трећа сједница.

10. Децембра у суботу.

Под предсједништвом истог Проведитора. Сви су чланови присутни.

Прочита се и одобри записник прошле сједнице. Поводом тим, што би се могло догодити да Предсједник, препријечен званичним пословима не буде у сједници, и по томе потребито је да у овом случају заступа га који од Синода избрани члан; зато на предлог Предсједника рјешено да се изабере Подпредсједник. Пошто се цедуље сабраше, именован буде одсудном већином за Подпредсједника Архим. Саватије Васиљевић.

Одбор састављен од гг. Протопрезвитера Веје, Леши и Руђера, прочита састављепу адресу на Цара и Вицекраља, као што сљеди:

Ваше Величанство!

"Провидјеније опредјелило је В. В. да ослободите од многостољетнога понижења грчко-источну цркву у Далмацији. Тек што вас добисмо за господара ових провинција, ми се најтврђе поуздасмо.

Дјела царовања В. В. јесу дјела друштвенога препорода. Далматинци правосл. закона кроз овај Синод,

што га Ви сазвасте, подносе подножју престола Вашег дубока чувства поштовања, благодарности и љубави. Нека Бог изволи подарити Вашем Величанству дуг живот за благостање рода људскога!

Он, Свемогући, који Вас је мудрошћу подарио, да боље приуредите друштво, нека умудри и насљеднике Ваше, да би велика дјела Ваша сачували!„

А адреса Вицекраљу гласи овако:

Царско Височанство!

Италија, која Вас на челу своје управе има, уживa сваки дан доброчинства Ваша.

Али једно између толиких благођејања што дадосте Далмацији, ускоривши препородјење правосл. закона, тиче се среће цијелога народа једног.

Примите Ваше Височанство дубоке знаке поштовања и признателности Синода овог.„

Обе адресе примљене су једногласно са задовољством.

Тајник прочита честитку на Синод од г. агента далматинског код владе у Милану.

Предсједник предлаже и Синод усваја једногласно, да се захвали г. Агенту, и захвалницу ову да састави тајник Синода.

Сједница буде одложена на 12 децембра.

Четврта сједница.

12 Децембра у понедјелник.

Под предсједништвом Архим. Саватије Васиљевића подпредсједника.

Присутни су сви чланови.

Прочитан најпре записник прошле сједнице на талијанскоме и србскоме (?) језику, и једногласно одобрен.

Тајник прочита одговор на писмо г. Агента у Милану, који се одобри, и рјешено да се истоме одма одговори.

Наименовани у сједници 1—2 Децембра одбори подносе своје радње.

Први одбор прочита Синоду нацрт израђен за добро и сходно уређење правосл. цркве у Далмацији.

Други одбор прочита свој предлог о бољему омеђашењу парохија и о нужноме трошку за службу црковну.

Трећи одбор прочита предлог како да се порезива и намирива половица трошкова за црквене потребе.

Пошто се тако прочитају сва три предлога, рјешено да се претрес истих предузме у идућој сједници, а међутим да се оставе код тајника синодског, како би сваки члан могао развидити их, и учинити своје примјетбе у идућим сједницама.

Рјешено да се ова извјешћа упишу у записник оне сједнице, у којој ће се који претресати.

Тим се закључи сједница.

Пета сједница.

19 Децембра, понедјелник.

Под предсједништвом Проведитора. Сви чланови присутни.

Прочитан записник прошле сједнице, одобрава се.

Прочитано извјешће тичуће се бољега и сходнијега омеђашења парохија, и додани нацрт тога. Узима се то извјешће и нацрт у претрес чланак по чланак.

Извјешће гласи овако:

"Чим смо изабрани да саставимо нацрт бољега омеђашења парохија и попис нужнога трошка за службу црковну, по VII. чланку царскога декрета 19 септембра пр., који се има поднијети частноме овоме синоду ради дотичних одредба, нисмо ускратили ни труда

ни ревности, да одговоримо повјерењу којим смо почашћени, те да достигнемо колико је могуће цијелисходне предмете точнијега богоштовија, што ће веома много допринијети и нашему душевноме и временоме благостању.

Ползујући се знањем што смо га прибавили, и искуством што га имамо, те прегледавши топографички положај сваке данашње парохије и анаграфе душа, што их је под 2. Нов. 1806 поднео Министру богоштовија пречастни Генерал-викар, сачинисмо настојећи нацрт, имајући увјек у виду, да олакшамо кроз то свештеницима извршивање парохијалних дужности.

Испитавши садашње стање правосл. парохија у Далмацији, како односно њихова омеђашења, тако и прихода парохијалних, и начина којим су свештеници приходе ове утјеривали, увјерилисмо се да у томе има премногих нереда и баш грдних злоупотребљења, која су узрок многима моралним невољама, којима страда правосл. дио далматинскога народа, и која га држе у глупости и у вјероисповједном понижењу.

Познали смо да су неке парохије тек случајно добро омеђашене, неке по природи земљишта одвећ расијане, нити се могу боље омеђашити; јер нити границе са другим правосл. парохијама, нити се, ради малога броја душа, могу на двије парохије подијелити; неке су одвећ хрђаво подијељене; друге имају истина много душа али једнога само пароха; на посљедку у гдјекојима, због одвећ разсијаних кућа и мјестних околности, христијани, никад или једвице једном виђају у својој средини пароха, и једва познају да су православнога закона.

Ово несходно и штетно омеђашење као што је било досад извор толиким нередима, тако је много и проузрочило те правосл. далматинац остаде у многоме чему морално запуштен и потлачен.

Оскудни приходи парохијални, и, што је горе, начин којим се наплаћују, главни су извор највећим нередима, који кваре нашу цркву и закон срамоте.

Може се рећи да, колико парохија толико има начина по којима се дављу приходи, и толико опет начина којима се потраживају. Врло је мало пароха, који када би баш подпуно и добивали оно што их иде, имају толико, колико смо ми забиљежили. Поуздано рећи можемо, да се ни један скоро парох не може надати да ће са свим примити оно што га пристои. Када пак мали ови доходци, баш да се најточније подмирују, не могу дати сходно издржавање пароху, то како да се од њега тражити може точно испуњавање својих дужности, које толико засјецају у обште благостање? Не може се доисто осудити, ако човјек, коме се је борити са првим потребама живота, употреби најприје цијело старање, да себи житак обезбједи, те тако, бринући се о овоме попусти у ревностноме извршивању не само својих парохијалних дужности, него и у природноме нагону да себе изображава и пристојно влада, како би прави учитељ био, и примјер својима подчињенима. Ако оскудица у приходима и хрђаво омеђашење парохија, стављају пароха у немогућност да извршѝје као што треба своје пастирске дужности, то га с друге стране чини мрзка код својих парохијана, што је приморан да сам истјерује своје доходке, јер неточност у плаћању, а нешто и пакост људска, принуђавају га да живи непрестано у распри с онима, с којима по природи службе своје, имао би живити као духовни отац, управитељ савјести и учитељ христијанске нравствености. Ако дакле достојан и поштен парох, морајући се бринути о начину живљења, не може ради тога да је угодан свима својим парохијанима, то какву ће услугу моћи очекивати народ и влада, од пароха, који ономе није раван? Оваки ће свештеник постати тврдица, каматник, подмитљив, и навући ће на себе мрзост и проклетство стада својег.

Многи су и добро познати примјери, који нас о истини овој увјеравају, нити нам треба да вам исте

примјере наводимо, да се увјерите како се од људи, који су не само јадно плаћени, него на жалостни начин и фамилијарним бригама отегоћени, не може никада очекивати користна и точна служба, и да знатна зла проистичу најглавније од неодгајања народа у страху божијем.

Имали смо, господо, пригоду познати, осим горейменоватих још два узрока нереда, тако исто штетних нашему вјерозаконскоме препороду. Први је узрок оскудица у црквама и капелама, због чега дио један наших сународника правосл. закона, находи се данас на 10, 15 па до 20 миља и више удаљен од своје цркве и свештеника, одијељен морем, ријекама, горама. Други узрок познасмо, као што га и ви сви познаете у томе, што су скоро све наше цркве запуштене и непристојно држане. Боли нас, што вам напоменути морамо, да већи дио божијих храмова нема најпотребитијих свештених посуђа и књига, и у оно мало што их има, не налази се трага пристојности; многи немају никакова спољнога знака тако, да неки и не носе на себи приличије цркве посвећене штованьу свемогућега Бога.

Оволика страшна и велика зла, што их је проузрочила дуга занемарност и понижење, у којима остављена бијаше црква наша, одузеше нам мал да не свако надање да ће се икад исправити.

Од сретнога пак часа, када Далмација промијени дојакошњу владу, надежде наше с пуним правом оживише.

Цар, којега проницавности ништа се неизмиче, видио је из далека наше големе потребе, и нужду да се уклоне запријеке што на пут стају ускрснућу цркве и наше образованости.

По томе, осим што нам даде епископа и сјемениште за обучавање клира, опредјели, између осталога, да се боље устроје парохије, да се одреди помоћ за уздржаваньe цркава и пароха, и да се сходно

установљеном платом уклони од њих свако занимање, које не спада у њиову важну службу.

У слиједу данога нам налога, да саставимо нацрт о сходнијем омеђешењу парохија и други о трошковима нужним за службу црковну, част нам је поднијети вашему благорасуђењу оба нацрта, те да по вашему знању и ревности учините исправке, које би сте нашли да су потребите и сходне ради правилнијега богослужења.

У нацрту, што вам га овим извјешћем подносимо, наћиће те, господо, да смо, гдје су мјестне околности допустиле, разредили парохије тако, да се не само потребама црковним боља задовољи, него, да се и христијанима, ма којом пригодом, духовна помоћ не отегоћава или задоцњава; за оне пак парохије, које, или ради положаја својег или ради броја душа, не могу се дијелити, нити их један свештеник послуживати може, предлажемо вам једнога или два капелана; на посљедку означисмо нека мјеста за које смо познали прије̇ку потребу да се сагради капела; а за друга, у којима су цркве или порушене или исте излишне римокатолицима, да се исте у колико је нужно поправе или да се купе.

Нацрт овај представља вам с ока што је год поглавито, да се одма разазнати може, јесмо ли нашом радњом извршили точно предмет наређенога нам бољега омеђашења.

Што се тиче трошкова, које смо нашли да су нужни за службу црковну, признаћете да мјере, које предложисмо дотично плате пароха и капелана, смјерају на то, како би се свештенство, уз пристојно и сходно уздржавање, ослободило од сваке друге бриге, која не одговара опредјелењу и позиву његову. Парох, повторавамо, ако је лоше снабдјевен, не може бити добар пастир.

Ако је досада ваљало по штогод опраштати честе погрјешке гдјекоих пароха, на које их је особито си-

ротиња наводила и непрестана свађа са својим парохијанима, пригодом истраживања бира, одселе заиста ни једна им се опраштати неће, јер предложеним мјерама нестаће их са свим.

А нисмо ми само за то установили ове плате, да ослободимо парохе од туге и невоље, с које су се често толика зла догађала. Познајемо да су ове плате више обилате него приличне. Три друге ствари побудиле су нас да установимо предложене плате. Прво, да би се звање пароха тако узвисило, како би вриједно било настојати и желити да се то звање добије. Друго, да би се пароси вазда страшили да своју службу не изгубе, те да би се својим понашањем морали показивати све то достојнији. Треће најпослије, да се утврди плата, која се данас можда чини да је обилата, а неће бити него прилична за оне образоване и просвјештене људе, који ће некад дјелом великога Цара морати да се посвете духовноме старању о посљедователима грчког обреда у Далмацији.

Да би се разликовале, као што је требало градске парохије од варошких, а ове од сеоских, и да би се надањем награде све то више будило у паросима и капеланима саревновање у служби и понашању, нашли смо за добро подјелити парохије у три разреда, с различним платама, као што ћете видити из нацрта, да би тако и сеоским паросима, који би се боље између других одликовали, отворен био приступ к бољим парохијама.

Надање награде побуђује људе да напрегну силе своје. Нама је посљедователима грчког вјерозакона прије потребито, да се на сваки начин постарамо за нашу образованост.

Намјеравајући увртити у стање трошкова потребитих за службу, и годишње трошкове, који су необходно нужни ради поправљања цркава, и за њихове потребе ради обављања унутрашњега богослужења, те да би се уклонили тешки и грозни нереди непристој-

ности и голотиње цркава, које смо вам већ назначили, предлажемо вам, господо, трошке, које ћете наћи одређене за сваку цркву.

Судили смо да је пристојно и потребито да и у овом извјешћу подијелимо у три разреда одређене трошке за односне потребе градских, варошких и сеоских цркава, разликујући тако сеоске парохијалне цркве од капела и споредних цркава.

У овој врсти одређених трошака имали смо то пред очима, да не би служба божија понижена била с голотиње, него да би јој се једном обезбједила дужна пристојност.

Тврдо смо увјерени да, кад би се како му драго преиначили ови трошкови, могло би се догодити то, или да пристојност у цркви не буде стална, или да се навале превелики трошкови на царску благајну и на народ. Ради веће сјајности цркава могу у сваком случају служити добровољни и свагдашњи прилози христијана.

Ми вам не говоримо, господо, на који би начин требало подизати разне капеле, које смо нашли да су у назначеним мјестима потребите, јер не цијенимо да то спада у круг нашега пословања.

Пошто смо вам тим начином представили чувства и назоре, која нас руководише при грађењу двају нацрта, које подносимо испиту вашему, преузвишени Предсједниче, и свега овог штованог Синода, сад ћемо да вам кажемо узроке, — и то парохију по парохију — који нас побудише да их установимо онако као што је у нацрту назначено; а ништа немамо да додамо, што се тиче назначења трошака за службу црковну.

1) Парохија Неретванска не треба, а и не може да буде другчије ограничена.

2) Парохију у Имоцкоме нашли смо за добро да је оставимо у оном стању у коме се сада находи, јер у њој нема него та једина незгода, што је само

десетак кућа 20 миља далеко од цркве, а те нити се могу придружити другој парохији, нити могу издржавати нарочитог капелана.

3) Парохија установљена у Радошићу с Дицмом и Брођанцем, у старом нацрту названа *Загорје*, не имаше него само једног пароха, који становаше у Манастиру Драговићу, дан хода далеко од средишта парохије, састављене из три горепоменута села, веома раштркана у котарима Сињском, Трогирском и Сплетском. Да би се те незгоде уклониле, нашли смо за добро одредити да парох станује у Радошићу, и да му се дају у помоћ два капелана; један од ових да стои у Дицму а други у Радошићу, и то због велике раштрканости кућа; иначе доста би био један само капелан.

4) Отишићкој парохији, ако јој и нису куће раштркане више од 3 миље, али будући у њој има око 1000 душа, промислили смо да је ту потребит један капелан; јер сам парох не би могао све своје дужности као што треба одправљати.

5) Парохија манастира Драговића остављена је онако како је и била; али да јој се још дода један капелан, којега до сад није имала, који ће становати у Бителићу, да би тим сељанима, који су одвећ далеко од парохијалне цркве, у духовним потребама послужио, а тако и становницима села Дабра.

6) Ни у Врличкој парохији није учињено никаква преиначења у погледу њезина обсега; али због великог броја душа што се у њој находи, и због превелике даљине неких села која се не могу придружити никаковој сусједној парохији, нађосмо да је свакако нужно придати још једнога капелана, осим онога што га сад има, па да станује на Врелу Цетине, како би могао служити томе селу и другима, као: Котлуши, Уништима и т. д.; а осим тога познало се да не може бити другчије, него да се опет сагради црква грчка, која постоји у реченом селу Врелу Цетине; а за то можда би доста било, кад би они парохијани царску дозволу имали.

7) Парохија Рићанска, позната под именом Косова, није ни мало преиначена што се тиче њеног обсега, јер нисмо нашли, да би јој се други бољи обсег дати могао; али, ради великог броја душа што се у њој находи, и с тога што су куће на далеко, нашло се да је потребито придати јој једног капелана који би становао у Рамљанима.

8) Парохија Бискупијска остављена је као што је и била.

9) Дрниш, 10) Биочић, 11) Горњи Кањани, 12) Бањци, 13) Горње Кричке, сачињаваху и још сачињавају, по старој уредби, само двије парохије, т. ј. Дрнишку и Горњо-Кричанску су 2 пароха и 2 капелана. Није могуће да два пароха и два капелана могу задовољити као што треба све духовне потребе оног народа, а то не с тога, што је у великом броју, него за то што је расут осим вароши Дрниша у 17 села и селишта около Петрова поља; нашли смо да треба подијелити ове двије парохије у пет парохија, одредивши да у оним парохијама гдје је виша потреба буде и капелан са односном столицом гдје је пристојније, као што ћете видјети у нацрту под бр. IX, X, XI, XII и XIII.

14) Орлић. У ову парохију није дирато.

15) Полача, такође.

16) Врбник је такође остављен како стоји, само је одређено да парох и капелан морају становати на Врбнику код цркве, а не као досад 8 миља далеко од ње.

17) Книнскопоље није преиначено.

18) Голубић. У овој парохији није учињена никаква промјена, изван што је одпуштен један од двају капелана што је имала, јер цијенимо да су двоица са свим сувишна.

19) Стрмица није преиначена, јер ако и јесу куће на близу, нити их је много, опет нашли смо да им се остави капелан тога ради, што 20 породица из ове парохије готово по сву годину стоје у сусједној

Турској ради обрађивања земаља што их држе под закуп. Овдје је црква веома тијесна, у веома рђавом стању и са свим непристојна.

20) Плавно не може се другчије ограничити нити садашње стање ове парохије преиначити.

21) Жагровић такође.

22) Отон такође.

23) Пађене. Ова је парохија добро омеђашена како сад стоји; али треба да капелан сједи у Ошестову; парох пак ваља да станује на Пађенима, а не као садашњи 8 миља далеко.

24) Шибеник. С тога што су на далеко села Коњеврати, Загорје, Радонић и Гориш, нашли смо да је потребит још један капелан, који би становао између Коњеврата и Радонића, и мислимо да је свакако нужно да се подигне једна капела иза Трта с тога, што су поменута села удаљена од цркве шибеничке. Од ове смо парохије оцијепили Раслину да је придружимо Скрадину коме је ближа, а Скрадину смо одузели село Нос да га придружимо Шибенику, од кога је мање удаљено.

25) Братишковци. У ову парохију нисмо дирали; само смо јој укинули једнога од двају капелана што је досад имала, јер судимо да је доста кад остане један с парохом, те да њих двојица обављају духовне дужности у овој парохији.

26) Скрадин. У овој парохији установили смо једног капелана, придали смо јој село Раслину, а одузели село Нос да га придружимо Шибенику.

27) Радучић добро ограничен. Али парох треба да стоји у селу, а не у Мокромпољу 4 миље далеко.

28) Мокрополье такође; али му треба и капелана додати због великог броја душа.

29) Ервеник такође. Чудновато је што су у овој парохији била два пароха; с тога смо одузели једнога, а установили смо капелана с великог броја душа.

30) Жегарска парохија остављена је како је и била.

31) Парохија манастира Крупе такође.

32) Билишанима, по старој уредби, припадаше село Мушковци с ону страну Зрмање. Мушковчани пак много пута не могу никако да дођу к цркви, или што навали велика вода, или што немају лађе да се превезу; с тога смо Мушковце придружили обровачкој парохији. Одузели смо ово село билишанској парохији, морали смо јој одузети и једног од двају капелана што до сада држаше.

33) Обровац. У овој парохији по старој уредби бијаше веома мален број душа. С тога смо јој придружили село Мушковце, те тако ће се и овим сељанима уклонити поменуте незгоде.

34) Карин непреиначен. Али с тога што су друга три села од цркве удаљена, нашли смо за добро установити једног капелана који ће становати у Орљаку.

35) Ислам. Овдје се не може учинити никаква измјена. Како овој парохији припада и село Трибањ удаљено од цркве око 21 миљу, и то с ону страну мора, које је широко од једне обале до друге 8 миља: тако смо одредили да се овој парохији прида капелан а да станује у Трибњу, гдје је веома потребито да се капела начини.

36) Биљани горњи. Ова је парохија остала као што је и досад била, јер не би могуће било, да јој се како боље границе одреде.

37) Кула-Атлагића такође.

38) Буковић по старој уредби веома је хрђаво омеђашен. Ми смо нашли да је ту потребит и капелан, јер је велик број душа у парохији. Просудили смо такође да се од ове парохије одузму три села: Бргуд, Брушка и Кожловац. Од Бргуда и Брушке, који су далеко од Буковића 16 миља, начинили смо наročиту парохију; а Кожловац, који је удаљен од Буковића 8 миља, придружили смо парохији Коларинској.

39) Бргуд и Брушка, парохија установљена од

двају села одузетих парохији буковићкој, као што је горе казано.

40) Коларина бијаше веома малена парохија, но новеhасмо је придатком села Кожловца.

41) Мирање заслужују да имаду капелана у Тињу, јер је ово село далеко 10 миља од цркве парохијалне. Потребито је да се да једна црква сељанима Тиња, јер их има око 40 кућа. Они имају у свом селу гробље, а у сред гробља има једна црква, коју им Латини без икаква разлога отеше, јер то није парохијална црква латинска, а и не служи им ни за што, јер тек један пут или два на годину у њој мису говоре.

42) Церање. У овој парохији нисмо никакве измјене учинили, јер су јој границе добро одређене.

43) Добропољци. И ову смо парохију оставили у њеном пређашњем стању, само смо јој придали капелана који ће становати у Острвици, јер у овом селу има црква, а и онако је ово село далеко од парохијалне добропољске цркве 8 миља.

44) Биовичиносело и

45) Бјелина досада су правили једну парохију која се звала Петровацрква, а имала је једног пароха су два капелана. Од ове смо парохије начинили двије, т. ј. одредили смо да Биовичино село буде парохија за себе, а Бјелина за себе, и да у свакој буде осим пароха и капелан — и то што у сваком овом селу има доста народа, и што су куће на далеко једна од друге.

46) Ивошевци и

47) Кистање биле су а и сад су једна парохија, која се зове Ивошевачка. Ми смо нашли за добро одредити, да буду двије парохије, једно што је овдје велик број душа, а друго што су ова села подалеко једно од другога; — али да буду без капелана.

48) Парохија Св. Арханђела Ман. Крке држимо да је довољно кад се придружи оно мало кућа двају села Богетића горњег и доњег.

49) Ђеверске остављене су као што су и биле; само смо овој парохији придали капелана, јер је многобројна — а одредили смо да он станује у Брибиру.

50) Смоковић смо такођер оставили у прећашњем стању; само смо овој парохији, с тога што су јој куће раштркане, придали капелана.

51) Задар. Овој парохији у поглавитом граду држимо да је потребито придати капелана пристојности ради службе божије.

52. Хвар. Држимо да је потребито да се ова парохија уздржи, ако сад и нема у њој православних христиана; али у ову луку често се свраћају грчки поморци, који тргују с градовима јадранског приморја — а особито с Трстом и Млетцима.

53) Спљетска парохија такође је назначена. Она не постоји, али је потребита ради оно мало трговаца што су се одомаћили у ономе граду. И управ с тога што ту нема парохије морало је неколико трговачких породица побјећи, а Бог зна колико их је из сусједне Турске далеко од Спљета отишло, које су намјеравале да се ту населе; дакле и за тај разлог држимо да би користно било кад би се установила овдје парохија, као што вам предлажемо.

Ето, господо, то је резултат нашега труда. Ако не одговара вашем очекивању, ако предмет службе божије са свију страна не обухваћа, припишите тај недостатак краткоћи времена и нашој недовољности, те притрчите ви да то великим умом, вашом ревношћу поправите како нађете да је најзгодније, и како би заслуживао сустав који треба да буде темељан и вјечит, и од кога ће зависити да се опет подигне, и сјајност своју добије наша св. мати црква.

Герасим Зелић Архим. и Ген. Викар правосл. вјерозакона у Далмацији: **Ђуро Ђурић; Спиро Мирковић; Божо Миловић Јовић; Илија Деде Митровић.**

(Слиједи нацрт).

НА

новога омеђашења православних парохија у Далмацији, броја иркава и синовних, и броја душа за исте одре-

СРЕЗ	Бр.	Парохија	Име храма цркве	Парос.	Капела	Капл. ни
Неретва	1	Опузен	Успеније Богородице	1	.	.
Имоцки	2	Варош Имоцки	Успеније Богородице	1	.	1
Сињ	3	Радошић	Св. Ђорђе	1	2	2
	4	Отишић	Св. Аранђел.	1	.	1
	5	Манастир Драговић	Рождество Богородице	1	.	1
Книн	6	Варош Врлика	Св. Никола	1	1	2
	7	Ријане	Св. Тројца	1	.	.

Ц Р Т

пароха и капелана, њиовога сједишта, броја парохијалних њених, са односним растојањем од парох. цркава.

Душа	Мјесто цркава	Далеко од цркве	Сједиште	
			Пароха	Капелана
	Метковић	миље	у	
418	Опузен са црквом	4	Опузену	
	Варош Имоцки са Главином	.		
	Проложац	2		
	Црногорци	3		
	Небрижевац	1		
	Змијавци	1		
1494	Срез Сињски	20	Главини	Главини
	Радошић са црквом	.	.	Дицму
	Дицмо са црквом	13	Радошићу	
1126	Броћанац са капелом	7	.	Броћанцу
996	Отишић са црквом	.	Отишићу	Отишићу
	Бителић	8		
	Дабар	3		
	Лактац	1 1/2	М.Драговић	Бителићу
	Кољани горњи	3		
1323	Кољани доњи	3		
	Варош Врлика	.		
	Маовице	4 1/2		
	Цивљане	2		
	Косоре	1 1/4		
	Котлуша	3 1/2		
	Врело Цетина са кап., да се зида	8	Врлици	на Врелу Цетиње
	Униште	12		
	Кукар	1		
	Виналић	3		
	Гарјак	4		
	Главац	10		
1603	Подосоје	1 1/2		
	Рињане са црквом			
	Рамљане			
	Уздоље			
	Раће			
1311	Звјеринац			

СРЕЗ	Бр.	Парохија	Име храма цркве	Пароси	Капела	Капл.ни
	8	Бискупија	св. Троица	1	.	.
	9	Дрниш	Успеније Богородице	1	.	1
	10	Биочић	св. Петар	1	1	1
	11	Кањане	св. Петка	1	.	.
	12	Баљке	св. Јовани	1	.	.
Книн	13	Кричке горње	св. Ђорђе	1	.	1
	14	Орлић	св. Илија у Ријане	1	.	1
	15	Полача	св. Петар	1	.	.
	16	Врбник	св. Никола	1	.	1
	17	Книнскополе	св. Ђорђе	1	.	1
	18	Голубић	св. Стефан	1	.	1
	19	Стрмица	св. Јован Крстит.	1	.	1

Душа	Мјесто цркава	Далеко од цркве	Сједиште	
			Пароха	Капелана
740	Бискупија са црквом Плисково	миља 3 1/2	у Бискупији	
	Варош Дрниш са црквом	.		
	Житнић	3 1/2	варошу	варошу
	Разваће	6 1/2	Дрнишу	Дрнишу
	Велушић	4		
	Биочић са црквом	.		
	Штиково са црквом	6	Биочићу	Штикову
	Тепљу	1		
	Сиверић	2		
4321	Миочић	1/2		
	Кањане са црквом	.	Кањанима	
	Кадина главица	.		
	Баљке	.		
	Мириловић	2	Баљцима	
	Градац	1		
	Кричке доње и горње са црквом	.		
	Ружић	2		
	Седрамић	6	Кричкама	Седрамићу
	Мосећ	8		
	Орлић	3		
	Марковац	1	Орлићу	Рићанима
1017	Рудињане	1		
	Полача са црквом	.		
744	Турић	2	Полачи	
	Врбник с црквом			
	Лукар	7	Врбнику	Врбнику
973	Бободол	7		
	Книн	1		
	Книнскополье с црквом	.		
	Капитула	1/2	Книнском-	Книнском-
	Ковачић	1/2	пољу	пољу
838	Врпоље	2 1/2		
	Голубић с црквом	.		
928	Спасић	2	Голубићу	Голубићу
	Стрмица с црквом	.		
862	У Турској *) (В. стр. 41)	8	Стрмици	Стрмици

СРЕЗ	Бр.	Парохија	Име храма цркве	Пароси	Капела	Капл.ни
Книн	20	Плавно	св. Ђорђе	1	.	2
	21	Жагровић	св. Никола	1	.	.
	22	Отон	св. Илија	1	.	1
	23	Пађене	св. Ђорђе	1	.	1
Шибеник	24	Шибеник	Успеније Богородице	1	2	2
Скрадин	25	Братишковци	св. Никола	1	.	1
	26	Скрадин	св. Спиридон	1	1	1
	27	Радучић	св. Ђорђе	1	.	1
	28	Мокрополье	св. Лука	1	.	1
Задар	29	Ервеник	св. Никола	1	.	1
	30	Жегар	св. Ђорђе	1	.	.
	31	Ман. Крупа	Успеније Богор.	1	.	.
	32	Билишане	Вознесеније	1	.	1

Душа	Мјесто црквава	Далеко од цркве	Сједиште	
			Пароха	Капелана
1893	Плавно с црквом	.	у Плавну	Плавну
786	Жагровић с црквом Милекинобрдо	. 3	Жагровићу	
1400	Отон с црквом Бендер Радиљевац	. 2 1/2 2 1/2	Отону	Отону
1024	Пађене с црквом Очестово	. 2	Пађеннима	Очестову
750	Шибеник с црквом Шибеник Варош с црквом Вруље Коњеврате Тртар, црква има се зидати Радонић Гориш Нос	. 1/4 3 8 6 9 10 1/2 14	Шибенику	У Варошу шибеничком у Коњевратима и Радонићу
1200	Братишковци с црквом Пластово Велика глава Смрдеље Сонковић Чиста	. 1 2 2 4 8	Братишковцима	
500	Скрадин с црквом Раслине	. 3 1/2	Скрадину	
400	Радучић с црквом	.	Радучићу	
1100	Мокрополье с црквом	.	Мокромпољу	
1031	Ервеник с црквом Корчевић Пркле Тонковци	. 4 4 2	Ервенику	Ервенику
633	Жегар с црквом	4	Жегару	
882	Круша Голубић	5 .	Ман. Крупи	
	Билишане с црвом Зеленград	. 10	Билишанима	Зеленграду
	Обровац с црквом Затон	. 2		

СРЕЗ	Бр.	Парохија	Име храма цркве	Пароси	Капела	Пал.ни
	33	Обровац	Вознесење	1	.	.
	34	Карин	св. Кирик и Јулита	1	.	1
	35	Ислам грчки	св. Ђорђе	1	1	1
	36	Биљани горњи	св. Ђорђе	1	.	1
Задар	37	Кула Атлагић	св. Никола	1	.	.
	38	Буковић	св. Јован	1	.	1
	39	Бргуд	св. Лазар	1	.	.
	40	Коларина	св. Ђорђе	1	.	.
	41	Мирање	Успење Богородице	1	1	1
	42	Церање	св. Илија	1	.	.
	43	Добропољци	св. Ђорђе	1	1	1

Душа	Мјесто црквава	Далеко од цркве	Сједиште	
			Пароха	Капелана
	Крушево	2		
1219	Мушковци	6	у Обровцу	
	Карин с црквом	.		
	Куновац	6		
	Орљак	6	Карину	Орљаку
880	Поповић	3		
	Ислам грчки с црквом	.		
	Кашић	3		
	Вељане	4		
	Ислам латински	2	Исламу	Трибњу
	Поседарје	4		
903	Трибањ, саградити капелу	12		
	Биљани горњи с црквом	.		
	Корлат	4		
	Смилчић	2	Горњим Биљанима	
	Биљани доњи	4		
883	Надин	6		
	Кула-Атлагић с црквом	.		
	Раштевић	4	Кули	
590	Корлат	2		
	Буковић с црквом	.		
	Бенковац	½	Буковићу	Бенковцу
	Перушић	3		
1690	Бргуд с црквом	.		
	Брушка	4	Бргуду	
	Коларина с црквом	.		
	Кожловац	2½	Коларини	
	Јагодње горње	8		
	„ доње	7		
	Мирање с црквом	.	Мирањама	Тињу
390	Тињ, цркву саградити	10		
524	Церање с црквом	.	Церањама	
	Добропољци с црквом	.		
	Островица „	.		
	Гошић	2	Добропољцима	Островици
	Жажвић	1		
	Међаре	4		
1160	Полача	4		

СРЕЗ	Бр.	Парохија	Име храма цркве	Пароси	Капела	Капл.ни
Задар	44	Биовичино село	св. Петар	1	.	1
	45	Бјелина	цркву требало би саградити	1	.	1
	46	Ивошевци	св. Јован	1	.	.
	47	Кистање	св. Никола	1	.	.
	48	Мон. Крка	св. Михаил арханђел	1	.	.
	49	Ђеврске	св. Илија	1	1	1
	50	Смоковић	св. Ђорђе	1	.	1
	51	Задар	св. Илија	1	.	1
	52	Лезина (Хвар)	св. Петка	1	.	.
	53	Сплет			.	.

Душа	Мјесто цркава	Далеко од цркве	Сједиште	
			Пароха	Капелана
3460	Биовичино село с црквом	.	у Биовичином селу	
	Модриносело	1/2		
	Колашац	1		
	Нунић	1		
	Бјелина	.	Бјелини	Парчићима
	Парчић	3		
	Медвиђа	5		
800	Ивошевци с црквом	.	Ивошевцима	
	Руделе	3		
	Зечево	2		
1000	Кистање с црквом	.	Кистања	
	Међукуће	1		
160	Богетић горњи	1 1/2	М. Крци	
	„ доњи	3		
1346	Ђеврске с црквом	.	Ђеврскама	Брибиру
	Брибир с црквом	.		
	Вариводи	2		
600	Смоковић с црквом	.	Смоковићу	
	Смоковић доњи	1/2		
	Земуник	3		
	Мурвица	3		
450	Задар с црквом	.	Задру	
	Хвар, с порушеном црквом	.	Лезини	
40	Спљет с црквом која би се имала саградити	.	Спљету	
	Укупно	53388		

*) Христијани пограничних села Мрачаја и Стожишта, будући много удаљени од свога свештеника у Тишковцу, и данас обраћају се у духовним потребама свештенику нашем у Стрмици; као и Уништани ономе у Врлици. Г. П.

Стање

нужних трошкова за црковну службу православне цркве у Далмацији.

У разред	За парохе	Одређење плаће	Плате Либре млетачке *)	Укупно либре талијанске
I.	4	То јест: Пароху задарском шибеничком и сплетском свакоме по 3000 либара млетачких годишње . . .	12,000	
II.	3	Дрнишком, врличком и имоцком по 2600	8,400	
III.	44	Сеоскима, свакоме по 2600	114,400	
	1	Пароху св. Арханђ. у Крци	1,000	
	1	На Хвару	800	
	За капелане 38	Градским, варошким и сеоским, свакоме по 1600	60,800	
		Укупно . .		197,400
I.	За цркве 4	Градскима по 2000 мл. л. годишње	8,000	
II.	3	Градскима „ 1500 „ „	4,500	
III.	42	Сеоским црквама по 800	33,600	
	3	Манастирским: Драговића Крке и Крупе по 400 .	1,200	
За подручне капеле 11....		по 610 на сваку годишње	6,600	53,900
		Укупно . .		251,500

Половицу овога трошка даће народ, т. ј. 125,650.

Примјетба. У назначеноме трошку стављени су трошкови за новоустановљене цркве, капеле и парохије. Пароха има 53, а парохијалних цркава 52: јер црква св. Илије у Рињанима служи за парохијалну и селима Орлићу, Марковцу и Рудињанима, као што се види у нацрту омеђашења под бр. 14.

подписани:

Герасим Зелић Архим. и Ген. Викар правосл. вјерозакона у Далмацији: **Ђуро Ђурић; Спиро Мирковић; Божо Миловић Јовић; Илија Деде Митровић Јанковић.**

---

*) Колико је у оно време вриједила 1 млетачка либра, нисам могао стално дознати. По декрету пак владе далматинске

Пошто се прочита нацрт овај, г. Арх. *Саватије Василевић*, признавајући точност и вјештину којом је одбор омеђашење парохија израдио, и налазећи да би се исти уобште одобрити имао, примјечава само, да под бр. 10 нацрта предложени капелан за Штиково изостане, јер би га замјенити могао капелан Ријана из узрока, што кроз попримљени повећани број капелана у срезу ових парохија, духовне потребе христјана неће ништа трпити, ма да капелан у Штикову и не сједи.

Г. *Јосиф Дошен* предлаже такођер да би капелан у Седрамићу, што га ја одбор у нацрту под бр. 13 назначио, непотребан био, особито ако се поправи пролазни пут између куће пароха Орлићког, који сједи у Кричкама, и брдовите стране парохије, о којему путу земаљска је влада већ наредила да се чим пре поправка учини.

Стављен на гласовање предлог г. Архим. Васиљевића, гласовало је за исти 36; противно 4, осим предлагатеља.

Стављен на гласовање предлог г. Дошена, доби 33 гласа, 7 противних; један ништа.

По томе примљена су оба предлога.

Затим предузму се на гласовање један по један сви остали чланци нацрта, како их одбор предложио, и једногласно буду примљени и одобрени.

Сада дође на испит и претрес стање трошкова нужних за црковну службу правосл. цркве у Далмацији, и *Предсједник* примјети да не би требало дијелити парохе у три разреда, него само у два, будући је мала разлика између парохија и парохија, како у погледу житељства, тако и њихова простора и расијапости; нити је сходно установљавати трећи разред за саме три парохије, због којих је одбор предложио

---

29 Окт. 1818 N. 20766 одређена им је сљедујућа цијена: 12 м. л. вриједи 1 крижак (croziato), крижак пак ф. 2:12 кон. мон., по томе би једна либ. мл. западала 11 крајцара конв. новца. Г. П.

други разред; дочим раздијелившм их на два разреда, могу се довољно намирити потребе дотичних пароха.

Г. *Божо Јовић* наводи како је одбор предложио средњи други разред пароха за вароши Дрниш, Врлику и Имоцки зато, што, будући она три мјеста имају доста и то прилично изображених житеља, држао је да заслужују неко одличије од других села, и због веће сјајности црквене службе и бољега издржавања пароха.

Г. *Јовановић* примјечава да укинућем трећег разреда и преносећи парохе из овога у други разред, престаје узрок наведени предговорником, тим више, што управо нема велике разлике између оних мјеста, и осталих парохија што су у трећи разред стављене; и што осим тога јачи неизвјестни парохијални приходи надомирују примјећене горње веће потребе.

Стављен на гласовање предлог предсједника, прими се одсудном већином; гласовали су 38 за, 2 против, један уздржао се.

Обзиром на предложене од одбора плате паросима, примјечава *Предсједник* да нису суразмјерне начину обстојећем у царевини француској и краљевини Италије, и за то да би требало исте умјерити и смањити.

Г. *Архим. Зелић* наводи да, када би баш и требало смањити одбором предложене плате према обичају у Француској и Италији, што га одбор није знао, ипак за правосл. цркву у Далмацији не би се обичај тај примити имао, што, између осталога код нас сасвим престају порештине и данци што су христијани својим паросима давали; што су куће и селишта одвећ далеко од цркава, због чега је парох принуђен држати коња и слугу (као што се јасно из нацрта омеђашења видити може); и што се у обзир узети има и та важна околност, да правосл. свештеници у Далмацији, по давнашњему обичају свога закона, немају као латински приход од свакидашњих миса, јер они служе само у светачне дане; због чега бива да правосл. свештеници у томе јако смањене доходке уживају. Треба овдје

примјетити и то, што су правосл. свештеници, противно обичају римскога свештенства, већим дијелом ожењени, и као такови имају фамилије и по томе имају потребу и јачих средстава да их уздржавати могу.

Г. *Јовановић*, не одбацујући разлоге што их је навео предговорник, мисли да би се ипак могле свести предложене плате и то; на 2000 мл. либара (1023: 35: 8 талијанских) за пароха првога; а на 1800 млетачких (921:2: 2 тал.) другога разреда, а то из узрока, што им остају штоларни приходи, који ће се нарочитом тарифом одредити, и што је и једнима и другима у многоме побољшано стање према ономе што су до сада добивали и добивају, када их парохијани издржавају; и што немају више незгоде да сами иду и наплаћују приходе.

За предлог овај гласоваше 29, противу 11, један уздржао се. Што се тиче плате од 1600 м. л. капеланима предложене, *Предсједник* примјечава да је у нечему претјерана за то, што капелан имао би бити задовољан мањом платом према паросима тим, што има право и изгледа на мјесто пароха, и што имајући он мање обвезности и дужности него парох, може се задовољити и умјеренијом свотом тим прије, што, када су смањене плате паросима првога и другога разреда, досљедно је да се и капеланима смање, и по томе да би довољна била плата од 1400 м. л. или 715: 45: 1 т. л.

За предлог овај бијаше 34 гласова, 6 противу, 1 уздржао се.

Дошавши ред на цркве, исти *Предсједник* примјечава Синоду како је неразложно дијелити их по предлогу одбора на више разреда, са једнаком за сваки разред платом, јер има цркава које знатне доходке добивају од добровољних прилога парохијана и других побожних лица, а друге су прилога сасвим лишене; неке мало троше за црковну службу, друге премного; неке знаће изванредних потреба за поправке;

неке много ће трошити на само уздржавање, друге опет веома мало; нити је могућно, по несавршеним податцима што их је одбор поднео, одма познати, које цркве спадају у једну врсту, које ли у другу. За то би боље било да се одреди у обште укупна једна свота за издржавање свију цркава, те да се једноме икономату повјери да раздијели исту међу поједине цркве по потребама, које би се мало по мало дознале и доказале.

Пошто се предлог овај једногласно прими, *Предсједник* даље примјечава, да би укупна предложена свота од 53.900 м. л. узевши у обзир данашње околности Далмације, могла одвећ теготна бити како за православне, тако и за државну благајну, тим више, што ће побожност христијана лакше припомоћи у изванредним потребама, пошто се једном одреде обични трошкови за парохе и цркве, и за то да би довољно било у то име одредити укупну своту од 20.000 м. л. (10233 : 58 т. л.).

Г. *Бурић* хотећи на који начин оправдати предлог одборова извјестителя примјечава, да је исти одбор можда и претјерао нешто у свотама нацрта својег држећи, да се по чл. VII царскога декрета од 19 септембра има одредити свота, која би подпуно одговарала свима трошковима који су потребити за издржавање цркава, не обзирући се на добровољне прилоге христијана: ипак, чувши изјашњења и исправке г. предсједника, и по начелу што га је већ напред Синод примио, пристаје подпуно на своту од 20.000 м. л. (10233:58 т. л.) којом да управља и да ју дијели предложени икономат. Одобравајући тај предлог, толико додаје да, будући са самом укупном подпором од 20.000 м. л. неби могао икономат зидати нове цркве и капеле, и поправљати у свима оним мјестима, за које је у нацрту назначено да су потребите, мњенија је да се реченој своти још која нова придода.

На то одговори *Предсједник*: Ради нових храмова по градовима и варошима, моћи ће се неке од ових

што су их војници запремили, чим престане потреба војника и пошто се на ново освете, за богослужење употребити, и тако остаће само мали трошак за поправку истих и за уздржавање, што је урачунано у своти од 20.000 м. л. Што се тиче пак цркава нужних по селима, могу се позвати односни жители да припомогну безплатном радњом и градивом, не будући за то потребито да се назначи нарочити трошак; даље икономат ће по својој мудрости знати одредити што буде сходно у свакоме случају, разређујући опредјелену своту за издржавање цркава по потреби; и тиме одговара се и на прву примјетбу стављену испод односнога нацрта одборскога; дочим се узима на просто знање и изјашње друга примјетба.

Стављен предлог (т. ј. за 20.000 м. л.) на гласовање, приставше 31, противни 9, уздржао се један.

По овоме закључку овако је преиначено стање трошкова за уздржавање цркава.

Разред	Бр.	ОДРЕЂЕНЕ ПЛАТЕ	У либрама млетачким	У либрама талијанским
		Паросима		
I.	4	Задарском, скрадинском, Шибеничком и сињетском по 2000	8.000	4093.43:2
II.	49	Варошким, селским, манастирским и хварском по 1800 . .	88.200	45130.8:9
		Капеланима		
	36	Градскима, варошкима и сеоскима по 1400	50.400	25788.62:3
		За издржаваље цркава		
	63	скупа са капелама и новим црквама	20,000	10233:58
		Укупно . . .	166.600	85245.82:4
		Од ове своте плаћаће народ .	83.300	42622.86:2

Тим се закључи сједница, и позвани су господа чланови сабора да се сутра опет састану.

Дандоло с. р.
А. Руђери тајник с. р.

Шеста сједница.

20 Децембра у уторак.

Под предсједништвом Проведитора; присутни сви чланови. Чита се записник јучерашње сједнице, и прима једногласно.

Чита се извјешће одбора којему је повјерено било доставити нацрт о начину, како да се порезују и наплаћивају трошкови потребити за службу правосл. цркве у Далмацији. Извјешће гласи овако:

"Држећи да је одређено колика има бити дотација свакој парохији, остаје да се позна и установи како се има подмирити ова дотација.

Овоме је одбору наложено да позна и предложи за то нужна средства, и одбор настојаће да налогу овоме с најјаснијим разлозима одговори.

Предпоставља се да дотични парохијани имају се бринути за своју парохију тако, да остали нимало нису обвезани носити у томе терете за друге парохије.

Сматрајући на то, да свака парохија своје дужности и службе извршивати има у одређеноме јој срезу, и по томе и користи од туда уживају тек само христијани онога среза, а не они што припадају другој парохији, који састављајући једно одјељено морално тијело, имају и издржавати односне трошкове; то из гореизложеногa јасно види се справедљивост овога начела, нити је потребито да наводимо за то још других основаних узрока. Не треба ипак сметнути с ума ни то, да, када би се примило друго начело противно справедљивости и разуму, то би било одвећ штетно из узрока, што се неби могло наћи никаква другога простијег средства, него да се установи општа једна благајна; а за ово би се хотјело много трошка за побираоце, благајнике, прегледнике, рачунаре и за стан.

Када смо то предпоставили, долазимо сада на начин којим да се раздијеле и побирају порези. Као што свако друштво има своје користи, у којима сваки члан

истога удионштвовати има, тако има оно и своје терете, што је праведно да сви чланови носе. Плаћање пак ово, на које су сви чланови друштва једнога обвезани, треба да има три својства: 1) суразмјерну једнакост т. ј. да сви у то доприносе, наравно сваки по својој снаги. 2) да плаћање, што је могућно мање, буде теготно приложницима, и да се уклони у томе свако неугодно кинење. 3) да сваки приложник може свој прирез платити на најзгоднији му начин, и у време када најбоље то учинити може.

Све се своди на ова три начела, што их је филозофија сматрала као прве догме морала правитељства; начела коих се држати треба и у стављању овога пореза. Личне таксе а особито главарина, не доносе једнакост, која се овдје препоручује. И доисто, ако сиромах као и богат и ужива подједнако благодети од било какова завода, нису ипак једнаке њихове снаге. С тога су сви најзнатнији писатељи политичке економије, поред толике разлике у мњенијама, ипак сложно сматрали личне таксе као средство несмотрено и правди несходно; и тек их допуштали у случају преких потреба државе. Разум, правда и аукторитет овако великих мужева, а и примјер што нам га даје највећи између законодаваца пресвјетли наш Цар, осуђују јасно неправичност оваких намета, ако их крајна потреба не иште.

С друге пак стране веома је тешко, шта више у овој покрајини сада немогућно, ставити суразмјеран и точан порез на земље и друге собствености породица. Требало би на пр. одредити колико да се на коју земљу плаћа; даље познати каквоћу и врсту истих земаља, њиову плодност, и јесу ли приличније за ово, или за друго које више или мање користно обрађивање; познати њиов положај, простор, близину вода, могућност продавати и пренашати с њих плодове; колико има блага, пашњака и остале подобне ствари. То се исто каже и за друге собствености породица. Додати још

к томе треба да многи трговци, који раде на вјересију, неби радо подносили, шта више јако би их потресло, када би се истраживањем на јавност донело колико им износи имање, да би се тим могло опредјелити, колико на њих трошка запада. Када се све ово у обзир узме, и у надању да ће мудрост Синода одбацити порез главарине, и да ће притом спознати и сам да би мучно било са математичком точношћу суразмјерити стварни намет на имовину појединих лица, или поједине породице; када се уз ово разсуди да се овдје тиче пореза, што служи за издржање цркве и душевнога добра, и по томе да је тај порез управо свештени, и да му се зато нико од сљедбеника правосл. закона противити неће према снаги својој, олбор предлаже:

Пошто се дозна колико свака парохија и односна капеланија потребује за своје трошкове, одбивши половицу истих, коју штедрота царева прима на себе по чл. VIII декрета 19 септ. 1808; пошто општине прорачунају сваки шест година број душа које састављају парохију, те извиде напред колико је тко у стању давати, — онда нека свака општина, по добивеноме допуштењу од политичке власти, раздијели плаћајуће породице у три разреда, од којих један да даје више него други, други више него трећи т. ј. у суразмјерију од 6 на 4 и од 4 на 2. Општине пак стараће се да по различитим разредима и у овоме суразмјерју наплаћивају порезе и предају пароху и капелану.

Наплаћивање сљедоваће у Октобру, када је сваки, сабравши своје доходке, у стању подмирити ударени порез.„

Ђорђе Димитровић с. р.
Јаков Јовановић с. р.
Михаил Тодоровић с. р.

Када се ово прочитало, примјети *Предсједник*, да служба свештеника и користи што их ова приноси, свуда су за свако мјесто једнаке, и зато ко се њима ползује, не треба да даје више него други. Ставимо,

рече он, да су два села са једнаким бројем породица, или у једноме селу породице боље живе него у другоме. По одборскоме нацрту имале би дакле најсиромашније породице, за исту духовну службу плаћати колико и најбогатије другога села. Види се јасно да би то одвећ теретно било за оне, а незнатно за ове. Била би дакле неравност суразмјернога данка за једнаку службу. Ако к томе још породице нису једнаке бројем, а свештенику има се платити увјек иста накнада, то ће се још неправедније показати разликост пореза. Када би се дакле тражило да свештеника плаћа по броју душа и стању породица различито село, а овамо свештеник има право свуда увјек на један начин бити награђен, то би наравно изродила се од туда неједнакост и неправда, ако би га плаћати имале само породице дотичнога села. Ради тога он је овога мњења, — када по мудрим разлозима што их је одбор навео, нису зато сходне ни предијалне (земљиштне) таксе, што нема катастра, и што су одвећ неједнаки доходци неких земаља, према доходцима других премда једнаких; када није сходна ни главарина или личне таксе, јербо је велика неједнакост у малим посједима у Далмацији; нити таксе на трговину или главнице, чим би се одкриле тајности на велику пред општим мнењем штету интереса оних особа што плаћају; с друге опет стране будући су незнатни трошкови за уздржаваље средиштне једне благајне, из које би се дакле накнаде паросима, по нормама што их је Синод одредио у закључцима на прећашње извјешће, — то би из свију горњих разлога боље било да се опредјели једна највиша и једна најмања свота за све у организацију цркве православне спадајуће породице тако, да икономат, пошто позна нуждне трошкове и број породица у правосл. цркви далматинској, разреди сходним начином порез тако, да изађе цијела свота за то потребита.

Г. *Толоровић*, пристајући на начела што их је

предсједних изложио, примјечава да се и поред истих начела може ипак задржати суразмјерно подјеленье такса на различите породице од 6 на 4, и од 4 на 2, када би само сабрани новци од пореза, мјесто да се управо издаје дотичним паросима, стављао се у средишту благајну, и од туда дијелио се по установљеној норми у обште на парохе, држећи се опредјелених у закључцима првога извршћа разреда.

Предсједник, одговара на то, да суразмјерје од 6, 4 и 2, што је једнако као од 3, 2 и 1, није довољно да би се по истоме могла сходно имању породица разрезати правична свота спадајућа на поједине породице; увјерен будући да, између најбогатијега, који неби никад плаћао више од три, и најсиромашнијега, који не би никада могао платити мање од једног, могла би бити крајна неједнакост на штету сиромаха. Тога ради држећи се својега првога мњенија, предлаже као најмањи порез 4 а као највиши 30 мл. либара.

Г. *Ђурић*, сумња се, да би по овоме највећем и најмањем порезу, изаћи могла цијела свота, која је потребита за укупни трошак што је у нацрту стављен.

Предсједник одговара да узевши средњу мјеру између двају крајних, излази ипак таква свота, која, пошто се умножи са 8000 православних породица што их Далмација има, даје згодно средство те се може умножити број породица што плаћају најмањи порез: и баш кад и неби их толико било, ипак добио би икономат већу своту него што су стални трошкови у нацрту назначени, чим би се подмирити могле и оне случајне потребе које би се по околностима показале, тим више када се у обзир узму неколике капеле, што их по новоме омеђашењу парохија треба саградити.

Г. *Јовановић* предлаже да се опредјели начин како да се извршити има разређивање породица спадајућих под различите врсте у нацрту изложене, те мисли да би то требало повјерити истоме икономату, који

ће наплаћивати пошто саслуша у томе извјестија начелника или старјешине, пароха и црквених тутора; у извјестијама пак овим треба да је точно назначено стање икономично дотичне правосл. породице у општини, и да буде предложен разред у који би се свака од њих уврстити имала. Додаје још да би земаљска влада имала именовати овај икономат, у којему да су три члана изабрана између одличнијих особа правосл. закона.

Не будући се нико пријавио за бесједу, стави се на гласовање коцкама предлог одбора: "свако село да плаћа свога свештеника, и да општина подјели породице на три разреда, и по томе један разред да плаћа више него други, а други више него трећи т. ј. у суразмјерију од 6 на 4, и од 4 на 2; те да се нареди истој општини наплаћивање пореза и плаћање пароха или капелана.„ За предлог гласовало је 7; противно 30, уздржали се 4.

По том стављен на гласовање предлог Предсједника, да највећи порез буде 30, а најмањи 4 м. л., доби 29 гласова, противних 8; уздржала се 4.

За предлог Јовановића гласовала су 32, противу 8 уздржао се 1.

Послије тога чита се извјешће одбора, којему је наређено било да изради нацрт о начину како да се одправља правосл. закон у Далмацији сходно чл. VI царскога декрета 19 септ. т. г. Извјешће гласи овако:

"Одправљање вјерозакона православно-грчке, католичке, апостолске, источне цркве састои се у строгоме и непромјењливоме извршивању свију оних правила и обреда, што их установише Апостоли, св. Отци и седам васељенских Сабора.

Одправљање ово повјерено је свуда свештенству које је састављено из мирских и монашких свештеника.

Првима т. ј. мирским свештеницима повјерено је одправљање парохијалних дужности и душепопечитељство; други т. ј. јеромонаси морају привезани бити

своме манастиру по правилима што су их установили основатељи чина, и зависити у служби од својих старјешина.

Будући да правосл. црква у Далмацији у прошла времена, осим оскудице у управљајућој јерархији, није имала средстава да одгоји мирске свештенике способне и обучене у дужностима, које су нуждне ради точнога извршивања службе, то су јеромонаси, као боље научени и вјештији, покривали и данас покривају различите парохије у провинцији овој.

Зато при постојећему стању ствари, одбор, одзивајући се мудрој намјери чл. VI царскога декрета 19 септ. т. г., предлаже сљедујуће своје назоре, што их је држао за најсходније да се уклони свако злоупотребљење и неред у извршивању правосл. вјероисповједања у Далмацији.

Чл. I. Док из семинарије, коју нам је пресвјетли Цар обећао, не добијемо питомаца способних да буду рукоположени за мирске свештенике, како би достојно одправљали парохијалне дужности, добро је оставити да и даље одправљају те дужности јеромонаси.

Чл. II. Нико неће моћи искати парохију по праву насљедства или по обичају, јер се парохије повјеравати имају само достојнима и искушаним лицама.

Чл. III. Свака ће парохија имати свога пароха, пространије парохије, или у којима су куће далеко раштркане, добиће и једнога капелана, који ће зависити од пароха.

Чл. IV. Дужност је парохова у свакоме обзиру држати увјек своју цркву пристојно.

Чл. V. Парох неће моћи оставити своју цркву без литурђије и обичнога правила барем у недјељне и остале светачне дане; одредиће се точно време за те службе, како би народ без дангубе могао на исте присуствовати.

Чл. VI. Парох објавиће народу само заповједне празднике, ни пошто пак друге обичајне или тако зване полупразднике.

Чл. VII. Тајне св. цркве имају се извршивати точно и безплатно, као што св. црква прописује.

Чл. VIII. Пазиће парох најточније да вјерни, његовоме старању повјерени, свагда на време примати могу свете тајне црковне, расположивши о томе за хитне случаје тако, да он на једну, а капелан на другу страну одма прискоче онима који би их требали, и то под строгу одговорност како пароха тако и капелана.

Чл. IX. Дужан биће парох проповједати и просто и јасно тумачити сваке недјеље и главних праздника св. Еванђелије, поучавајући парохијане на своје дужности према Богу, цару, према старјешинама и ближњему.

Чл. X. Тако исто обвезан ће бити парох држати у братској кући школу, и ту сваки дан учити дјецу читати, писати и науки христијанској.

Чл. XI. Дужан је такођер наредити свима кућним старјешинама своје парохије да шаљу дјецу и млађе сваке недјеље у цркву, да се уче богомољи; оне старјешине који не би то извршили, јавиће црковноме своме старјешини, како би овај по потреби могао искати од мирске власти, да их примора, и у случају упорства казни.

Чл. XII. Строго се забрањују ручкови (даће) при смрти, који упропашћују породице, зато ће парох у време литурђије јавити народу ову забрану, савјетујући га да се од тога унапред чува из поштовања колико према вјери, толико и према власти.

Чл. XIII. Тако је исто дужан парох при св. литурђији препоручивати парохијанима и својски настојати, да гостбе при пировима и о крстноме имену буду умјерене, и ограничене само на један дан.

Чл. XIV. Дужан биће парох, по формулару који ће се објавити, држати слједујуће регистре: 1 крштених, 2, умирућих, 3, вјенчаних.

Чл. XV. Књиге ове на свако изискиваље има парох подносити Епископу.

Чл. XVI. Сваке године подноснће такођер Епископу точан анаграф душа своје парохије.

Чл. XVII. Будући да ће се по побожноме веледушнју пресвјетлога нашега Цара и Краља, подмиривати трошкови за издржавање парохија, половицом из Његове краљевске благајне, а половицом од дотичних парохијана, зато пароси и капелани неће моћи, више него што им се опредјели, тражити икоје друге накнаде по дужности; и зато забрањује се ма које до сада извршивано купљење милостиње, будући да плаћање свију штоларних прихода има зависити од чисте, слободне и добре воље христијана.

Чл. XVIII. За спровод сваке особе до 7 година примаће парох 3 м. л., а 6 за све остале који су прешли те године,и неће му слободно бити друго тражити, осим ако би христијани добровољно хтјели дати прилоге за литурђије или друге молитве за умрлога.

Чл. XIX. Ни један парох не смије се удалити за један дан из своје парохије без замјешика, нити више од три дана без допуштења Епископа.

Чл. XX. Забрањена је пароху ма која врста трговине, нити у своје, ни на туђе име.

Чл. XXI. Сваки парох који би предан био гнусноме пороку пијанства, ако се на опомену епископа неби поправио, биће лишен службе.

Чл. XXII. Пароха, који би занемарио дужности, због којих није прописано да буде збачен, казниће епископ по канонима.

Чл. XXIII. Парох неће моћи казњен бити четврти пут, него одма сбачен.

Чл. XXIV. Ма за који узрок сбачени парох, ако је годишњу плату примио, ваља ће да своме насљеднику намири рану од онога времена до краја године.

Чл. XXV. Прописано ће бити свештеницима одијело, како би с пристојношћу предстати могли пред своје старјешине и у друштву.

Чл. XXVI. Издаће се наредбе по којима калуђери,

били они јеромонаси или монаси, мора ће живити у заједници (обштежитију) као што им ред прописује.

Чл. XXVII. Дужан биће сваки парох дне 19 септембра сваке године служити свечано св. литурђију и држати благодарење за здравље царево успомену годишњу доброчинства, што их је он царским дедкретом истога дана удјелио, поучивши о томе народ сходним словом.

Чл. XXVIII. Сваки парох биће сбачен, ако без законитога узрока занемари ову дужност.

Чл. XXIX. Епископ или времени управитељ по правилима правосл. цркве, стараће се да мирски свештеници и калуђери (како дотично монашких правила, тако и каноничкога привременог одправљања својих парохијалних дужности), а и сви христијани у обште строго извршују и све остале наредбе, које састављају црковни устав правосл. вјерозанока.

Матеј Вељанти Веја велики протојерej у Далмацији с. р. **Јосиф Дошен** проигуман м. крупе с. р. **Гавро Петровић** с. р.

Пошто се прочита ово извјешће, примјети *Предсједник* да оно не одговара предметима чл. VI царскога декрета 19 септембра, који говорв о организацији правосл. цркве; него напротив бави се већим дијелом наредбама, које спадају или у дјелокруг будућега епископа далматинског, што се тиче дјела црковних, или у дјелокруг правитељства, што се тиче предмета политичких; и зато нити једне нити друге могу бити предмет и опредјељивања Синода, коме припада расправљања само да установи ону организацију, која иде у дјелокруг његов, не дирајући у оне предмете који по природи спадају на епископа, или на политичку власт.

И доиста ако се упустимо у потање испитиваље, видићемо да, изузамши чланке I. и II. који се задржати могу, чланак III. иде у други нацрт сврху бољега омеђашења парохија, што је већ примљен; да IV. и V.

чланак тичу се предмета за које се брине епископ; да VI спада сасвим на политичку власт; да дотично VII. чланка имају о томе одређивати правила и особни црковни закони, а не Синод; да VIII. и IX. једне су врсте са IV. и V. т. ј. спадају у дјелокруг епископа; да, по чл. X., не би сходно било тражити да се пароси баве васпитавањем и поучавањем парохијалне младежи, не будући за то способни, пре него што из семинарије изађу лица, која би са успјехом то извршивати могла; да предмете чл. XI. и XII. има уредити правитељство са епископом, тим пре, што је правитељство већ досад за то предузело нужне мјере; да изложена у чл. XIII. не спадају у организацију правосл. цркве, о којој Синод једино вијећати и одређивати има; да дотично XIV. влада је већ издала све наредбе које се тичу парохијалних књига, нити се Синод има о томе бавити; да предмети чл. XV. и XVI. спадају у власт епископа; да штоларне приходе и друге награде за парохијалне службе, у чл. XXII. изложене, опредјелити има политичка власт у договору са епископом; да ни за предмете чл. XIX. не пристоји Синоду одређивати ни предлагати правила, јер се тиче обреда; много пак мање за оне предмете у чланцима XX. XXI. XXII. и XXIII. Тако исто пристоји влади а не Синоду уредити оно што се садржава у чл. XXIV.; дочим припада јединствено епископу оно што се наводи у чл. XXV. и XXVI.; да чл. XXVII. као и XXVIII. не спадају у организацију правосл. цркве; и на посљедку да би XXIX чланак увредљив био за епископа, којега ће цар именовати.

Г. Протојереј *Beja* члан одбора, слажући се подпуно са назорима што их је предсједник навео, налази да се нацрт одборов преиначи, те моли предсједника да изложи правила, по којима би се сачинити могао.

Стављен на гласовање овај предлог, прима се једногласно.

На то Предсједник каже Синоду, како би одбор

по његову мњењу имао дјелати у састављању тога новог нацрта т. ј. имао би се бавити:

1) О састављању капитула, о начину како да се именују чланови, и дужностима њиховим; о плати чланова капитула, о таксама канцеларијским и како се приходи ови имају подијелити.
2) О зависности правосл. далматинске цркве, како односно дисциплинарних предмета, тако и црковних спорних, по упливу епископске јурисдикције на калуђере.
3) О броју школа и учитеља и односне њихове плате; о броју и каквоћи мировине (пензије)' каквоћи обучавања, о управи и икономији завода.
4) О умалењу броја праздника.
5) О браковима међу римокатолицима и православнима.
6) О цијенику штоларних прихода.

Г. *Петровић*, други члан одбора, пристајући да се по овим правилима пречини нацрт, иште да се на то одбор опуномоћи, како би свој посао у идућу сједницу на претрес и рјешење Синода донети могао.

Протојереј *Веја* подупире, а тако исто и трећи члан одборски *Дошен*, предлог свога садруга Петровића.

Стављено на гласовање, прима се једногласно.

Тим се закључи сједница и чланови сабора позвани да на сутрашњу сједницу дођу.

Дандоло предсједник с. р.
А. Руђери тајник с. р.

Седма сједница.

21 Децембра, у сриједу.

Предсједник Њ. Пр. Проведитор. Присутни сви чланови.

Најпре се прочита у оба језика записник јуче-

рашње сједнице и одобрава се једногласно. За тим прочита се преписано извјешће одбора, којему је повјерено било да сачини нацрт устројства о извршавању правосл. закона у Далмацији. Гласи овако:

I. Капитул.

Члан 1.

Капитул (консисторја) ће се састојати од шест лица т. ј. епископ предсједник; архимандрит, који ће бити заступник (викар); протојереј; протосинђел; архидијакон и један канцелир, који ће моћи бити свештеник или свјетовњак.

Члан 2.

Чланове капитула бира епископ из свештеника у провинцији, који се науком и владањем боље одликују.

Члан 3.

Пошто се за први пут овако састави капитул и уведе у службу начином, што га државне власти нађу да је најсходнији, у будуће када празно остане које мјесто, има се одма попунити, и то тајним гласовањем од чланова капитула.

Члан 4.

Дјелокруг и дужности капитула биће оне исте, што их имају подобни заводи код осталих православних епископа, у колико само неби кршили устав овога Синода и законе и царске наредбе.

Члан 5.

Епископ договорно са политич. власти прописаће цијеник прихода епископске канцеларије за парбене каноничне и друге списе.

Члан 6.

Половица ових прихода иде канцелиру, друга половица епископу, пошто се одбију трошци.

Члан 7.

Из своте од 15.000 тал. либара, што ју је милост царска за уздржање капитула и семинарије опредијелила, одређују се сљедеће годишње плате:

Архимандриту илити Викару, осим половице канцеларских прихода . .	м. л.	1400	т. л.	716:35: 1
Протојереју	„ „	1000	„ „	511:67: 9
Протосинђелу	„ „	1600	„ „	818:68: 6
Архидијакону	„ „	1500	„ „	767:51: 9
Канчелиру, осим половице канц. прихода	„ „	1200	„ „	614: 1: 5
	м. л.	6700	т. л.	3428:25:—

II. Зависност правосл. цркве у Далмацији.

Члан ак 8.

Православна црква у Далмацији зависиће као досада и у будуће вјечито у дисциплинарнима, догматичкима и обредним а ствари ма од васељенске православне патријаршеске цркве у Цариграду.

Члан ак 9.

Архијепископ грчки у Крфу биће судац у другоме степену за све црковно-судбене ствари, припадлежеће епископату далматинском.

III. Манастири.

Члан ак 10.

Правосл. Епископ далматински, чувши мњење свога капитула, прописује како да се испуњавају дужности чина, управља дисциплином, развиђава и надгледа добру и савјестну икономичну администрацију трију манастира: Крке, Крупе и Драговића, који су велезаслужни и достојни народне признателности.

Члан ак 11.

Архимандрит и Викар капитуларни биће свагда један од садашњих двају архимандрита, а кашње ово ће се достојанство давати свагда између калуђера трију манастира, који је достојнији.

IV. Семинарија.

Чланак 12.

Семинарија биће при Епископу.

Чланак 13.

Шест питомаца уживаће подпуне штипендије од 1000 м. л.; четри половицу т. ј. 500 м. л.; а осам издржаваће се о свом трошку.

Чланак 14.

Предаваће се на србском језику богословије и црквословије или литургика, св. писмо, краснорије чије, србски и грчки језик, и језик и књижевност талијанска.

Чланак 15.

Учитељ богословија и литургике имаће год. плату . . . . . м. л. 1600
Учитељ св. Писма и краснорије чија . . . „ „ 1600
Учитељ србскога и грчкога језика . . . „ „ 1600
Учитељ талијанскога језика и књижевности „ „ 1200

Чланак 16.

Префект семинарије биће Протојереј с безплатним станом и раном у семинарији, као и остала три учитеља.

Чланак 17.

На управи семинарије биће Епископ као старјешина, са још четри бољара правосл. закона, које ће начелник провинције бирати из двоструког именика, што ће му Епископ поднијети.

Чланак 18.

Управитељи ови бавиће се икономичном администрацијом и управом семинарије, бираће учитеље, и то ако је могућно да буду поданици, а прва три, назначена у чл. 16, морају бити правосл. вјере, и властни су примати питомце.

Чланак 19.

Предсједништво (presidenza del seminario) установиће устројство семинарије у договору са врховном власти провинције.

V. Праздници.

Члапак 20.

Осим недјеља и поглавитих праздника по староме календару, Епископ ће кроз нарочита пастирска слова преко пароха, разрјешавати од радње у свима осталима данима који нису заповједни, и који се или у обште по свој Далмацији светкују, или посебно по парохијама правосл. закона.

Чланак 21.

На вољу ће пак стајати православнима светковати дане храма парохијалне своје цркве.

Чланак 22.

Епископ у договору са врховном политичком власти одредиће што је могуће мањи број светковина, које правосл. закон не прописује, осим недјеља, које имају сви светковати.

VI. Бракови.

Чланак 23.

Одобрава се и остаје у снази досадашњи састав дотично бракова између православних и римокатолика, по наредби владе млетачке, која овако гласи:

У Прегади 12 Априла 1710.

Дотично бракова између Грка и Латина, који се забранити не могу, извршивати се има пропис 31 јулија 1599 с изјавом, да може свака страна држати своје вјероисповједање. Дјеца васпитавају се у вјери отчевој. Отац располаже у томе. Нити грчки свештеник има вјенчати латинку, ни латински гркињу без свједочанства да су слободни. Тако исто када се тиче развода, пресудиће о томе Епископ оне вјере, у којој је по гореизложеноме начину извршено вјенчање.

VII. Штоларни приходи.

Чланак 24.

Предсједништво семинарије у договору са поли-

тичком власти опредјелиће штоларне приходе за парохе и капелане.

Чланак 25.

За оне дужности, које су скопчане са службом пароха или капелана, те се безплатно извршивати имају, не треба стављати никакве таксе.

Чланак 26.

Приходи ови припадају пароху, који ће их дијелити напола са капеланом, ако га има.

Чланак 27.

Што би се год примало више него што је у цијенику овом одређено, сматраће се као симоничко, и подлећи ће казни.

Преглед

како да се употреби свота од 15000 тал. л. опредјељена за капитул и семинарију.

Капитул.

Архимандриту м. л. 1400; јер ће имати половицу канцеларијских доходака, и плату коју му манастир даје.

Протојереју „ „ 1000; јер као префект имаће у семинарији безплатан стан и рану, осим прихода што може имати као свештеник.

Протосинђелу „ „ 1600 } Архидијакону „ „ 1600 } јербо, осим неизвјестних прихода, стојећи при епископу, могу заштедити прегодине који ручак.

Канцелиру „ „ 1200; јербо ће имати половицу канцел. доходака, и ако је свјетовњак, имаће по свој прилици или какву службу или што својега; ако је свештеник, имаће штоларне приходе.

6. питомаца са цијелом шти-пендијом . .	м. л.	6000
4. питомаца са по-ловицом шти-пендије . . .	„ „	2000
8. питомца о своме трошку . . .		
Свега 18 питомаца	м. л.	8000
Учитељ богословија и литургике . . .	м. л.	1600
Учитељ св. писма и риторике	„ „	1600
Учитељ србскога и грчкога језика . .	„ „	1600
Учитељ талијанскога језика и књижевнос.	„ „	1200
	м. л.	6000
Рана префекта и тро-је учитеља по 16 л. на дан	„ „	5840
Најам служитеља сви-јеће, тршкови и пр.	„ „	3460
Мировина члановима а капитул . . .	„ „	6700

Укупно т. л. 15000, или млет. 30.000

По прочитању овога нацрта, предузе се исти у претрес чланак по чланак.

На чл. 1, примјечава *Предсједник* 1) да Епископ, као поглавар цркве нема се броити међу чланове капитула; тако исто и писар, који је само чиновник Синода. 2) да се не може Епископу стављати у дужност да достојанство Генерал-викара има свакојако по-

вјерити архимандриту, стојећи избор Генерал-викара на његовој вољи. 3) требало би оставити епископу да он даје члановима капитула наслове који су сходни односној служби, држећи се у томе установе, а не да се у Синоду одређује и именује који ће се чин коме члану дати.

Г. *Петровић* подупире предлог предсједника, само примјечава како се је надати да епископ неће у избору чланова преиначити оне чинове, који су сходни установама своје цркве.

Предсједник предлаже дакле да се чланак 1.ви овако промјени: "капитул састојаће се од шест лица, којима ће епископ дати имена одговарајућа односној служби. Писар епископа извршаваће и дужности капитулскога писара.

Прима се са 37 гласова, 3 противна, и 1 уздржао се.

На чл. 2, *Предсједник* примјечава да би именовање чланова капитула уредити се имало по нормама царскога декрета 22. Декембра 1807; дакле како му се чини, да под ријечи духовници (religiosi) подразумјевају се само калуђери, дочим у капитул имали би ући само мирски свештеници. Али с друге стране знајући да правосл. црква допушта и калуђерима мјесто у капитулима, мисли да би боље било казати у обште: *свештеници мирски* или *монашески*, мјесто духовници; а оставити епископу да како најсходније зна, бира једне или друге, имајући свагда у виду како да попуни мјеста заслужнијима, само ако Његово Величанство неби у својој мудрости нашло искључити из капитула сасвим калуђере, као што бива код римокатолика.

О. Дошен примјечава да могу доиста по установи правосл. цркве и калуђери бити чланови капитула, и зато одобрава да се остави то на вољу епископа тим пре, док из семинарије не изађу добро научени мирски свештеници.

Прима се предлог предсједника са 38 гласова, 2 противна 1 уздржао се.

На чл. 3. Предсједник примјечава да би по горњему царскоме декрету 22 Децембра 1807 имао Цар именовати чланове капитула на предлог епископа, као што је казано у предидућем чланку; али будући је жеља да се у томе чује мњење и капитула, како да се тим сузи велики уплив самога епископа: то би сав овај чланак изостати могао; а другоме чланку придати, да епископ, пре него што предложење Цару поднесе, саслушати има и свој капитул.

Примљено са 39 тласова, противу 1, уздржао се један.

Чланак 4. Усваја се једногласно.

Чланак 5 и 6. Тако исто.

Чл. 7. предлаже *Предсједник* да се овако преиначи: од 15000 т. л. одређених укупно за семинарију и капитул, употребиће се 7100 м. л. или т. л. 3632:92:1 на сами капитул, рачунајући у ову своту и плату капитулског писара. Свота ова подјелиће се на овај начин:

Достојанственику који ће бити парох	м. л.	500	т. л. 255:84:
Ономе који буде ректор семинарије	„ „	1000	„ „ 511:67:9
Остали чланови по старјешинству имаће . . .			
Први	„ „	1300	„ „ 665.18:3
Други	„ „	1200	„ „ 614: 1:5
Трећи и четврти по . . .	„ „	1100	„ „ 562:84:3
Писар	„ „	900	„ „ 460:51:1

За предлог овај гласали су 34, противу 6; уздржао се 1.

На чл. 8 и 9, примјечава *Предсједник* да би требало оба ова чланка спојити у један, овако: "за црковне парбене предмете, који спадају на правосл. епископа далматинског, биће рјешавајући судија у другоме степену Архијепископ који је овој покрајини најближи; а тај је сада Архијепископ Крфа. У дисциплинарнима пак црковним стварима зависиће правосл. цр-

ква у Далмацији као и до сада од васељенске правосл. патријаршке цркве у Цариграду.„

Примљено једногласно.

Чл. 10. одобрава се једногласно.

За *Чл. 11* гласовали су 9. противу 32, дакле је одбачен.

Чл. 12 прима се једногласно.

На чл. 13 Г. Леши предлаже да се чланак преиначи овако: "Биће 18 питомаца: шесторица добиваће цијелу штипендију од м. л. 1000, т. л. 511:67:9; четворица половицу штипендије м. л. 500, т. л. 255:84; осталих м. л. 500, т. л. 255:84, платиће њихове породице; а осморица платиће цијели износ штипендије од м. л. 1000, т. л. 511:67:9.„

Прима се једногласно.

На чл. 14 Г. протојереј *Веја* предлаже да се на против поприми овако подјељење наука: "Учиће се богословије догматичко и морално, право каноничко, литургика, свештена ерменевтика, српски и грчки језик и талијанска књижевност. Биће четри учитеља: први за богословије догматичко и морално и за право каноничко; други за литургику, ерменевтику и риторику; трећи за српски и грчки језик; а четврти за језик и књижевност талијанску.

Прима се једногласно.

На чл. 15 предлаже *Г. Ђурић* да се предложене плате смање, како би остала намјењена свота за капитул; и примјечава да би се четвртоме учитељу имала одредити једнака плата са осталим учитељима, довољно будући што неће уживати као они рану и стан, и то ради тога што је лакше наћи у провинцији учитеља за језик и књижевност талијанску, дочим остали мораће се позвати са стране. Предлаже дакле да чланак овако гласи: "Сваки од ове четворице учитеља добиваће годишњу плату од м. л. 1400, т. л. 716:35:1. Три прва учитеља осим плаће имаће у семинарији безплатну рану и стан.„

Прима се са 36 гласова, противу 4; уздржао се 1.

На чл. 16. Г. архимандрит *Саватија* предлаже да протојерej не мора свагда бити ректор семинарије, него да се остави дотичној власти да може за ту службу између чланова капитула изабрати онога који се нађе способнији; предлаже дакле да се чланак овако устрои: "Ректор семинарије изабираће се из чланова капитула и имаће у семинарији безплатан стан и рану.„

Прима се једногласно.

Чл. 17 прима се једногласно.

На чл. 18 Предсједник разлаже, како управа семинарије има бити одјељена од администрације, припадајући она епископу, а ова предсједништву; и да избор учитеља има се поднети влади на одобрење. Предлаже дакле да се чланак овако преиначи: "Ово предсједништво водиће икономичну администрацију семинарије, и искаће се од истога свагда мњење када се тицало буде примања нових питомаца; оно ће такођер предлагати влади на одобрење учитеље, пазећи да прва три буду свагда искључиво православне вјере.„

Прима се једногласно.

Чл. 19. Прима се једногласно.

Чл. 20. Такођер.

Чл. 21. Такођер.

На чл. 22. Предсједник примјечава да то не спада у власт правосл. епископа, који не може имати никакве јурисдикције над дјелима римскога закона; него тек влада, која само може у томе рјешавати, пошто, ако буде нужно, саслуша мњење духовне власти истога закона; и за то да то може бити предмет нарочите представке и питања на владу.

Синод пристаје једногласно.

На чл. 24. Предсједник примјечава да ово спада на власт политичку, и предлаже да се чланак овако измијени: "Влада, по саслушању епископа, саставиће цјеник штоларних прихода за парохе и капелане.„

За овај предлог гласало је 31. противу 9, уздржао се 1.

На чл. 25. Г. архимандрит Викар *Зелић* примјечава, како би, да се избјегне свако криво схваћање, требало измијенити чланак на овај начин: "Све службе духовне, имаће пароси и капелани безплатно извршавати.„

Усвојено већином, и то са 20. чланова противу 10. уздржао се 1.

Чл. 26. Одобрава се једногласно.

На чл. 27. Предсједник примјечава, како је израз *казни подлећи* одвећ неточан и неодлучан, и по томе да би му требало барем придати "ове ће казни определити иста власт, која ће цјеник прописати.„

Чланак са додатком, што га је Предсједник предложио, прима се једногласно.

Сада се на ново прочита преглед трошкова за различите цијели, о којима се вијећало и претресало у овој сједници, и будући да више не одговара утврђеним у истој сједници синодалним закључцима, наређује се извјеститељу одбора да га сходно истим закључцима преиначи. Одбор прима овај налог и обећава да ће га опет поднети за сутрашњу сједницу.

Тим се закључи сједница.

Дандоло предсједник с. р.
А. Руђери тајник с. р.

Осма сједница.

22. Децембра, у четвртак.

Под предсједништвом Њ. Пр. проведитора. Сви чланови присутни, осим г. Томе Сундечића који је оболио.

Прочита се записник прошле сједнице, и једногласно одобрава.

Одбор коме је наређено било да поднесе нацрт о бољем устројству извршивања правосл. вјерозакона, подноси на ново преглед трошкова за ту цијел по-

требитих, пошто га је преписачио сходно закључцима прошле сједнице. Гласи овако:

Преглед

како да се употреби свота од 15000 т. л. одређених Њ. В. Царем за капитул и семинарију, сходно закључцима примљеним у синодалној сједници дана 21. Децембра 1808.

Плате члановима капитула и писару.

	м. л.	т. л.
Достојанственику који ће бити парох, годишње	500 —	255 84 —
Достој. који ће бити ректор семинарије	1000 —	511 67 9
Достој. првоме између четворице осим двају предређених	1300 —	665 18 3
Другоме	1200 —	614 01 5
Трећему	1100 —	562 84 7
Четвртоме	1100 —	562 84 7
Писару	900 —	460 51 1
Укупно	7100 —	3632 92 2

За семинарију.

6. Питомаца са цијелом штипендијом од 1000 . .	6000 —	3070 07 4	
4. питомца са половицом штипендије од 500 . .	2000 —	1023 35 8	
8. питомаца на своје трошке	— —	— —	—
18. питомаца — Укупно	8000 —	4093 43 2	
Четворици учитеља по 1400 годишње.	5600 —	2865 40 2	
За рану троје првих учитеља и префекта по 16 м. л. на дан	5840 —	2988 19 5	
Плата служитељима, свијеће, различити трошци . . .	2775 5:6	1420 4 9	
Укупно	22215 5:6	11367 07 8	

додавши горњи износ за капитул	7100	—	3632	92 2
износи свега укупно	29315	5:6	15000	00 —

Стављен преглед овај на гласовање коцкама, прима се једногласно.

Предсједник каже скупштини: пошто је Синод предложио, претресао и рјешио досадашње предмете, остају још неки, о којима тек Његово Величанство рјешава, и који по томе спадају ван дјелокруга повјеренога Синоду царским декретом 19. септембра. Такови су предмети:

1). Да се опредјели згодна зграда у којој би се Епископ, капитул и семинарија смјестити могли, и на близу катедрална црква; будући да у правосл. епархији далматинској нема за ту цијел сходних кућа; пак не могусе на то употребити ни један од трију правосл. манастира, што су зграде посве мале, тијесне, и хрђаво зидане; зато *Предсједник* предлаже да Синод замоли Цара, да би опредјелио на тај конац једно народно зданије, које ће чим у провинцији престану садашње војничке околности, на расположивости остати.

Протојерej *Beja*, усвајајући горњи предлог, мњенија је, да би за то био Шибеник мјесто најзгодније за столицу Епископа, семинарије и капитула у толико, што, осим што је мјесто ово према броју правосл. народа у Далмацији, средиште провинције, још придолази та важна околност, што у Шибенику има од дуже времена укинути манастир св. Спаса, (S. Salvatore), који би за све горенаведене цијели згодан био.

Г. *Ђурић* примјечава да и у Задру има зданије св. Николе, и палача калођера, што би, кад би се поправили, за то згодни били. Додаје да осим тога заслужује велики обзир то, што је сходније да правосл. Епископ станује у истоме мјесту у коме је и врховна покрајинска власт политичка.

Предсједник, држећи да посљедни наведени обзир није од велике важности, када много јачи разлози ишту да сједиште епископа буде у више средиштноме мјесту, гдје би се нашло и већ готових и згодних зданија, позива Синоћ да се на два горња предлога изјасни.

Предлог *Веје* доби 27 гласова, противних 12, један се уздржао.

За предлог *Ђурића* гласоваше 16, противу 23, уздржао се 1. И тако примљен је предлог г. *Веје*.

Стављен па гласовање предлог предсједника, да се сврху тога поднесе прошња Н. В. Цару, прима се једногласно.

Г. *Ђорђе Димитровић* предлаже: ако би Њ. Величанство одобрило да се Епископ настани у Шибенику, да се умоли још да дарује православнима онога града за богомољу цркву св. Спаса, чим би се замијенила тијесна и незгодна садашња црквица, којом се сада христјани служе, и која би потоме задржати се могла као помоћна.

Предлог овај прима се једногласно.

2) *Предсједник* прихваћајући бесједу, примјечава, како у *Сплету* нема цркве за суужбу правосл. закона, то нека се замоли Њ. Величанство да би даровало једну од ондјешњих цркава, којима се римокатолици не служе.

Прима се једногласно.

3) Архимандрит викар *Зелић* предлаже; будући познато да се у селу *Тињу* налази једна црквица, која нити је парохијална ни спомоћна, јер римљани имају у томе селу своју парохијалну цркву, и будући ова црква налази се баш у сред гробља правосл. христијана, који немају никакве цркве, то да се замоли Њ. Величанство подарити им исту, која би служила за капеланију, коју је, у већ одобреноме нацрту новога омеђашења парохија, Синод за оно мјесто опредијелио.

Прима се једногласно.

4) Г. *Јовановић* из узрока, што се међу разним предлозима, што их је Синод учинио и примио, при претресању извјешћа о начину како да се порежу и наплаћују потребите своте за упражњавање једнога икономата, који ће се бавити администрацијом и дијељењем односних трошака, држи да би се и за ову установу имало нарочито искати царско одобрење; јер се тиче дјеловања што ће спадâти на трошак царске благајне, тако исто као и на православне поданике. То се исто има разумјети и за предсједништво семинарије.

Одобрава се једногласно.

5) Г. *Буриħ* наводи, како у преглед трошака потребитих за упражњавање капитула и Семинарије, нису урачунани први трошкови, што ће необходно бити потребни за намјештај и подигнуће семинарије, и који ће доста запасти. За то предлаже нека се замоли Њ. Величанство да се за прву годину не отвори нити установи семинарија ова, како би се, са свотама за прву годину одређенима, набавити могао потребити намјештај, бијело рубје, оруђе и т. д. и све нуждно приправило, будући с једне стране не може правосл. народ у Далмацији и овоме трошку подлећи, нити је с друге стране сходно да се и за овај трошак иште нова помоћ од милости царске.

Одобрава се једногласно.

Предсједник предлаже да депутација, која се има састојати из два свјетовњака и једнога свештеника, изабраних међу члановима Синода скупа са далматинским агентом код Владе у Милану, поднесе лично пред царско престоље жеље Синода, а у исто време да изјави Њ. Висости Вицекраљу дубоку благодарност и поштовање.

Примљено једногласно.

Тајник позива чланове синодалне да поднесу цедуље лица, која ће бити у тој депутацији.

Пошто се саберу цедуље и истражитељи поброје гласове, осташе већином изабрани гг. Архимандрит *Саватија Васиљевић*,*) *Андрија Руђери* и *Ђорђе Ђурић*.

Предсједник из узрока, што г. Агент због званичних својих посала можда не би могао од царскога двора добити допуст удалити се из Милана, предлаже да се замоли да употреби сва сходна средства како би добио тај допуст, те се присједиинијо депутацији.

Примљено и наређене Тајнику да по закључку састави у име синода писмо г. Агенту.

Г. *Мирковић* увиђајући потребу да се овој депутацији даде нужни трошак, а с друге стране сматрајући сиротињу православних житеља, и по томе да би се ограничио овај трошак на толико, колико је довољно депутацији за три мјесеца, рачунајући у то време полазка, бављења и повратка, предлаже: да се у то име опредјели свота од м. л. 24000, т. л. 1228: 24:6, замоливши Њ. Пр. г. Проведитора, да изволи предузети нужне мјере, да се свота ова разреже међу православне становнике, тако да се у дјело чим пре приведе.

За предлог овај гласовали су 31, противу 5, уздржали 4.

Предсједник мисли да би се могло отворити уписивање добровољник прилога између синодских чланова и православних бољара по провинцији, а што не дотече до своте 24,000 м. л. да се пореже на остали правосл. народ, начином којим он, по изјављеној жељи Синода, нађе да је најсходнији.

Прима се једногласно и закључено, да се ово добровољно уписивање започме пошто се сврше сједнице Синода.

---

*) Будући се одма после држанога синода престави Архимандрит Васиљевић, то га замјени у депутацији Архимандрит Герасим Зелић. Г. П.

Предсједник примјечава, да би Њ. Величанство могло по случају наћи да нису довољно исцрпљени сви предмети, на које је он смијерао високим својим декретом 19. Септ., и за то предлаже, да се Синод неби имао закључити, него на неизвјестно време отложити, како би у стању био предузети даље претресање предмета, које би цар наложио, тим више, ако бп милост Његова саизволила прошњи Синода, да Му се поднесе трипла способних лица ради избора правосл. Епископа.

Прима се једногласно.

Г. Архимандрит *Зелић* чита писмену своју представку, у којој разлажући како је кроз много година обнашао службу Генерал-викара правосл. цркве у Далмацији, и осим обичних са службом својом скопчаних трудова, доста свога новца потрошио, често путујући из свога манастира у престолницу провинције и за званично дописивање са клиром и владом, — моли, да му Синод даде према положеноме труду какву награду.

Предсједник одговара да, ако и добро познаје истину гога што је г. Зелић изложио, ипак не припадајући Синоду о томе рјешавати, држи да би имао г. Зелић за то нарочиту прошњу поднети Његовоме Величанству.

Предсједник предлаже, да се опредјели депутација, која би г. главноме ђенералу Дуки од Дубровника изјавила срдачну захвалност, и да се полазећим у Париз депутатима препоручи, споменути Цару одличне заслуге предсловутога Дуке.

Прима се једногласно.

Пошто се тако довршише дјела Синода, г. Протојереј *Веја* изговори живахно слово, у коме изложи доброчинства што их је за кратко ово време Њ. Величанство учинило Далмацији, а нарочито вјерним своим поданицима правосл. закона, који се тако рећи препородише; представи превелике користи што су за исте христијане проистекле од милости Цареве, особито

благим наредбама које се у Његовоме декрету 19. Септ. садрже; а то посредством отчинске бриге прељубазнога Му сина Вицекраља Италије, и ревностнога старања Генерал-проведитора; — проси благослов божији на Цара и Његову сјајну породицу, и завршује предлажући да еваки парох и капелан имају сваке године на дан 19. Септембра држати по свима правосл. црквама у Далмацији свечану службу божију са благодарењем и истумачити својим парохијанима циљ ове свечаности.

Говор је овај попраћен са одобравањем и предлог једногласно примљен.

На то узе ријеч *Предсједник:*

Господо саборски чланови!

"Један од најсретнијих тренутака у мојој јавној служби морао је доиста бити овај, што сам одређен био предсједавати на овоме од Цара сазваноме Синоду.

Радило се да се по могућству изједначи духовно стање цијелога народа источне цркве са оним стањем римокатоличких житеља, међу којима живи.

Радило се да се укину мрске разлике, што су их кроз више стољетија толике страсти подрањивале у овим предјелима.

Радило се увјерити посљедоватеље правосл. вјерозакона да, ради туђе вјероисповједне нетрпљивости, као што се на жалост од дужега времена збивало, не бјеже из ове своје отачбине; шта више побудити и оне који су одбјегли, да се још скупа с другима, поврате из пограничних предијела, увјерени будући да ће црковна јерархија, коју је Цар у ред довео, опет уздићи понижене олтаре старих грчких отаца.

Радило се на посљедку установити правила за омеђашење парохија, и да нароси одговарају свима својим дужностима, да им се обезбједе пристојне награде; једном ријечи, да се уреди и утврди упражњавање вјерозакона у Далмацији.

Све је ово, господо, извршено спокојно и брзо.

Знање ваше и предлози ваши скратише претресања, и још јаче побудише ревност моју да марљиво с вама радим.

Нека међу толиким дјелима буде и ово сјајно и сретно дјело од моћнога уплива, што га Цар, као сунце, из далека извршује над сваким родом друштвенога побољшања.

Нећу, никада нећу, повторавам господо, заборавити учешће што сам имао у овоме поштованом Синоду, ни прекористне плодове што сам допринео да се добију.

Нека провидјеније како овим, тако и сваким другим начином унапреди срећу доброга далматинскога народа, и сваки од вас нека понесе са собом у општину и у породицу горуће чувство признаности и љубави према најбољему, штедроме и најсилнијему од царева, који су се у свијету појавили, и према пресвјетломе Његовоме сину, који у сваком дјелу подражава несравњеноме монарху и отцу.„

На то се по светоме храму разлегаже усклици: Живио Цар! Живила царска породица! и у сред свештених молитава и појања, закључи се торжествено сједница, а Синод се одложи на неизвјестно време у очекивању царских налога.

Дандоло с. р.
А. Руђери с. р.

Д о д а т ц и.

I.

Предмети

о којима да се понаособ поднесе Његовоме Величанству прошња у име православ. Синода далматинског.

Будући да се између предмета, који су се у Синоду претресали, налазе неки, који зависе само од Његовога Величанства, нити о истима Синод рјешавати може, дочим не спадају у дјелокруг, што га је милост

царска својим декретом 19. сепг. 1808 Синоду опредијелила: зато наређује се изабраној депутацији, која има предати Његовоме Величанству записник синодских сједница, да му у исто време поднесе сљедујуће понизне прошње.

1). Ако Његово Величанство обзиром на особите околности, и уобичајене у правосл. далматинској цркви праксе, не би сам по себи именовао јој новога Епископа, онда нека изволи удијелити своме на неизвјестно време одгођеноме Синоду високу част, да Му поднесе триплу лица достојних за епископско званије.

2). Да посвећење правосл. епископа далматинског изврше епископи правосл. епархија из круновина Његова Величанства; а Патријарх цариградски да га канонички уведе по установима правосл. цркве и по до сада уздржаваној пракси.

3). Да столица правосл. Епископа, капитула и семинарије буде у граду *Шибенику*, као правоме средишту провинције према броју правосл. далматинскога народа, и да се за то одреди овдјешње здање сада укинутога манастира св. Спаса, које је у свакоме обзиру најсходније, и коме да се придружи, као катедрална, и црква што је истоме манастиру припадала, будући садашња црквица врло је тијесна и непристојна, и могла би се као помоћна задржати.

4). Не налазећи се у *Сљету* правосл. цркве, која би служила за овдјешње неколике правосл. породице, нека царска милост изволи дати једну од малих римокатоличких цркава што се налазе у ономе граду, нити се сада у истима поје.

5). Знајући Синод да се у селу *Тињу*, које има парохијалну римокатоличку цркву, налази црквица једна, која нити је парохијална нити филијална, и то баш у сред гробља оних правосл. житеља, лишених своје цркве, нека им се дарује речена црквица за капелванију. што је по нацрту омеђашења парохија за то мјесто одређена.

6) Будући у прегледу трошкова нужних за одправљање правосл. вјерозакона у Далмацији и за установљење епископске катедре, капитула и семинарије, нису урачунани први потребити доста јаки трошкови за подигнуће семинарије и за њено покућство, то заходити Његов. Величанство, да се за годину дана не отвара семинарија, како би се свотом за прву годину на то одређеном могао набавити за речени завод нужни намјештај, бијело рубље, оруђе и. т. д.; јер нити би нови трошак овај могао издржати правосл. народ, нити би сходно било с друге стране и за то тражити нову припомоћ од милости царске чим би се искључила можда и сумња да се хоће од исте помоћи злоупотребленье чинити.

7). Из обзира на дужност иконома и предсједништва семинарије, као што је Синод предложио, да раде око трошкова, што ће их половином милост царска из државне благајне давати; да се иште царско дозволење како би речени администратори могли прегледати рачуне и за ову другу половицу, по пропису што ће га врховна административна власт издати.

8). На посљедку будући је у Далмацији превелик број римокатоличких празника, у које се захтјева да и правосл. житељи немају радити, ни дућане отворене држати с тога, што је римокатоличка црква проглашена за државну цркву; и будући да се тим неправедно отегоћавају православни, који кроз светковање двоструких празника много преко године штетују у радњи, продаји и добитку: то да Његово Величанство опуномоћи православнога епископа да одрјеши своје дијецезане од светковања свију оних римокатоличких светковина, које се као такове не налазе у календару краљевства Италије.

II.

Док су се синодска дјела расправљала и концу привела, поднео је проведитор Дандоло по обичају свршетком 1808 године Цару своје треће извјешће о

Далмацији. У четвртом раздјелу истога, говорећи о *вјероисповједним предметима*, и о начину како би се ови најбоље уредити могли, овако се о правосл. цркви и народу изражава:

"Ако је пак одвећ полезан и велик уплив свију гореизложених расположења за благостање латинске цркве у Далмацији, то је много већега уплива на препород грчко-источне цркве Ваша превисока наредба од 19 прошлога септембра. Највећи дио народа далматинскога, што исповиједа обред овај, признаје само у Вама своје грађанско, политичко и религиозно биће. У понору најјачега притиска бивши заборављен кроз више стољетија, и закопан у односноме ништавилу, сада тек под Вашом свемогућом милости почиње осјећати оно достојанство и узвишеност, што једино даје народима карактер, и надахњује у човјека величину и одважност. Народ ће дакле овај имати епископа, капитул, семинарију, уређење свога вјерозакона, боље омеђашење парохија, пристојно снабдјевене свештенике, и то све већим дијелом на трошке Ваше краљевске благајне!

Видити се могло, како на сами глас ових повољних вијести вијерни правосл. поданици Вашега Величанства проливаху обилне сузе њежне радости и синовње признателности за тако сјајна дјела Ваше отчинске милости. Сводови св. цркава орише се од побожних пјесама; да, — одкјекиваше и јавна тржишта и улице. Тако изобилна бијаше радост њихова, да се није могла смјестити међу кућним зидовима. Они добише и Синод. О! да сте Ваше Величанство присутни били радостноме позорју многобројнога народа, што се слегао био на сјајну свечаност, када се први пут отворио овај пречастни сабор! Он је досад већ свршио своје сједнице, и Ви ћете до мало видити успјех његова рада у записнику синодских дијела, што ћу га част имати скорим поднети Вашем Величанству. Чланови Синода овога, тронути најдубљим осјећањма живе

благодарности за тако знаменита доброчинства, вратише се већ својим домовима, да благослове своје пресвјетломе имену Вашем, сједине с благословима старих својих отаца, њежне дјеце, невиних невјеста и срамежљивих дјевојчица.

Они својим жељама ускорише сретни час, у коме угледаше остварене прештедре Ваше даровштине. Они ће доиста благим намјерама Вашега Величанства достојно и одговорити, настојећи да у Далмацији Вашој цвјета трговина, пољодјелство, обртност, и да јој на ново прибаве она богатства, што их собом у туђе земље однесоше толике породице њихових сугрђана, што су прогнани били једино због удручене савјести и вјерозаконских запрека; што када престане, видиће их до мало опет ући у њедро Ваше вијерне државе, позвани управо гласом већ разглашених Ваших доброчинства.„

III.

Краљевина Талијанска.

У Задру, 2 Јануара 1809.

Генерал-проведитор далматински.

Будући грчки Синод именовао депутацију, да предстане пред Њег. ц. к. Величанством и изјави му захвалност и поштовање Његових грчких поданика у Далмацији; будући одлучено да правосл. народ изда овој депутацији 24.000 м. л. за путне трошкове; будући добровољни прилози, које су чланови реченога синода на ту цијел дали, и они што ће дати остали правосл. народ, види се да неће довољни бити да се покрију горњи трошкови; и зато је потребито учинити порез један на сав народ, који ће уживати превелика добра од оне депутације.

Одлучује:

1). Позивљу се они, који исповиједају правосл. закон у Далмацији, да даду на свако чељаде по осам газета, или млетачких солдина.
2). Порез овај може се повећати или смањити, према иметку сваке породице или лица; а могу се од истога ослободити оне куће, које су сиромашне. Свакојако има се тако прорачунати, да изађе уобште по 8 солдина на свако чељаде у општини.
3). Краљевски срезки намјестници издаће наредбе о томе и упутства понаособ свакој општини и селу, гдје има православних, преко капитана (старјешина), и серзента (млађих старјешина) и поштоване господе пароха и тутора православне цркве. Три пак мјестна стражца истога закона, носиће списак парохијана, и предаће га г. делегату, који, пошто га потврди и подпише, наредиће, ако је потребито, да се точно наплати свота порезнога новца на свако село.
4). Наплаћени новац има се предати у благајницу дотичнога среза, и пошто буде све подпуно подмирено, краљевски делегати даће на знање преузв. г. Генералу, како би сав новац предан бити могао на оставку у општу задарску благајну.
5). Делегати пописаће добровољне прилоге, што би обећали богатији житељи грчкога закона у њиховоме срезу, и постарати се за наплату истих.
6). Наплаћиваће такођер оне добровољне прилоге, што су већ дали господа чланови Синода, по списку стављеноме у дну овога листа.
7). Ослобођавају се од свакога другога пореза они, који се добровољно писмено обвежу, даће дати више него што би их по општем порезу запало.
8) Неће се наплаћивати од оних добровољних прилошника, који су већ подмирили своту обећану, или исту исплате до назначенога рока, или прије.

9). Ако скупљен порез скупа са добровољним прилозима изнесе више од 24.000 либара, сувишак остаће у закладу у краљевској благајни, да са истим расположи онај коме повјерена буде управа грчке цркве у Далмацији.

Одлуку ову одправљамо краљевским генералима свакога среза, викарију грчких цркава, и рачунарскоме уреду, и имаће ју сваки, колико коме пристои, обслужити.

Дандоло. с. р.
Анђелини с. р. обћи тајник.

Добровољни прилози чланова Синода.

Витез Дандоло Предсједник.	м. л.		500.
Герасим Зелић архим.	„	„	47.
Деде Илија Јанковић	„	„	200.
Петровић Гавро	„	„	100.
Тодоровић Михаил	„	„	100.
Ђурић Ђурађ.	„	„	500.
Леши Дмитар	„	„	50.
Поп Стефан Кончаревић	„	„	20.

Прим. Ваљда због тога што горња свота није сва покупљена, а због дужега бављења депутата у Паризу, није ни довољна била, наређен је нови порез, као што слиједује:

Државе илирске.

Слушатељ државнога вијећа

Далматински Интендент.

Њ. Пр. Г. Маршал Дука од Дубровника и обшти управитељ наредио је, да се грчким депутатима наплате и осталих т. л. 42.435 или ти м. л. 82.932:17 а то за трошкове што су их учинили, бавећи се годину дана, као посланици грчкога исповједања.

1). Вишеречена свота од м. л. 82932:17 раздијељена је на парохије, манастире и цркве, као што гласи приложени списак.

2). Житељи сваке парохије подијелити се имају на три классе; у прву спадају богатије, у другу средњега, а у трећу малога стања породице.

3). Прва класса платиће на главу двоструки порез, према оној средњега стања; тако исто друга класса према стању оних треће классе.

4). Классе ове разредиће старијешине селске т. ј. капитани, старци, парох и тутори цркве. Разређење ово има се поднети на потврду односноме делегату или вицеделегату свакога среза; а за задарски срез потврдиће г. колунел пандура.

5). Ово расположење имају кроз двадесет дана, пошто објављено буде у свакој општини, извршити они који су у чл. 4. назначени.

6). Старјешина илити капитан сваке општине гдје има правосл. житеља, дужан је кроз 20 дана наплатити ону своту, која је на његову општину порезана.

7). Који би се противио порез платити, селски старјешина тужиће га поглавару, који ће му снагу дати да га принуди.

8). Сваки старјешина своје општине одговараће ако неби кроз 20 дана наплатио порез; и биће порук за ону своту која буде мања, ако неби доказао своју невиност што је закаснио.

9). Старјешине предаће одма скупљену своту делегату или вице-делегату онога среза, а задарски тајнику интенданта.

10). Делегати пак предаваће новац реченоме тајнику.

11). У свакој општини отровен стајаће један записник за оне, који би на сву важну цијел хтјели што прилагати.

12). Они добровољни приложници, који би дали више него што по порезу на њих спада, ослобођавају се од сваког даљег давања. Ако би пак тко мање дао, мораће се искати да све подмири.

13). Сви добровољни приложници имају такођер кроз 20 дана предати својим старјешинама обећане прилоге.

14). Свота, која превазилази порез, служиће да се намири оно што сиромашнији не буду могли од пореза платити.

15). Наређује се вице-интенденту, делагатима и. т. д. да прогласе и точно изврше ову наредбу.

У Задру м. Септембра 1810.

Порез

разрежен на цркве, манастире и христијане правосл. закона у Далмацији, да се подмире трошкови учињени од синодалних депутата, у износу т. л. 42.435. а м. л. 82.932:17.

Градови и села.

	Л. Т.	Л. М.		
Задар.	1600 —	3126	19	2 5
Скрадин	2800 —	5472	3	7 3
Шибеник и Варош . . .	3400 —	6644	15	9 8
Дрниш	850 —	1661	3	11 4
Книн	600 —	1172	12	2 4
Спљет	200 —	390	7	4 8
Смоковић	600 —	1172	12	2 4
Ислам.	600 —	1172	12	2 4
Карин	750 —	1465	15	2 5
Биљане (горње, доње) Вељане, Трљуге, Надин, Корлат, и Смилчић.	650 —	1270	6	6 6
Кула-атлагић	450 —	879	9	1 8
Бенковац	650 —	1270	6	6 6
Церање	370 —	723	2	2 3
Јагодње доње и Мирање .	450 —	879	9	1 8
Коларина	350 —	684	—	5 4

Островица и Добропољци .	550 —	1074	17	10	2
Ђеврске	650 —	1270	6	6	6
Биовичиносело	850 —	1661	3	11	4
Ивошевци	450 —	879	9	1	8
Кистање	860 —	1680	14	9	8
Радучић	350 —	684	—	5	4
Мокрополье	750 —	1465	15	2	5
Ервеник	750 —	1465	15	2	5
Жегар, Крупа и Голубић .	950 —	1856	12	7	9
Билишане	550 —	1074	17	10	2
Обровац	450 —	879	9	1	8
Братишковци, Пластово и Сонковић	450 —	879	9	1	8
Брибир	350 —	684	—	5	4
Паћене	650 —	1270	6	6	6
Отон	455 —	889	4	7	—
Плавно	1200 —	2344	14	4	9
Стрмица	550 —	1074	17	10	2
Голубић	550 —	1074	17	10	2
Книнскополье	550 —	1074	17	10	2
Жагровић	450 —	879	9	1	8
Врбник	700 —	1368	—	10	8
Парохија калуђерска Косово	1100 —	2149	15	8	5
Парохија попа Алексе Симића у Орлићу	1100 —	2149	15	8	5
Бискупија	550 —	1074	17	10	2
Полача	350 —	684	—	5	4
Врлика	1200 —	2344	14	4	9
Отишић	550 —	1074	17	10	2
Кољане и Бителић пар. м. Драговића	1200 —	2344	14	4	9
Загорје	350 —	684	—	5	4
Имоцки	750 —	1465	15	2	5
Неретва	350 —	684	—	5	4
Св. Петка у Петровомпољу	350 —	684	—	5	4
Биочић и Петров-кланац .	550 —	1074	17	10	2
Кричке	250 —	488	1	9	—

Манастири.						
Крка	1500	—	2931	10	6	1
Крупа	700	—	1368	—	10	8
Драговић	700	—	1368	—	10	8
Цркве.						
Задарска	400	—	781	14	9	6
Скрадинска	500	—	977	3	6	—
Шибеничка, градска и варошка	600	—	1172	12	2	4
Дрнишка	300	—	586	6	1	2
Братишковачка	600	—	1172	12	2	4
Св. Илије у Косову . . .	350	—	684	—	5	4
Бенковац	300	—	586	6	1	2
Капела Сундечића у Биограду	100	—	195	8	8	4
Св. Троица у Бискупији .	350	—	684	—	5	4
Свега укупно	42435	—	82931	1	3	5

IV.

Посланици правосл. Синода код Њег. Ц. К. Величанства.

Жителима Далмације

православно-источнога славенскога обреда.

Ето се вратисмо са частнога посланства што нам га је драгоцјено повјерење Синода наложило код пресвијетлога и освештенога лица Њ. В. Цара и Краља Наполеона Великог.

Приспјевши у Париз нађосмо Га баш у оно доба, када се повратио са бојишта славе, на којему је утврдио мир на земљи и срећу наше отачбине.

Многостручна осјећања радости, признателности

и удивљења обузеше душу нашу према Јунаку, који, после стољетне расцијепаности и запуштености илирских народа, могаше славним миром препородити њихово политичко биће, и ударити темељ древној њиховој величини и напредку.

Пошто предстасмо пред лице највећега мужа и најмоћнијега свјетскога владаоца, поднели смо покорно царској потврди Његовој рад и прошње Синода, и најживље, и најискреније изјависмо Му чувства ваше вијерности и признателности.

Он је с нама општио као љубезни отац са својим синовима, примио је с љубављу нас и наше изјаве, и удостојао се увјерити нас, да ће моћно своје покровитељство распрострети и на вијерне своје поданике правосл. источнога славенскога вјерозакона, будући Он као сунце има добротворним својим зрацима подједнако оживљавати све дијелове пространога свога царства и штитити вјероисповједања.

Према овим милостивим својим чувствима изволило је Њ. В. за цијело време бављења нашег у Паризу показати нам највећу своју милост, дочим смо учесници били истих почасти, што су их имале друге сјајне депутације, које се онда у престолници бавише. При свечаностима, забавама и царској трпези, на коју смо такођер позвани били, могасмо се довољно и изближе нагледати јединственога онога мужа, коме се свијет диви, онога владаоца, који непрестано показује својим поданицима знаке своје љубави, на посљедку онога великога, коме је Бог дао вољу да преобрази друштво, понизи своје непријатеље, награђује и уздиже људе што га добро служе.

Бијасмо такођер живи свједоци оне велике радости, којом га народ његов гледа и отцем назива; и срдце се наше тронуло највише приликом сретнога његова вјенчања са пресвијетлом архивојводкињом Маријом Луизом, када први народ на свијету изјави особитим начином чувства своје признателности, љубави и дивљења ве-

ликоме основатељу оне династије, која је позвана да влада узвишеним судбама Француске.

Имали смо такођер част изјавити новој Царици наше дубоко поштовање, и она примила нас је са највећом благосклоности.

Свима пак почастима, које нам владалац изволи показати, хтједе придати и доброчинство природно срцу Његову, давши нам безплатно средства, како би могли остати у престолници за време док је саобраштај са Далмацијом, ако не сасвим прекинут, а оно јако отешчан био; и за које не могосмо од вас добити ону подпомоћ што нам је Синод у име ваше опредјелио био.

Почасти ове и доброчинства обвезаше нас, те при полазку нашем изјависмо Његовом Величанству своја искрено-дубока осјећања, препоручивши Му рад Синода, благодаривши Му у исто време на отчинску доброту, којом нас је предусрео.

Њ. В. примило је милостиво ове изјаве додавши, да ће штитити своје поданике православно-славенскога вјероисповиједања; али да се и они понашају као добри и вијерни поданици. Придода да, ако Он једном руком и подписује великодушно чине, држи у другој по Богу мач, који га моћна чини, да казни злочинце ма гдје они били. — *).

Све вам ово јављамо да познате осјећања нашега владаоца и намјере Му за вашу заштиту и благостање ако се тога достојни покажете; и да уз то можете се као што треба благодарни показати за толике милости, што их је он на нас ваше представнике излио.

Прави и једини начин којим да покажете владаоцу

---

*) Ово је (вели Архим. Зелић у своме житију стр 527.) Наполеон говорио из узрока тог, што је из Задра генерал Подвен дао написати у новинама, које су после долетиле у Париз, да после мира бечкога неће Далматинци да се подложе Французима. — Омразио је (вели даље на стр. 544.) Подвен код Наполеона све Далматинце, а сувише восточнога закона народ. Г. П.

своју признателност, и да сте достојни милости Његове и доброчинства, састоји се у томе, да му увјек вијерни и привржени поданици будете; да сачувате оно чувство народнога поноса и послушности према законима, што је насљедство наших отаца, који се прославише у повјестници послушношћу и вијерношћу према својим владама.

Тако радећи излиће се обилно на вас и породице ваше и благослов неба и доброчинство царево, који сада у своме великоме уму премишља начине, како да се подпуно испуне срећа ваша и милости, што вам их је почео указивати.

Увјерени о царској заштити, — стојећи под управом пресвјетлога Дуке од Дубровника, који колико је снажан на бојишту, толико је мудар у администрацији државе, — ви изгледати можете за вас и дјецу своју сјајну и сретну будућност.

Будите тога достојни; владање ваше нека докаже Цару, да између народа што слушају његове свештене законе, илирски народи славенскога вјероисповиједања, не уступају другима у привржености и љубави према освештеноме лицу Његову. *).

Витез *Стратико*; *Зелић* Архим. и Генерал-викар; *Ђорђе Ђурић*.

* * *

Пошто сам овако редом изложио сав рад сабора, важно ми се види и на своме мјесту, да изјасним овдје шта је од расправљаних на истоме сабору дијела у живот ступило; примјечавајући да неки предлози нису се могли ни извршити, поводом ратних тада владајућих околности. Дакле:

I. О Епископу. Цар Наполеон из палаче Компјењ изда 26 Марта 1810 слиједујући декрет:

*) Депутација ова приспјела је у Париз 19. Новем. 1809. и бавила се до 3. Маја 1810. (Види исто житије.) Г. П.

На предлог Нашега министра финанције, одлучили смо и одлучујемо:

Члапак I. Именујемо Епископа Венедикта Краљевића за Епископа провинције далматинске. *).

Члапак II. Провинција Бококоторска припадаће епархији далматинској.

Члапак III. Архимандрит Зелић биће велики Викар Епископа далматинског на управи грчкога богоштовија у Бококоторској са годишњом платом од 6000 франака. **).

Члапак IV. Наређује се Нашему министру финанције да изврши ову одлуку.

Наполеон с. р.
За Цара и Краља министар,
државни тајник *Ј. Б. Дука*
од Басано с. р.

III. Резиденција епископска. Маршал Мармонт у точки 5.тој декрета 23 Јулија 1810 бр. 6916 одредио је за резиденцију епископа и капитула римски манастир монахиња св. Спаса у Шибенику; а Интендант Де Ла Бержери под 7. Септ. 1810 бр. 7827. даровао је и цркву онога манастира као катедралну за Епископа.

III. Капитул. На предлог Еп. Краљевића маршал Мармонт декретом 24 Јулија 1810 бр. 263. наи-

---

*) Маршал Мармонт писмом 17. Апр. 1810. из Карлштата, спроводећи Епископу Краљевићу овај декрет каже му, да препоручивши га цару, хтјео је сотим наградити његово добро понашање према Французима у Далмацији, и патње (!) што их је за исте поднео; одређује му град Шибеник за резиденцију, желећи, вели, тим доказати моје штовање и благоволење становницима онога града. Г. П.

**) Када се Зелић г. 1812. одрекао ове службе, именован буде на његово мјесто Архимандрит М. Савине Никанор Богетић, и то са смањеном платом од 3000 фр. — После смрти Богетића постаде, и то као Провикар, Архимандрит савински Никанор Грушић без плате. Од год. 1846. Провикари добијали су плату годишњу од 1200 фор. Г. П.

менова сљедујућа лица за чланове капитула: 1) *Матеја Вежу* за Архимандрита 2) *Јосифа Дошена* за Протојереја; 3) *Теодосију Станковића* за Протосинђела; 4) *Спиридона Алексијевића* за Икономa; 5) *Спиридона Сердлина* за Саккеларија; 6) *Исаију Омчикуса* за Скевофилака. Нису сви стајали при Епископу, него по манастирима или парохијама, јер не добише никада предложене за њих плаће.

IV. Семинарија. Још прије овога сабора по наредби Дандола отвори се свечано дана 15 Септ. 1807 школа једна под именом семинарије у Шибенику у капели св. Николе више парох. цркве св. Јулијана. Учитељи били су: Протојереј *Матеј Беја* као управитељ, са годишњом платом м. л. 368. 4. 9. Он је до 1. Новем. 1809 поучавао сам, а до м. Марта 1811 имао је за спомоћника Јеромонаха *Исаију Омчикуса* са платом м. л. 409. 34. 3. Посље овога био је учитељ неки *Боровић;* управу пак семинарије прими сам Епископ тако, да цијела одређена свота од м. л. 777. 75. 2. припадне учитељу. Због неуредноga издавања плате престаде школа ова и семинарија послије двије године са свим.

Премда је по жељи овога Синода усвојено било у начелу да се одма заведе правилна семинарија; и Интендант далматински декретом 7. Септ. 1810 бр. 7825 на предлог Епископа именова за семинарске старатеље: Ђорђа Димитровића, Јована Црницу, Нику Руђера и Јакова Сундечића, ипак није ступила у живот. О семинарији што ју Еп. Краљевић на државни трошак са унијатским свештеницима-учитељима из Галиције г. 1821 заведе, али срећом за кратко време, овдје не спомињем, јер не бијаше православна. Тек г. 1833 заведена је за епархију правосл. клирикална школа, а г. 1841 с истом и семинарија, о чему види *Магазин* 1854–59 стр. 160.

V. Плаћа пароха. Сходно одобреноме закључењу Синода, Интендант Де ла Бержери позива Епи-

скопа Краљевића писмом 13 Јунија 1810 бр. 1224 да му подноси за свако тримјесечије напред, и то почамши од 30 Јунија и. г. списак живућих свештеника, те да ће му по томе списку издавати за њих плату, пак да дијели по намирници колико на свакога запада. Не зна се пак извјестно, је ли и за прво тримјесечије плаћа ова издана; за даља тримјесечија зна се да није.

VI. Парохије. Организација парохија уведена је точно по закључку Синода.

VII. Црква у Сплету. Будући за владе француске није ништа учињено дотично зидања ове цркве; то је Епископ Краљевић г. 1816 под бр. 386 поновио и важним разлозима подкриепио овај предлог правительству далматинскоме; али и то остаде без успјеха. Покојни пак Тузлић родом Сарајевац, грађанин сплетски завјешта г. 1857 на предпоменуту цијел 300 ф., чим је и фонд купљен. Надамо се да ће нарочито сада наша духовна власт покренути опет тај важни предмет како код високе владе, тако и код црквених правосл. обштина и појединих христијана ради потребите у томе новчане помоћи. Како ће се скорим и грађење жељезнице у Сплету предузети, наскоро би се, имајући још своју цркву, многи правосл. Срби из Босне и Херцеговине ради трговине ту радо доселили и настанили.

VIII. Црква на Хвару. О цркви и обштини овој рекао сам нешто у Магазину за г. 1865. Додајем овдје још што сам кашње нашао о томе написано:

1). Год. 1628 1. Фебр. јеромонах Матеј Кашиматти дошавши овамо из Канеје, моли Сенат за 6 либрица двопека хљеба на дан, за себе и два своја калуђера.

2). Дужд Фране Ериццо, дознавши сиромаштво у којему живи Настојатељ са једним монахом при реченој цркви, дукалом 13 Септ. 1636 допушта, да им се уступи 60 канапа необрађене земље у *Пишћине* и *Вешкова*, како би и даље могли гостити поморце и путнике.

3). Настојатељ Нићифор Кандахити 15 Авг. 1666

прикаже власти, да су виногради застарјели, воде земљу разнијеле, да има њих више калуђера, да странци многи долазе, а нема пијаће воде, и зато моли да му се уступе још 60 канапа земље, како би могао са доходцима начинити бистијерну (бунар) и оправити на цркви звоник. Све му ово одобри Проведитор Марко Лоредан писмом 9. Новембра и. г.

4). Не будући калуђери извршили што су у горњој прошњи обећали, Проведитор Петар Цивран наређује хварскоме управитељу, да узапти сваке године плодове оних земаља, и један дио истих одреди на оне радње, а други на уздржавање калуђера.

5). Када г. 1806 руска флота лумбарда град Хвар и Настојатељ Неофит Морайти побјеже у Спљет, надзорник богоштовија у Хвару Никола Боницелли са билježником једним. по заповједи Проведитора Дандола од 1. Јан. и 25 Маја 1807, пописа све покретно и непокретно имање порушене том приликом цркве и манастира.

Сабрао, превео и уредио

Герасим Петрановић
Архимандрит.

II. Краснорјечије.

Бесједа на Малу Госпу.

"И мали светац нешто толкује."
Српска пословица.

Моја браћо! Светковину ову нашу називамо ми обично "Малом Госпом„ а то није бадава тако речено. То има своје значење и свој смисао. Управ нам слиши ту наша стара ријеч: "И мали светац нешто толкује.„ Загледај сваки добро данашњу икону, па ћете видити да жене купају нејачко дјетенце. Икона ова показује цјелу ову свегковину нашу. Дјете ово на икони то је тај мали светац, а тај светац толкује наше спасење; то је мала Госпа, која се у овај дан родила, а родило се је ово женско дјете, које је Бог благословио и изабрао да буде мати Сина Божијега.

Видите браћо, све ово што сам ја са више ријечи овђе казао, то речемо ми обично у двије ријечи: Мала Госпа. А да све по реду изпричамо како је вјера наша страдала, неби ми данас готови били. Тако су наше књиге старе, а божје бриге јаке и силне, те ће нам доста бити, ако станемо па огледамо ову светковину нашу, и из ове славе извадимо поученье за нас.

Да што, да би нам срце пуније било, да можемо погледати у овај час по цијеломе свијету, куда запасује вјера наша православна: то би ми видили, како браћа наша у зборовима и на молитви славе дан овај. Али ми не прегледасмо свега широкога свијета: далеко је сиње море, гђе наш српски народ живи и свете цркве и намастире своје уздиже и слави; — далеко је широко Дунаво, гђе Срби поносито дан овај свети у молитви проводе; — али је још даље "света Гора„ — и "Јерусалимска црква„ — гђе се родила Марија — ова наша "мала Госпа„. — То је све далеко, а најнадаље разгранала се је православна црква на сјеверу, куд су мир-мирисом и светим тамјаном браћа наша Руси утврдили свету вјеру и закон хришћански.

Јесу већ такове жеље и помисли лијепе и, кад их само овако у бесједи редамо, долазе нам као да их очима гледамо. Пуно је срце кад рећи можемо: "Нека свога и за морем!„ Па не треба да чезнемо да широки свијет главом прегазимо, кад знадемо, да су наши оци свијетом ходили и морем бродили; па опет знадоше рећи: "Свуд је поћи, ал је опет кући доћи„. "Свуд је лијепо, али је код своје куће најбоље.„ "Своја кућица, своја слободица.„ А осим тога баш ево је настало доба, да ће наша дјеца сав широки свијет пред собом у кући својој гледати, као јаје на длану. Ево нам матере цркве, у којој су свете књиге од старине, а још подижимо наше српске школе, у којима се изучавају књиге и науке. Тако сам браћо и ја изучавао књиге и науке, те вам могу овђе давати свјета и науке. И још вам могу казати да су књиге и науке боље и од — "крила лабодових и очију соколових.„ А то кажем зато, што сам слушао, гђе дјеца пјевају, како је неки: "Јово по мору се возио и Бога молио, да му Бог даде очи соколове и крила лабодова, па да прелети преко Босне равне, да виђети може, што му раде браћа по Босни.„ — Тако та пјесмица прича, па се путник неусуђује даље од Босне, ма да

има крила лабодова и очи соколове — ; али коме даде божја књига крила широка, и божја наука очи бистре, тај лети у све небесне висине и земаљске ширине, а небоји се — "цара ни везира. . .„

А да се збиља разавије код нас · добра књига и наука, зато се својски стара наш српски сабор. Ево нам реда у обћини. у цркви; обћина знаде за сваку своју крајцару, колико се даје и коме се даје; обћина има своје право и правицу, да бира своје свјештенике и учитеље. Тако је то наш српски сабор узаконио и правични цар потврдио.

Е па тако браћо, престаје самовоља и зловоља... тако народ стјече своје старе правице, које нас иду по закону Божијем, те ћемо тако постати црква жива и — народ одабрани српски!

Та од наше крви српске рађаше се краљи и цареви, рађаше се јунаци и научењаци. Слушајте само што пјевају слијепци — путници, како се слави свето племе Неманића, како су дична сложна браћа девет Југовића; које Србче незна силу и јунака Милош Обилића! чија ли уста непоштују протопоп Нећељка, који причести цара Душана силнога! чија ли уста не спомињу јунака Краљевића Марка, од ког бољега још нероди мајка!

Да; задеси нас љута невоља, а пригњечи клета самовоља. . . Да нас таре од године несрећа, озоја би било, а камо ли све узастопце од несретнога Косова, ово има пет стотина година!... Чудо је браћо, да нас још на свјету има, а није чудо да нас и лошина свака стиже и срамоти. — Слушао сам гђе говоре људи, да вук није од имена свога диви; већ је вук диви, јер у гори живи.

Е па видите браћо, од толике дивјачи и сваке несподобе отимаше се наши стари у свакој прилици што икад живље могоше. Најпре одбијаше дивље Турке са оружјем у руци, па на слободној земљи подизаше свете цркве, своје драге задужбине, да се чува вјера

права и Божија слава. Још уздржаше крстна имена, свете завјете — и частне летурђије. А то је браћо наша дика и лијепа прилика, те се и ми сјећамо нашије мученика у овоме светом храму и лијепоме збору хришћанскоме. Наш подмладак лакше душом дише, и — води дивно коло српско. А и боље ће ако Бог драги даде!

Само ме чујте браћо, што ћу још рећи: Будите приступачни вјери и науци. Познајте и разумите што нам Бог јавља у овој светковини нашој. Видите, како ово мало дијете, што га данас на икони гледамо, послужи вољи божијој и нашем спасењу. Родитељи поучише своје дијете стиду и поштењу, у ваљаности и свакој доброти. Тако та дјевојчица дорасте, те ми је светом Богородицом зовемо и њој се молимо.

Отресајте се браћо моја! од сваке зле мане и рђаве навике; рђав не мораш Ррбине бити, јер од рђе нијеси ни одпао. Твоји су ђедови славно царовали. — И ви сестре моје, женске главе, младе и старе, познајте вјеру своју, која из ове светковине силно проговара. Очистите душу вашу женску од свакога труња, а језик од неприличне ријечи, па да вас света Богородица својим другами назвати, и ваш пород благословити може; па да послужите и ви на славу Богу, и на срећу своме роду и дому! Женско је уво Бог у рају проклео ... али га је у храму овоме опет благословио. — Ево у светом јеванђељу Христос двије сестре лучи: Марта је била ваљана, али јој залуду сва ваљаност њезина, јер није примала свјета и науке свете, за то није њу Спаситељ избрао ни благословио; него Марију, која је пред њим слушала и у срце своје засађивала божје ријечи. Немојте Српкиње! да вас Спаситељ разлучи; јер су тешке муке спремљене у паклености ватри за сваку невјерну жену, која браћу завади, која кућу замрази... Тешко си га свакој крвници свекрви, свакој немилостивој мајци и проклетници јетрви на страшном суду божјем!

Сјећајте се све добро овије моије ријечи: па

дајте да братинске љубави и слоге међу нама ова наша светковина на годину више затече: у свакога чисте руке од туђе муке, и сваки пут у столу и у збору тријезну памет и поштену ћуд нађе. Пијанство никога није опоштенило, нити туђа мука усрећила.

Толико браћо, овај светац наш толкује! Амин.

1870. *Никола Беговић.*

III. Пјесништво.

Молитва Србина.

Српска дико Саво свети
Моли Бога да просвјети
Род сад наш;
Да престане свака злоба
Слава дигне се из гроба
Овај час!

Зора красна славе дана
Усред српског сване стана
Нађе нас;
Србину да срце бије
За слободу као прије
Дигне глас.

Крутй крвник нашег рода
Да окуси слоге плода
Нашу моћ;
На Косову тужном пољу
Нађемо сад срећу бољу
Бјега ноћ.

Да се славска браћа здруже
Да си братски руке пруже
Слогом сви:
Спасења се глас разлеже
Без обзира да но бјеже
Душмани.

Да кô јасна звјезда сине
Срећа миле домовине
У тај пар;
Да уклони тужне дане
И да надом силно плане
Неба жар.

Напријед! свуда гђе се ори
По пољанах и по гори,
Просвјетом;
Да вериге свуд се руше
Гдје славјанске дишу душе
Пада ноћ!

У Задру 14 Јануара 1871.

Крунослав Јовић–Оточки.

Жалоспјев

Врлом и жалостном брату

ц. к. чиновнику

Ристи М. Суботићу

Члану Пјевачког Друштва "Јединства„ у вјечност

преселѣен

Дана 6—18 Фебрара 1870.

Из наруч'ја мајке, сестре тужне,
И из брацког миленога круга;
Смрт нам у те, ах! злокобна зграби
Сина, брата и врлога друга.

Удес, што нам доста дични' крина,
Са млађаног жбуна до сад спрши:
Мимоићи и тебе нехтједе,
Већ ти живот пре времена скрши.

Судбу клети — није судба крива,
Већ вражија отровита злоба;
Она тебе подле замке сплете,
И у ладно њедро шиље гроба.

Србство своје љубио си вјерно,
За народност жртвом и ти поста;
Гроб на дому тебй враг ископа,
Злотвор кога сматрасмо к' о госта.

Наш је народ вјенчан са трпјењем,
Јер преживи многа зла и јада;
Ал' "Јединство„ одвећ уцвељено,
Из свог круга што т' изгуби млада.

Заручницом земља ти се справља,
Бог га клео! ко ти је намјени;
Сузног лица китњасти су свати,
Ристо брате! твоји друзи вјерни.

Ми сад, ево! са тронутим срцем,
Вјечном дому пратимо те твоме;
Целив браће најпосљедни прими,
Врли брате вјерном друштву своме.

За начело твог живота жртва,
Међ' врлине отима првенство;
С' Богом брате! ах! за навјек с' Богом!
Душу твоју сладило блаженство!

Растужена браћа
Которског Друштва «Јединства»

На гробу

Катарине Мандрино

(Кћери моје)

У Панчеву † 4. Дец. 1870

Црни гробе гладни доме
Ја ћу тебе клети:
Како смједе — јединицу
Ти моју отети?

У даљини је ли? тамо
Све у низу бити смје...
Ал' за варку... стан' авети!
— Амо ноже ломе.

Нека плачу мека срца:
Сироте нек пиште;
Моје срце скамењено
Освету тек иште.

Заман, гробе! . . . .
. . . . . ;
. . . . . ;
. . . . . ;

На заман ти и засједа —
Заман гроза ждрјела —
Пошта твоја ево те је
Сјенком тек омела!

Још кад гране жарко сунце,
Те изникну биљке:
То ће бити на те гробе,
Све — убојне диљке.

Оружаћу сву унучад,
Плешћу шестопера —
Звaћу у бој кивно Србство,
Нек нас води — вјера:

Свладаћемо мрак и таму!
(Ма главе ме стало)
И свјетли ће збор наш кликнут:
"Гдје ти смерте жало!„

Црни гробе, хладни доме,
Немогу те клети;
Јер голубче моје чуваш,
И — спомен најсвети:

Ту су кости стидне кћери;
Мајке — друга вјерна;
Ту почива србска душа
Млађана и — смјерна!

Никола Беговић.

IV. Чланци различни.

1). Народне пословице.

(Из Црне горе.)

1. *Бољи је капат неголи занат.* — т. ј. боље је знати умјерено живјети, неголи у богатству раскошно; јер са раскошношћу брзо ће се богатство растопити.
2. *Све дељије у димије а у кадуне брашна ниje.* — На жалост многи растапају своју имовину у гиздању, а нијесу кадри на своме дому ни хљебом ранити се.
3. *Ни у роду рода ни у дому дома.* — Ово се за женске разумјева; или иначе, многи се зазимају одпочети нешто, а кадри нијесу.
4. *Платиће као вук с чапром.* — Многима је невалјалцима радња за руком ишла, али ће доћи вријеме, да за исте главом плате.
5. *Лако је пунијем трбухом о посту говорити.* — Многи законоучитељи и старјешине препоручују своме народу да буду крјепки на муци, да се оставе злих и неваљалих дјела, а овамо нијесу кадри сами што од тога одпочети.

6. *Режи као пас.* — Кад се неки злочинци упре-подобе пред погледом народнога добра, а кад им испадне прилика, жељели би и раде за своје надувено частољубије све поклати, или да ближњему штету нанесу, само да им ствар за руком изађе.
7. *Расте као дрво из воде.* — Који је у добру, или има згодну прилику, лако му је напред поћи.
8. *Радан је као пчела.* — Приљежни и ваљани земљедјелац напријед ће поћи.
9. *Удара као касапачки пас.* — Љени човјек, желећи се туђијем трудом ранити, свуђе завиркује и квар људству наноси.
10. *Трпи као магараи.* — Кад је човјек по дјелу заслужан, слободан је своје тражити; или кад се поштено влада, не треба му роб бити до скотског понижења, јер здрави разум и човјечанство не трпи робство људско.
11. *Пишти као змија.* — Неправедно је угњетавати подчињеног себи у буди којем обзиру, јер вапај невољника чује се до Бога.
12. *Изгорио би се на њега као на мртви иглијев.* — Свагда се добро од подмукле нарави чувати, јер ако му с ноге дође, оштетиће човјека.
13. *Узбунио је све као кад кокош јаје снесе.* — Многи кад учине какво добро у људству, фале се и горде, да је цио народ од њих на чудо, па би боље било да га ни чинили нијесу, јер уче ближње на сујету.
14. *Замислио се као да су му бродови под Котор дошли.* — У друштву гди се веселити треба, или гди се нешто одпочети жели, обичавају неки филозофирати т. ј. забрину се.
15. *На танке је гране дошао.* — Каже се ономе, који је добро живио, па је осиромашио.
16. *Ови се почео са дно коша ранити, па штеди.* — Људи неразумни, који не пазе на своје имање,

кад им нестане у кеси новаца, онда тек почму икономисати.

17. *Носи главу у торби.* — Прегаоц у буди којем послу изложи свој живот опасности, пак или му напред пође или погине главом.
18. *Јео је хљеба од сто фуруна.* — Човјек, који је искусио добро или зло, свагда човјека научити може.
19. *Прошао је сито и решето.* — Они који је са стањем добро био, пак пропао и опет стекао, он ће знати своје сачувати; или иначе, који је по мирном владању биједу и напаст претрпио, више се од свакога чува.
20. *Ови је вјешт, да би у ћутум укљеве погодио.* — Хитри човјек неда се преварити; којему да се продаје проста земља у име рудње, зна је оцијенити.
21. *Сио је већ на реп.* — Кад неки у младости тумарају зидајући ваздушне куле, пак, кад дома, присједу. —
22. *Одријеће му реплу фашу.* — Обично неки повјеравају трговину и своје ствари варљивоме другу, који ће га најпосље упропастити.
23. *Гледају се као миш и мачка.* — Непријатеља свога најнуждније је познати, пак онда лако ти се од њега чувати; јер иначе, ако му за руком изађе, и живот ће ти узети, па буди у чему шњим посла имао.
24. *Он би из јалове краве теле извадио.* — Толика је улизица и ласкатељ, да би му по спољашњој љубави све повјерио, којему, ако се повјериш, одријеће и кожу.
25. *У свакој пшеници сијета има.* — И код најбољега човјека страсти и недостатка има, јер су обично људи на гријех склоњени.
26. *Највећа је планина кућни праг.* — Многима се своја предузећа немогућа показују, која кад од-

почну, иду као обичне ствари са напредованьем, од којих се људи плаше, као кроз тмушу од уображења?

27. *Пошао у Рим да промјени турин, а кад дође из Рима он донесе два турина.* — Неки желећи побољшати своје стање замјене га са горим; или кад ученик у својој домовини научи све потребно, па се са народним не задовољава, него пође страно тражити, које га толико размаже и поквари, да у својој домовини није од икакове потребе.

28. *Боље се мудрим побити, неголи лудим љубити.* — Свагда је добро мотрити човјеку с ким му дружовати треба, јер се мудри обходи по стази здравога разума, а луди по угодном дружевном обхођењу?

29. *Позорио се као ћелави капом.* — Ништавац, кад добије ухљебљење, не зна га мирно уживати, већ заборави на себе (као ћелави те је без капе живио) да је свак од њега на чудо будући се задивио, које га је чудо нашло.

На Цетињу.

Филип Радичевић
ђакон и учитељ.

---

2). Друго путованье руског поклоника у св. земљу.

(Прод. види Магазин г. 1866).

Долазак и бавленье у Цариграду.

После пет година и пет мјесеци од повратка мога из свете земље, изнова узмем путнички штап у руке да идем у осветјене источне стране.

При концу Септембра 1856 год. нађем се у Одеси; ту свршим моје обичне послове убрзо, и 1. Окт. пун мира упутим се на море, да тамо с његове обале, гђе

сам прељашњи пут мишљено опростијо се са светом земљом, опет поздравим исток, пре него приспијем под његово благословено небо. Море је прекрасно било кад сам га с веселих Одеских брегова гледао; рекао би да је оживило с бродовима; — заборавило је већ на онај жестоки источни рат, што се ту скоро на њему водио, као да се ни капи крви пролило није; а сад и море и људи уживају плодове благодатног мира. За један трен прелете ми преко памети сви они срећни дани, што сам тамо преко тога мора проводио, и душа ми се напуни сладког уфања, да ћу и опет ту срећу брзо уживати. Живо представим себи да сам свјетски путник, па се драговољно зарекнем, да ћу радо трпити сваку опасност, и труд, и непочивање, и незгоде тога дугог путовања, ако ми само за руком испадне да видим све оно, што на тим завјетним крајевима важно налази се. — Зазвони звоно на цркви покрова пресвете Богородице, и путник ти тамо попреши. Улазећи у цркву прекрстим се и рекнем: "Боже мој милостиви, немој ме остављати и сад на овом дугачком путовању; помози ми да срећно ступим на ону стародревну египетску земљу, и на славне синајске предјеле, који су препуњени твоим величанственим дјелима; и удостои ме да и опет по други пут цјеливам твоје стопе у светој земљи, по којој си ти ходио! А зар би се могао посумњати и на твоју помоћ, о божанствена Путеводитељко, кад ми само провиђење божије, ово већ по други пут, намјењива дан твога покрова за моје путовање! Ово живо увјерење неће ми истиснути из мога срца никаква сила! — Литургију служио је архијерej; свако словце тицало је у моје раздрагано срце, а највише оне ријечи јеванђелске да је Спаситељ дошао у једно село, *во весь вѣкую;* и да је пресвета дјева путовала у горња, *въ Горняя*, обрадовале су ми душу, која је за тиљи часак прелетила тамо, гдје се то баш збиља догађало.

Пети дан послѣ празника Покрова, већ сам летио

на пароброду преко гибког мора славећи Бога, који ми је мој пут благословио.

Избије дванаест сати у подне 7 Окт. а енглески пароброд "Ваљденсијан„ почне се одмицати од Одесе, возећи путнике у Цариград. Дан био је, какав се могао жељети, тих, топал, ведар; сви путници стајали су на крову поздрављајући поглавити град новоруског краја; затим смо уживали брегове Бесарабије; у три сата били смо према Акерману, и кроз очалине гледали смо његове тврђаве; исчезоше нам и оне испред очију, а с њима и сва тврда земља: исчезне сотим и наше у-фање на све што је земаљско. Свак ућути, свак се замисли; једни су мислили на своје радње и намјере; други на опасности што нам се могу догодити; трећи на своју родбину, и тако један по један почну се из гомиле путници разилазити куд је који хтио по па-роброду, знајући да од пучине морске нису него једном само даском растављени; једни се смјесте у камару да тамо у разговору време проведу; морнари посаде се читати, и то највише свето писмо. Ова дјеца магловитот албиона (Енглези) вазда су намрђена; неће ријечи проговорити ако их незапиташ; неразговарају се ни међу собом, већ ако им је потреба. Да шта чине, запитаће ко? читају; оно што им је посао свршују; а кад су безпослени сједе па нешто премишљају, и у том пролази им време. Своју народност љубе највише; што је њихово то им је наимилије; без потребе неће ни туђим језиком да проговоре; драги су им прости старински обичаји. При ручку капетан сам вади јуху, и служи свакога доста учтиво; док се сједи за тр-пезом нису већ онако намрђени као обично, него су мало љубежљивији и разговорнији.

У шест сати у вече сунце нам зађе у облаке, који су као непомичне куле изгледали; морнари вични мору погледајући на оне куле климали су главама, а који су у њих гледали, слутили су на зло и препали се; јер сваком је познато, да у јесен и у зиму на црном мору

бивају страховите буре; и нико није заборавио, што није давно било, какву су погибљу на њему од буре претрпили енглески и француски бродови у ово доба године. При свем том наступивша ноћ и дан прођу срећно; — али у шест сати пред вече небо се наоблачи, скочи жестоки вјетар, и море узавре. Наш мали пароброд почне се ваљати као тиква; многе путнике спопадне страх; једном смо се надом сви тјешили, што смо држали, судећи по времену, да нисмо далеко од Босфора; у десет сати ноћни угледамо пред нама свјетлост, и сви у глас од радости повичемо: ено свијећњака! ено свијећњака! *) држећи да је то фењер, што на морским кулама крај брегова гори; то исто мислили су изнајпре и морнари; но домало увјере се да је то морао бити фењер на каквом броду, што је једрио на другу страну.

Међу тим бура је све више и више бјеснила, и с нашим паробродом ваљала, да се није могло у постељама лежати; камара је шкрипала као да ће се сва скршити; којима је море удило бљували су, јечали су, гдјекои су као полумртви лежали, а гдјекои опет покрили се по глави па Бога молили. Мучно ми је било то гледати, па истрчим на кров, да би се онде чистим бар ваздухом разгалио. Боже мој! шта ли опет тамо затечем: све се испреваљивало, ништа на свом мјесту није; скриње, торбе, бисази ваљају се тамо амо; људи ухватили се рукама гђе је ко могао пре зграбити, па стоје укочени као мртви, држећи се да непадну у море. Провучем се некако до јамбора (катарке), гђе је најбоље у време ваљавице сједити, ту ти се намјестим и цијелу ноћ пресједим. Гледам, прислушкивам штаће бити, шта ли ће се догодити! — Страхоћа! — унаоколо пјенуше се валови као разиграни коњи, лупају у пароброд као непријатељски маљеви; застро се мрак да се прста пред очима невиди; по кадкад као вкропац заспе по која капља ледене кише; умотана једра тр-

*) Lanterna, Фанар.

зајусе, лупају, треску чине као ноћна страшила, а издалека звижди бура као нечастиви у рог! — Сване се; ето величанственога, али у исто доба и страховитога призора. Гле! како се таласи одунда подижу баш као непријатељска војска; једни модри, други запјенушени, трећи сивасти, и насрћу на нас. Гле! како се пред нама растворио јаз, мислиш сад ће нас све прождрети; уњ се увалиште водурине, па се начини као мрка долина међу бреговима, затим изравна се као зелена равница, на којој већ премећу се водени брегови. Лупа, треска, звиждање и гласовита бука доликују баш прилично овом страшљивом призору.

Прође дан кад смо се надали, да ћемо на жељно мјесто приспјети, а нигдје никаквога краја невидисмо. Бог зна куда смо залутали? бура бјесни, а ми све грђе и црње стоимо; подне ће нашу судбину морати одлучити: у то доба исто као и у шест пред вече највише на црном мору догађају се промјене на боље или на горе; ми смо се надали на боље, и молили смо Бога да нас чује.

И доиста, баш у подне, вјетар се утиша, валови мало по мало почну смањивати се; на пароброд долети нам једна мала тичица, по мору укажу се бијели летећи галебови, и наизад преко валова спазимо куле на свијећњацима крај цариградског канала. Оживимо, обрадујемо се преко мјере! Ни најмање с пута свернули нисмо; а ко нас је други водио и управљао него провиђење божије.

Море се слегне, а наш пароброд полети живље; прође покрај босфорских тврђава, и нађе се у красном цариградском заливу. За час свак се нађе на ногама као да смо ускрсли, све зло заборави се, и могло се само чути: да лијепих брегова! да лијепих баштина и кућа! да лијепих вароша око града! — На све те дивоте у чијим су рукама? рекао би љутито по који Грк. — Још нисмо ушли у златни рог, а пароплов заустави се према Стамболу. Капетан јави путницима да до један

сат мора одлазити у мраморско море, зато да се искрцавамо што пре можемо. Повичемо: каићи! каићи! и барчице као морске тичице махајући крилма полете од европејског краја, и обколе пароплов. За тиљи час поскачемо у барчице, превеземо се на крај; снажни носијоци сценају нам робу и пртљаг, и свак на своју страну упутимо се.

Што ми се у Цариграду догађало.

И тако ступим опет ногом на земљу источну пуну историје, опет се упутим у Перу, тискајући се кроз тјесне, узбрдите, кањаве улице цариградске; народ гамиже тамо и овамо као и прије, носијоци деру се, коњаници протрчавају. Нико и неспомиње смутње, нико и немисли о каквом непријатељству, свак се забавља својим послом.

Кад дођем у Перу смркне ми се, ухвати ми се магла пред очима, и дође ми мука; снага ми изнемогла, и ако икада, сад ми је од преке потребе била добра кућа, да у њој одпочинем; и провиђење божије намјери ме на једну побожну грчку породицу, гдје сам све имао што сам желио, и гдје су ме туђинца примили, као да сам њихова својта. Добри ови људи знали су шта смо на мору претрпили, видили на мом лицу да сам сувише патио, обазнаду притом да сам Рус, православни, и то је доста за њих било, да се још радије за непознатог странца заузму. Домаћин ми помогне распртљати моју торбу, домаћица доноси ми кафу, дјеца трче да распреме камару за госта, а слуга потиче ватру да се прије објед справи. Гледајући све то, рекнем у себи: "Какве ли су ово душе! какви ли су ово добри људи! нема неколико минута да су ме видили, па ме већ тако добро хоћеду ни за што друго, него што сам од њихова закона, и што сам на мору препатио; а да су још обазнали да ме је родила Гркиња, добра и богољубна мати, шта би онда чинили!

У овакој красној пријатељској кући доста ми је било неколико сати, да се подпуно опоравим.

Сутра дан већ сам се сладким мислима забављао, како ћу видити цркву свете Софије; како ћу се Богу и Богородици препоручити у Балуклији и у уредној Влахерни; како ћу цјеливати све светиње по царградским црквама, а да ни једну непропустим, док ми време одлазка неприспје. Од тога јутра започнем мој обични начин живота на истоку: по цијели дан на двору под ведрим небом, а у вече ајде кући те доцне обједуј, па онда или се разговарам с домаћином, или радим.

Мој домаћин прави је домородац, велики љубитељ своје отачбине, и православни син наше матере цркве. У време источног рата овај господин Статипросинос служио је у нашој војсци са многим другим своим земљацима. Крстоносци ови деветнаестог стољећа заслужују сваку похвалу: они су драговољно прегорјели све што су најмилије и најдрагоцјеније имали, — свој живот, своје имање, свој мирни кров, — и трчали су тамо, куда их је једина љубав потезала, да бране своју вјеру. Плам-тио је од једа мој домаћин, кад би ми започео казивати немиле намјере римске пропаганде против грчке цркве у време источне размирице. По његовим ријечма мање су се Грци страшили од Турака и од њихове помаме, неголи од латина и од њихова пријатељства. "Они, вељаше он, бране своју вјеру каква је таква је, али ови насрћу на туђе православље, и настоје да му жиле подкопају." — Овај благочастиви христијанин сваки дан препоручује својој дјеци, да остану тврди у својој вјери, да поштују Бога и своју цркву, да љубе Јерусалим. Он је досад седам пута био у светом граду, и радо о њему говори. Једанпут уђем му у ријеч и рекнем, да су срећни они који су близу свете земље; а он ми одговори: "нека је срце близу ње, а даљина смањиће се."

У недељу 14 Окт. у зору упутим се у Балуклију

мислећи застати тамо литургију. По улицама Пере и по ондашњем гробљу, преко ког сам морао прећи, било је све пусто; али у овој пустоши прикрива се некаква тајна, рекао би да туда трепти над оним мртвим прахом дух изгубљене Византије, и изазивље га да се изнова роди. Кад сам стигао до златнога рога и преко његова моста прешао, Стамбол се већ пробудио, и оживио својом трговачком радњом; а кад изван града изађем, љубко сунце озарило је већ било и разбудило балуклиске околице. Пун задовољства и душевне милине прођем кроз ова мени позната прекрасна мјеста, и доспијем до свете цркве. Прву ствар што опазим овдје, бјеше икона пресвете Богородице, она иста од светог јеванђелиста Луке израђена, која ми је пре шест година доста радости и утјехе донела. Чекајући да се народ на позну литургију искупи, изнели су били икону пред цркву, да свак који унутра улази, може је натенани цјеливати. Прекрстим се пред светим образом, и уђем у цркву; литургија започне се, народа је било доста, сви су се молили побожно; уз њихове усрдне молитве пристане и моја душа. После службе раздавао је архимандрит нафору, а затим очита обћи молбан, држећи у рукама јеванђелије, што су христјани врло радо цјеливали, без да је и ко пропустио.

Из велике цркве отидем у капелицу живоносног извора, и тамо се напијем живе воде, која и данас као што казују многога изљечи.

Сутра дан имао сам другу насладу; ишао сам у влахерниску цркву, гдје сам неколико времена пробавио у сладкој молитви, сећајући се чудесног приказања небесне царице у великом некад бившем влахернском храму.

Трећи дан 16. Окт. никад га заборавити нећу; тај дан видио сам право чудо, то јест светињу премудрости божије (свету Софију), гдје су наши руски праоци најпре Бога познали, и вјером јеванђелском просвјетили се.

У девет сати изјутра заједно с кавазом и с тумачом упутимо се овој богомољи, прођемо кроз турску варош Топхану идући из Пере, и спустимо се до златнога рога; ту узмемо барчицу да се превеземо на другу страну залива, и одма нам се укаже света Софија у подпуној својој љепоти. Од радости у први мах заборавим се, и учини ми се, гледајући на њено кубе, на њен строј, и на њене прозоре, да је то права христјанска црква, а кад спазим мрзке високе мунаре на четири стране као четири стражара, досјетим се да то није христијанска црква, него је то турска робињица, и жалостна мати, којој туђа дјеца тежке муке задавају. Радост моја претвори се у жалост, сневеселим се, али из срца неисчезне ми љубав према колијевци наше спасоносне вјере. Изађемо на крај стамболски, баш спрам двора царског, прођемо кроз читаву шуму високих јела и чемпреса ограђену зидом и нађемо се на отвореној пољани; унаоколо су велика зданија судничка, гдје се парнице расправљају. На сред пољане, која лежи на једном брежуљку, а оваких крашевитих брежуљака има седам, на коима је Цариград уздигнут, сазидан је величанствени храм свете Софије.

На том брежуљку била је пре мала црквица, коју је цар Константин велики у име свете Софије подигао. Теодосије старији пречини је већу и љепшу; али у време Јустинијаново, кад је страшни пожар у граду бјеснио, и половицу Цариграда спржио, изгори и ова црква. Император пак да би народ утјешио, који је због велике несреће препао се и духом клонуо, подигне на гаришту свете Софије садашњи величанствени храм истога имена, нежалећи ни трошка ни труда. Мухамед II. кад је Цариград освоио, преобрати цркву Софију у турску џамију, али остави јој исто христјанско име Аја Софија: Од то тоба доста се којешта измјенило и споља и изнутра у овој богомољи, али њена божанствена прваштьост ни у чем се ни најмање није промјенила, чему се заиста начудити, и надивити за-

доста нисам могао, кад су ме турске улеме пустили да унутра уђем. А у чему се та божанственост састои? — Познато је да је јустинијанова црква св. Софија учињена сасвим по калупу соломоновог храма; а соломонов храм није друго бијо него раскриљена мојсеова скинија, која је по вољи и мисли божијој била учињена *); дакле премудра божија мисао која је наређивала како ће се скинија направити, на коју се Соломон зиђајући свој храм угледао, имала се по наредби и у јустинијановој цркви примјетно запазити, утолико више што је ова прављена баш у она времена, кад су племените радње, умотворине и занати највише цвјетали, и кад су вјешти умјетници врло красно и подпуно умјели схватити идеју, коју су израдити морали. Њима је било наређено као и Мојсеју кад је скинију начињао, да сликују у маленом цијелу безграничну васељену, у којој посвуда пребива Бог, — и наредба је баш доиста вјешто израђена.

Насред црквеног зданија у четвероугластој ширини представља ти се површина земље са сва четири краја, али крајеви ови тако су вјешто у даљини великој испупили се и окружили се, да им ошиљасте крајности ухватити неможеш, исто као што и површини земаљској краја замјерити неможеш. Ово продужење четвероугласто пружа се на исток, гдје је био пређашњи олтар, и на све три друге стране унакрст, куда су силни стубови; из чега се познаје да је црква на крст учињена; али ово раскршће због многих зидова и којекаквих раздјељака и непримјечава се у превеликој овој богомољи као што се непримјечава испупченост земље у њеној прекомјерној величини. Одоздо до у вис храма назидани су силни стубови, сводоби, зидови; и као што ти се у једној просторији чини да је небо састало се са земљом, тако овдје умјетно сведено је у маломе небесно кубе с таинственом ва-

*) Исх. 25, 8. 9.

селеном. Над овим првим сводовима учињен је кор за појаче, галерије, баладури, и други раздјелци, који издалека изгледају као црни облачци на озборју; изнад галерија пружају се даље у вис тањи стубови као бјелушасти облаци, па тамо у висини губе се у безбројним сводовима, у облим круговима и полукруговим танким и лаким, као што су сводови небесни танки и лаки; и тамо се састављају и свезују с пространим свјетлим црквеним кубетом (трулом), исто као што се непримјетно састављају сводови небесни с ведрим облим небом. Пространо ово труло, на ком је множина прозора, може се рећи да је најкраснији и најизврснији рукотвор! Душа радо узлеће тамо нањ, као што се радо узноси на небесну висину, нити је можеш од узлета зауставити! — У цјеломе, као и у појединим честицама храма удешено је све једно према другоме ушестно, нити што на своју страну реве, као што је васељена удешена по вољи божијој; и с које му драго стране ово зданије погледаш, све му добро стоји, као што и у природи никакве замјерке наћи неможеш. Овдје осјећаш и ону исту милину, коју човјек ужива кад се нађе у дивној природи... Да какву ли су милину морали осјећати христјани онда, кад се разлегало гласно удешено појање по овим лијепим сводовима и шупљинама! кад намјесто садашње турске голе пустоши стојали су туда образи светитељски, богата кандила, сребрни и позлаћени свећњаци! кад намјесто имена "Аллах„ тамо у источном пуглу стојао је богати олтар са златном часном трпезом и с позлаћеним иконостасом, пред коим је разастрто било богато извезено небо (балдакин), над коим је сјајо крст, сав драгим каменьем искићен!

Три пуна сата бавио сам се у храму Премудрости Божије, из кога кад изиђем изнесем у души такав утисак, кои ми се никад изгладити неможе; и док сам жив захваљиваћу промислу, што ми је на руку учинио, те сам могао видити матер руских цркава, и богомољу што јој друге у свјету равне нема.

Враћајући се у Перу другим путем ударим преко широке пољане, што се у старо доба звала Иподром, на којој су се с коњма утркивали; од ње се баш и-започео онај страховити поменути пожар, који је по-ловицу Цариграда спржио, и који је узрок био, да се велика црква Софија начини.

У време старе Византије био је на овој пољани красни анфитеатер, лијепе галерије, безбројни вјешто учињени кипови; а сад има на њој само два висока нугласта и ошиљаста стуба (обелиска), а између њих један помањи бакрени стуб, који ту стоје као над-гробни споменици иподромски. Један је обелиск еги-петски, нашаран јероглифима, ког је набавио Теодо-сије старији, а други је римски набављен Константи-ном Порфиророђеним, који је учињен од мраморних плојка; бакрени стуб донешен је овамо из делфиског Аполонова храма, учињен је на начин као да су се три дебеле змије уједно увиле. Ова три споменика што представљају Египет, Рим и Грчку, приказују путнику негдашњу голему славу прећашњега свеземаљског цар-ства; а у исто доба приказују још боље ништавост и таштину људску, која се нигди може бити тако очито неуказује, као овдје на овом тркалишту, гдје су они за неку љепоту били стављени.

У друге дане, док сам се ту у Цариграду ба-вијо, одлазио сам у патријаршију јерусалимску и кон-стантинопољску, ишао сам свуда по црквама у Галати; а највише молио сам се Богу у знатној за мене цркви Ваведенија у храм пресвете Богородице у Пери. Свуда сам налазио оне исте светиње, што сам их одпре по-знавао, па су ми се пробуђивале у души оне исте прећашње свете милине, и још више су ми се у срцу укорењивалэ.

По цариградском гробљу, на обалама крај мора, на пољанама куда народ као мрави врве у једну рјеч, куда се год окренеш, куда год прођеш, свуда имаш шта видити и замјетити. Њуди и наваде људске сва-

коврстног народа по граду насељеног много су се у посљедно доба промјениле и ублажиле; а то се приписује поплави силне западне војске; по улицама примјечава се сасвим другачији ред, самовоља ничија нетрпи се, помама вјерозаконска турска умекшала се увелико, и због тога сад може се за неколико пара ући у Софину џамију, што се пре није могло, док није се имало писмено допуштење од самога Султана. Но уз то много у очи упадају и жалостни и невољали трагови источне промјене: на свему поскочила цјена, сиротиња крајња притисла прости народ, просијака видиш на све стране, несрећне удовице солдачке сједе на улицама држећи гладну дјечицу у наручју, и преклињу да им со удјели, да ти од туге срце пуца! Ах! донеше овамо на исток западњи гости и друге убитачне и срамотне навике! али ето их тамо: "Да невозглаголютъ уста моя дѣлъ человѣческихъ„.

Окт. 27. досели се у Перу из свога љетнога стана у Бујукдерима наш посланик при отоманској порти г. Бутењев, и држао сам за моју дужност, да се његовој преузвишености сутра пријавим. А будући је сутра осванула недеља, и приближавао се дан мога полазка, то ја најпре пођем у цркву светога Николе, гдје после службе свештеник очита и мени и другима руским путницима молбан за срећни пут, што ми је моју душу насладило. Из цркве упутим се управо у двор руског посланика; тамо затечем чему се нисам надао. Посланик прими ме љубезно да љепше није могло бити; посади ме да сједнем, и пусти се самном у разговор. Утолико дође један синчић Аполинарија Петровића да поздрави оца, и да му назове добар дан. Отац знајући чим се сва његова дјеца забављају, но желећи сина свога самном упознати, запита малога:

— Јеси ли ти, срце моје, читао успомене једног поклоника, који је ишао у свету земљу?

— Јесам драги отац.

— Ето познај се са самим поклоником, рекне му отац, указујући прстом на мене.

Син дође преда-ме, поклони ми се учтиво, и рукује се самном.

На објед код г. посланика, за коим сам и ја имао част сједити, скупи се сва његова придворна пратња; ту су били и чланови комисије, што је одређена била за дјела подунавских кнежевина, и друге комисије што су размјерале границе Бесарабске. Разговор се при ручку заведе најпријатнији, најзабавнији, свак је говорио слободно што је мислио; душа пак ове гостинске забаве била је иста госпоја домаћица и домаћин Аполинарије Петровић, који су свакога радо нудили.

Сутра дан поздравим и поклоним се г. посланику, примим од њега писма, што ми требају за руске јенералне консуле у Јегипту и у Сирији, и желећи ми срећан пут одпусти ме.

Да би се поздравио с цјелим Цариградом, и да би све његове љепоте могао видити на све стране, успењем се на Галатску кулу, која је превећ висока и значајна; уздигнута је на једном брежуљку између Галате и Пере, и надвисила је главом сву околину; на њој куцају сати, и стражари с ње дају знаке с барјацима у време пожара, на којој је страни ватра. На трећем спрату висине има кафана, гдје они што се на њен врх пењу, могу се одморити и расхладити лимунадом, и другим сладким пићем; а на самом врху легу се читава јата голубова, нити их ко одатле плаши. Већ из кафане ужива човјек најљепши изглед повише Цариграда, а кад сам на њега погледао с највишега гледишта, с куле, морао сам и ја рећи оно исто што и она два Енглеза, који су у време Султана Селима у балуну дизали се под небо више Цариграда: "да међу небом и земљом нити је било нити ће бити љепшега погледа„. Тежко на икаквом другом мјесту могао би човјек видити, или себи представити, како се прекрасна природа срећно сдружила с људском умјетном вјештином, као ето овдје. Зелене главице окићене с дворцима и љетним кућама, тихо море нашарано бро-

довима и пароповима, мостови начичкани народом, шумице, долинице, вароши, велика зданија, високе џамије, све то уједно под љубким плавим небом изгледа као некакви други чаробни свијет.

Кад се већ заситим ових рајских љепота, поклоним се као да их при растанку поздрављам, па обрнем очи на другу страну, тамо чак у даљину, куд ми је пут био; тамо се пучина морска свјетлуца као зрцало овдје и ондје вијале су се у даљини као некакве црне погољеме капље; то ти је било Егејско море са острови ма, или арципелаг; душа ми у трен тамо полети да их види; утолико сиђем се доле и почнем се справљати за пут.

Окт. 31. од јутра до мрака долазили су ми мои познанпци да се самном поздраве, и остављали су ме сама. У консулској канцеларији, гдје су ми показивали на карти земљовидној, куда ћу пролазити до Египта, био сам још међу својим земљацима; у квартиру нађем се с породицом мога домаћина, која ме испрати исто онако љубезно као што ме је и дочекала; у пристаниште упутим се с двојцом земљацима, који су се справили да иду у свету земљу, и с једним руским пратијоцем; на пароброд аустријанског дружтва превезем се сам са овим посљедним, али и овај се домало врати натраг, а ја останем сам самцат иза онолике велике руске дружине.

Ђорђе Николајевић

V. Љетопис православне цркве у Далмацији.

1). Новоустановљена православна Епархија за Бококоторску и Дубровник.

У знак особите царске своје милости према вјерним својим поданицима, православних житеља Бококоторске и Дубровника, узевши у милостиви обзир препокорне подпешене односне њихове прошње, по саизволењу дотичне црковне власти, изволило је Његово Величанство Император и Краљ наш *Франц-Јосиф I.* превишњим својим Рјешенијем 6. Новембра по нов. 1870 премилостиво одредити установлење нове православне Епархије за Боку и Дубровник, које покрајине у црковноме когледу спадаху под духовну управу правосл. Епископа далматинског.

Превишњим пак Рјешенијем од 25. Фебруара по нов. 1871. изволило је Његово Величанство премилостиво наименовати за Епископа ове нове Епархије Архимандрита М. Драговића и консисторијалнога члана у Задру Прeч. Г. Герасима Петрановића.

2). Списи о правосл. цркви у Далмацији, за времена млетачке републике.

(Продужење. В. прошле Магазине).

*Наредба 5. Марта 1686 Проведитора далматинског Петра Валиер којом подлаже православне надзору латинских Бискупа и прописује зато нека правила *).*

Дознали смо приликом наше посјете по епархијами задарској и нинској и кроз извјешћа, што смо их добили од пресвјетле и пречастне господе Арцибискупа задарског и Бискупа нинског, да се у многим мјестима сувоземнога среза задарског и нинског налазе многи житељи двају обреда или разлучени или заједно живећи, који су не имајући цркава и свештеника, сасвим запуштени што се тиче духовне подпоре, извршивања светих тајна, и службе божије; што је сасвим противно побожној намјери пресвјетлога сената, сачувању душа и доброј политичкој управи. Да би дакле и ови нови житељи, који су испод окрутности светој цркви душманскога владаоца амо пребјегли да се заклоне у крило свете вјере, нашли у држави пресвјетле републике храну и христијанску образованост, нашли смо за добро позвати гореназначену пресвјетлу и пречастну господу да се постарају како да народ тај добије довољно свештеника, да му се поправе цркве, набаве црковне одежде и сагради кућа за становање пароха, како би се духовно старали о своима парохијанима и народу. Будући пак да би се могла потреба показати да и свјетска власт припомогне у томе, и набави штогод грађе ради поправке речених цркава: то препоручујемо нашему пресвјетломе насљеднику Проведитору да у томе руку пружи, како би се извршити могла ова света и побожна намјера. Међутим

---

*) Пошто сам у посљедњој књизи Магазина закључио овај хронологички ред списа падом републике (1797) дођоше ми до руку и ова старија акта, што јих овдје прилажем. Г П.

дужност ће бити преузвишенота Генерал-Проведитора де Кавалли наредити да се прегледају мјеста, поправе куће, окруже жители, и свако земљиште, село и каштела у најбољи ред и склад доведе на славу божију и послушност пресвјетломе Принципу. Ако би пак потребне биле какове црковне утвари, може употребити од оних, што смо ми оставили и које се налазе код овога пресвјетлога камерленга.

Знајући пак како је при овим околностима немогућно, да сељани и парохијани плаћају своје свештенике, то одговарајући жељи пресвјетлога Сената, коју је другом подобном приликом изјавио, одређујемо влашћу нашег Генералата, свакоме од ових пароха за једну годину пет дуката, што ће им издати ова фишкална благајна у Задру, и по једну мјеру хљеба из државне муниције, да се сотим могу издржавати, и са већом ревношћу бринути се о спасењу повјерених им душа.

Остаје још да се побринемо о већем богоштовју и код оних свештеника грчког закона, које ће изабирати речени прелати (!!) и поучавати их у управљању многобројнога народа реченога закона. Они ће дакле припознавајући речене прелате за своје старјешине, (?!) морати извршивати црквене обреде и своју службу с највећом побожношћу и смирености у правој и светој религији. Будући пак да смо примјетили да су свештеници реченога обреда, дошавши из Турске већим дијелом у великоме незнанству и да су неспособни за свештенство, то ће добро бити, да се поуче, да им се поправе нарави, да се упуте у извршивању службе и наставе у догмама пресвете вјере.

К томе има се брижљиво употребити старање, да свештеници обају обреда уче у закону христијанском и заповједима црковним свој сиромашни у томе сасвим запуштени народ, и на посљедку са свом ревношћу побринути се да се посебне и обштинске цркве снабдију створима потребним за службу божију; које ће бити на славу Божију и на побуђење истоме народу да своје душе спасе.

Декрет 28 Марта 1713 проведитора Карла Пизани, којим допушта правосл. Скрадињанима поновити цркву.

Народ грчко-источнога обреда, који се од дужега времена настанио у граду Скрадину, поднео нам је понизну прошњу, да им се допусти поновити древну цркву истога обреда, која је у бившим ратовима остала запуштена. Добивши повољно извјестије од пресвјетлог капетана шибеничког, дајемо им власт да поправе цркву са капелом, те да је обрате на службу божију, али да немају преиначити првашњи њен простор. Капелан пак, кога ће (Грци) изабрати, имаће се приказати пресвјетломе г. латинскоме бискупу, да се подложи испиту и добије патенту (!!).

Примјетба. Будући да се ипак томе противио бискуп скрадински Видовић, то лукави сенат млетачки дукалом 29. Септ. 1714. наређује проведитору, да се има одма обуставити радња на истој цркви, "јер иста, вели, лежи напрема (?!) ондјешње катедралне цркве, и што је сумња, да ће исту као шизматици градити!„

Када су ипак Скрадињани почели на поправку цркве радити, потужисе г. 1734. намјестник бускупа скрадинског проведитору; на што капетан шибенички под 11. Апр. и. г. по наредби вели Проведитора Гримана, допушта Скрадињанима да могу исту као братску кућу поправити, али ако је обрате у цркву, да се има одма порушити.

На поновљене и дуге противу тога жалбе правосл. Скрадињана изађе сљедећи декрет из Спљета 22. Окт. 1754 проведитора Гримана на кнеза и капетана шибеничкога Диједо.

"Пријавио нам се у понизности Г. Аћим Жарковић, поглавар грчких житеља у Скрадину и молио за нуждно допуштење и наредбу, да може опет отворити ондјешњу грчку цркву, јербо да је и свијетли Сенат писмом 24. Августа на нас управљеним то допустио. У сљед тога нашао сам потребито да парочитом на-

редбом начин пропишем, како имају православни у реченој цркви одправљати службу божију. Шаљем дакле исту наредбу Вашој Преузвишености на знање и извршење. Има ћете дакле доброту постарати се да се опет отвори она црква, али ревно и мудро пазите да се сви изложени преписи у томе точно изврше, како би по тај начин утјешили се не само они највјернији и најљубазнији поданици, него и заслужни господин Жарковић, коме највише на срцу лежи, да се опет на славу божију поврати она црква ради службе божије.„

Поред свију ових наредаба види се да се није одма испунила праведна и побожна жеља оне јадне наше црквене општине; јер под 30. Јан. 1755. изађе слеђећи односни сенатски дукал на проведитора:

"Као што Сенат с једне стране, што се тиче отварања грчке цркве у Скрадину, остаје постојан при своме рјешењу да се декрет 24. Авг. има у томе подпуно извршити: тако с друге налази потребно позвати Вас да извјестите: каково поглаварство духовно признаје грчка црква у Далмацији, и како обичавају држати свештенике; које ћете ви редомице по свакој епархији (римској?) изложити. Јавићете нам такођер, тко по реченим грчко-католичким црквама поставља и потврђује свештенике на службу духовну, на проповиједање слова божијег и за науку христијанску? Како бивају каноничке посјете? Ми још једном потврђујемо оно што смо у реченим декретима навели. Јавићете даље када су и на који начин установљене три оне цркве у Задру, Шибенику и Хвару, о којима велите да се у њима на општи побожан углед служи. Још би желили знати и за зборове и за браштине, које се држе при црквама, и јесу ли ови од власти одобрени *).

---

*) Штета што не могох још наћи извјешће што га је проведитор на то поднео.

Жалба правосл. Шибенчана Сенату 12 Септ. 1760. да им се смета у слободноме извршиваньу вјере.

Велеможни принципе! Допустите, преведри кьаже, браћи цркве св. Дијеве Марије св. Јулијана, грчкога обреда, у Шибенику у Далмацији, да подпесу пре-покорни рекурс, и да га у овој понизној прошњи преда у име њихово, настојник њихов и субрат г. Шпиро Руђери. Биће већ около 200 година, од када су се први житељп грчке вјере овдје населили. Будући да су с тадашњим стратиотима у војсци служећи, велике заслуге држави чинили, то их је ова особитом мило-шћу сматрала. Од тога времена добију они слободу у одправљању богослужења и обреда у оној истој под-пуној мјери, што су је остали грчки поданици у Ле-ванту уживали. — Али налазило се у различна вре-мена немирних глава, који своју собствену корист нису никада с ока смећали, и ови су људи врло често нарушавали слободу црковнога нашег устава. Али је наклоност државе била свагда иста према вјерних своих поданика, као што свједоче јасни декрети 20 Авг. 1582 *) и 11. Маја 1641 **), који су на обрану нашу издани.

*) Nicolaus de Ponte D. G. Dux Venetiarum и т. д. Joanni Foscareno Capitaneo Sibenici. Пред нама предсташе неки који говоре да су послани од отца калуђера, капелана св. Марије од св. Јулијана обреда грчкога нашега града Ши-беника. Донесоше писма пуна жалбе од пароха и наших вјерних поданика, да трпе многе тегобе и неправде у из-вршиваньу свога богослужења, те да их још и наши чи-новници муче честима и насилнима глобама. Желећи ми показати колико нам је неугодно, што морамо слушати за оваке тужбе и тегобе, наређујемо вам са нашим Сенатом, да што пре овима нередпма доскочите и то под најжешћом казни и пр.

**) Franciscus Erizzo Dux Ven. Vincentio Erno Capitaneo Si-beneci и пр. Да не би у напредак у вашему граду чи-ниле се сметње у извршиваньу грчких религиозних обреда, него паче да ствари тако упораве се, као што ште јавна смиреност и поштоване према богослуженьу, кажемо вам са с-натом кашу намјеру, да они наши вјерни поданици и остали

Када је дакле г. Бискуп Доиадони са своима претје-раним потраживањима хотио да узнемири наше савје-сти, то се милост државе попримила своих од нера-судне ревности нападаних поданика, и издаде на то нови декрет 13 Јулија 1739 *).

Исту је намјеру имао наступник његов г. Кала-бота да грчку паству натјера под своју јуриедикцију;

грчке вјере, који су се у томе граду настанили, имају слободно извршивати своје обреде, и Богу у своим цр-квама по своме обичају да служе. Такођр вјеридбе и вјенчавања нека бивају обичним начином. На погребе, пошто најпре замоле зато, имају доћи без сметње сваке сви мо-наси и браштине, као и сви други латинске вјере, да се у овој као и у свакој другој ствари, извршује свагда оно, што се од нас извршује дотично Грка у овоме граду, у краљевини кандије, и по осталима нама подчињеним мје-стима, и да се нико не усуди томе сметње полагати.

*) Алојз Пизани Дужд млетачки, Проведитору далматинском Марину Кавалли.

Пошто је свагда наша јавна жеља, коју смо више пута живо изјавили, да се Грци поданици уздрже у ис-пуњавању својег обреда, у свима мјестима, гдје се на-лазе, и да у томе продужити могу као и прије без икоје сметње или новости; и желећи да се ово начело никад не поремети, како да се тим уклони несклад, а уздржи мир у народу: зато је мудрост овога нашега вијећа издала општи декрет 20 Авг; 1578 *a)*; и кашње нарочито за град Шибеник 20. Маја 1582. и 11. Маја 1641., што их је Се-нат потврдио. Наређује се дакле и т. д.

a) Дужд Никола де Понте капетану Критском Херкалају Тео-полу. Вама је познато наше настојање, које смо у свако време употребили, да се у тој краљевини, и по другим нашим мјестима гдје станују Грци, уздржи њихов обред, како би без икакве запреке могли исти извршивати и да-ље, као што су кроз толико година прије .... Чули смо пак да латински прелати чине опет неке новости у обзиру Грка, јер забрањују им да њихов ђакон постане свештени-ком, док не подпише да се подлаже обреду римске цркве и истој се подчини; да забрањују у грчкој цркви пропо-вједати без депуштења Арцибискупа, и када желе пропо-вједати, принуђавају их да приме од Арцибискупа тему, о чему ће проповједати .... Забрањујемо и т. д.

као што је то свакојаким хитростима кокушао, да наше олтаре визитира. Какве је он опасности и невоље за својега живота нами намјенио био, види се од туда, што је дао био на оставу 100 цекина, да са овим новцима и с онима, што их је скупио био Арцибискуп задарски и други латински прелати, изради своје намисли код римскога двора. То свједоче исти његови насљедници, који су кашње с великом муком исте новце натраг добили. Садашњи г. бискуп Бонаћић, да би своју цијел постигао, служи се нешто ласкаво, а нешто и претњом свима најсилнијим хитринама. Он је с осталим бискупима израдио познату наредбу Генерал-проведитора од 27 Фебр. 1759, која је у обзиру наше вјероисповједне слободе скроз противна превисокој вољи владе, као што је и указом сенатским после и укинута. Он је онај који, да би у грчкој цркви у Дрнишу одржао некога пароха, своим Архимандритом збаченога, и кога су због већ наведених узрока сви парохијани исте цркве одбјегли, — дао затворити Архимандрита заједно са два црковна тутора и новоизбраног пароха. Он у пркос толикима изричним наредбама хоће да га одржи у служби; и, премда је Архимандрит наредбом Владе опет постављен у своја права, не види се ипак никаково дјејство од тога, јер прећашња закидања трају једнако.

Код толиких насилства и очитога непослуха противу свију превисоких наредаба, не можемо још предвидити, докле ће он у томе нападању на наше савјести напредовати.

Падамо лакле к ногама престола Ваших Ексцеленција и молимо Вашу отчинску милост, да би овима тешким напастима и невољама јаки оплот ставили. Смилујте се, те нарочитим непорјечивим декретом потврдите Ваше прећашње наредбе од г. 1582, 1641 и 1739, да се опет због слободе нашега богослужења и црковних обреда смиримо, да се опростимо теготе тобожних црквених визита, отворених писама и испо-

вједања тјере, као и присутности латинских свештеника при сарањивању наших мртваца, што нам је вавјек теготно, већ ако би их сами нарочито звали, као што је обичај на островима Ваше Владе у Леванту, у провинцији Албанији, Воло, у Скрадину, и то у след најновије наредбе Преузвишенога г. Гримани од 22 Октобра 1754. Као што је једино наше уфање у руци нашега Принципа, тако се од исте и надамо облакшици у нашим тешким невољама.

Прошња коју је г. 1785 предала Сенату депутација послана од правосл. народа ради избора Епископа.

Ми препонизни и вјерни поданици и слуге Ваше Преведрости, из трију манастира грчкога закона у Далмацији Леонтије Милковић, рођен у Имоцкоме Игуман М. Драговића, Савва Бједов рођен у Мокрополу, проигуман М. Крупе, Никанор Богуновић, рођен у варошу шибеничком, намјестник М. Крке, послани смо од главара, старјешина и од свега пука и свештенства калуђерског и мирског, да прикажемо народну жељу, молбу и велику нужду Преведроме Принципу и нашему Отцу.

У Далмацији находи се више од 40,000 душа грчкога закона вјерних поданика, осим оних који су у Боки од Котора, илити Албанији.

Дознајемо из старинских писама и државних акта да су били у Далмацији Епископи закона нашега Никодим Бусовић, рођен у Шибенику, после Епископ Савватија и други, које су наши старци добро упазили, и после толикога времена оволики сиромашан народ стоји без старјешине илити Епископа, као овце без свога пастира, и немамо добре науке, нити управе црковне, и зато губимо се душевно и тјелесно.

Зато се чешће догађа да многи раде по својој вољи, и чине што је супротивно Богу и Принципу, јер су неучени и немају страха божијега. Чусмо и говоре наши старци, да је у прошасто време и земља била обилнија родом и народ био у страху божијему.

Када имамо коју потребу и дјело црковно, које не може бити без Епископа рјешено, онда идемо у турску земљу, у Ћесарију, у Црнугору, докле нађемо Епископа својега закона, и подносимо велику муку и труд, и трошимо све што имамо сувише излажемо се својим животом по туђим краљевинама.

Гледамо у најближњега код нас иновјернога и душманина христијанскога, како под његовом власти налазе се многи пастири христијански, и народ је онај задовољан, а ми, будући под влашћу и десницом благочастивога и преведрога Принципа, плачемо без свога пастира; и зато смо на свакоме мјесту прекорени, да се скитамо по туђим краљевинама.

Друго већ не говоримо, него приказујемо ово истинито од уста свега народа, да колико свјетовни, толико духовни, не можемо бити без свога пастира; јер се губимо душевно и тјелесно. За све ово можеш знати, преведри Принципе, од твојих посланика; они ће казати нашу нужду и потребу правично како живимо без својега духовног старјешине.

Сада, милостиви и преведри наш Принципе, падамо на кољена и сузама умиљено молимо те и просимо, и на име свега овога народа који нас је овамо послао; отвори твоје милосрђе и смилуј се на нас твоје вјерне поданике како си и досада (?!) нас помиловао на сваку нашу молбу, утјеши нас да не плачемо, те допусти нам да изберемо између нас епископа по закону нашему а од нашега језика; твога поданика, који ће бити прво свега теби вијеран, а за нашу корист душевну и тјелесну, обећавајући да смо сви готови у свако време пролити крв своју, и молити Бога за свога преведрога Принципа. Милост!

3) Стање

завода за свештеничке удовице и сироте у правосл. епархији далматинској до 19. Јан. 1871. износи у све чисте главнице 6956 : 10½

(В. Магазин за 1869. стр. 33.)

На истој страни обећано је, да ће се име сваког онога у Магазину наштампати, кои или обећане рокове надоплати, или што добровољно приложи и пр. што ево и учињено је:

Јеромонах Теофан Поповић учитељ у Шибенику обећао је као утемељитељ овога завода дати 100 ф. и пошто је 11. Новем. 1869. исплатио 10. ф. домало сустигне га немила смрт, и покоси му живот у младости.

Прото Спиридон Маргетић надоплатио је ф. 20.

Прото Јован Шушић исплатио обећане рокове с ф. 20.

Пар. Дубровачки Тодор Јанковић надоплати ф. 10.

Г. Илија Скочић грађанин Шибен. исплати све обећане рокове с ф. 20.

Одбор удовичкога фонда.

VI. Старине.

1) *Ђураћ Црнојевић шаље своје властеле да пронађу притиснуте земље Грађанима, и сверху истих даје им своје писмо.*

Да є ва сведение васакому господару и чловеку, како предамном господином Ђурђемъ црноєвићемъ, кнез илия лѣшевићъ своиомъ браћомъ и усрдно сви опще такоми се пожалише, и велиємъ гласомъ поплакаше, како имъ невола блеше на дупило и на остала села око нихъ, да су имъ притисли то сиротине и помакли границе и бащине и гору и воду, и мени се нихъ плачъ дожали, е имъ неблеше суда и правде, и тако сабрахъ 24. властела од све земле да поћу и да виде кудия говоре шишатовићи да су нихне границе праве, и тако имъ рекох я ћурћь црноєвићъ да поћу изъ нихне душе кудиєнъ наћу старе стазе, тудуя да усиєку нове стазе, да поседоче старе границе и да узму богом и душомъ своиомъ по правди божиои, и тако искаше старе стазе и обнаћоше: прво почеше на грабъ у риєци и у врхъ стола дебеле главе и на врхъ зле горе и на теочаръ, пакъ право влащикомъ у голо брдо, пак у црковну међу ипакъ отоленъ на дренову воду, отоленъ право

на врхъ осмина, сврхь осмина право на тиглень, съ тиглена право на влаховъ бриегъ, отолен на корицко ждриело, отоленъ на деяновъ ками, отоленъ на волю пећину, отоленъ на блѣлегъ, съ блѣлега на граб у риеку и по свиехъ стаза. послави вишеречене властеле и зато се заклеше богомъ и своимъ душами есу тудиа старе стазе и границе праве, зато я господинъ ћурћъ послахъ маистора Отстою Шесту одъ зачира и заповиедахъ усечи границе, по старіах стазахъ да се зна до последнихъ, да тому не буде порока ни поговора међу нима, и тако оседочисмо ми вишеречени 24. властела право из душе. И за ово молимъ свакога допоследнихъ кому буде по мене обладати овои земли мое писмо не поколебати, но потврдити, защо есть право обнаћено и осуђено, сведочим богом и своіом душом, и тому сведоци сви 24. властела: прво никола юнаков, раделя мируевић, дабижив ћурћевићь, сћепанъ неноевић, вукота озриниħ, вицко милошевић, бошко радевић, оливер вуковић, богавац невковић, радич браић, радич остоић, бравко сарапа, никола вукићевић, сћепан николићь, никола марковићь, лазар милоевићь, коица николић, сћепанъ радосалић, вулета богдановић, вуић милошевић, алекса стеняневић, ратко дарчевић, вукац, остоићь, божидар новаковићь и приставъ никола косіеръ.

писа се од хріста Я.8.С.Д. (?) лето м.ца ноевра KS днь. — *Овако стои на пергамени; а Ђурић владао је г. 1490.*

---

2) *У Грађанској цркви храму светога Јована Крстителя налазе се на темплу следујући надписи:*

сия двери приложи гдинъ протопопъ кур богданъ, синъ покойнаго кнеза стіепца попова пред душом своиомъ и свои родителя, богъ да и прости ЯѰМГ

(1743). *Више царских двери:* сіи кемер приложи Јовданъ сынъ попа богдана кнежевића себе и сыну своєму, за здравлѣ и добри напредак бог да хи прости. *На темплу у једном појасу:* сиє тебло приложи стана вукчева црноєвића предъ душомъ себе и вучети плину и павићу и станкели богъ да хи прости. ѦѰОИ (1778). *Под Крстом на темплу:* сіи керсть приложи господин кнез воин никчевъ кнежевић из грађани съ братомъ станишомъ, пред душомъ ђеду монаху стефану и монахини маріи и оцу никцу и матери маріи и брату матіашу и андріи сатворише пред душомъ ихъ ва вѣчни спомень бог да хи прости ѦѰПЄ (1785) рука грешна василіа гофіена зографа од рисна. *)

филип Радичевић ђакон цетињски.

---

3) *Краљевска конфирмација на диштрикт, којега су Срби купили од графа Франгепана у Гомирју, Врбовском у Моравици.*

Ми Марија Терезија, по милости божјој римска царица, краљица Германије, Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније; Надвојводкиња Аустрије, војводкиња од Бургунда, Горње и доње Шлезије, Штајерске, Корушке и Крањске; пограничка графица у светој римској царевини (Reich), Моравској, Бургау(?), Горњој и доњој Лужици; покнежена графица од Хабсбурга, Фландерна, Тирола, и Горице; војводкиња од Лотрингије и Барра; велика војводкиња Тосканска итд.

---

*) Старине ове и многе друге, које се код мене налазе, преписао сам вјерно (?У) г. 1867. по Ријечкој и Црничкој нахији, када сам по налогу високопреосвештенога госп. Митрополита Илариона пописивао црквена добра.

На Цетињу.

Признајемо јавно са овим писмом, и дајемо на знање свима и свакоме, како су нас најпокорније молили Власи (православни Срби?) који су се населили и окућили у Гомирју, Врбовском и Моравици, у Карловачком Генералату, нека би се и Ми смиловали те њихов куповни уговор (Kauf-contract) потврдили, којега су они са породицом Франгепановом за њезине прије тога властите извјестне у истом Генералату лежеће земље под 13. јула 1657 год. закључили, а наш покојни господин отац Карол VI. одмах и оправовађанио (конфирмисао). Уговор речени заједно са подјељеном потврдом излаже се мало ниже и гласи од слова до слова овако:

Ми Карол по милости божјој изабрани римски цар, на сва времена умножилац царевине, краљ Германије, Шпаније, Угарске, Чешке, Хрватске, Славоније и Србије; Надвојвода Аустрије, војвода од Бургунда, Штајерске, Корушке, Крањске и Виртемберга, Горње и доње Шлезије; пограничии граф Моравске, Горње и доње Лужице; граф од Хабсбурга, Тирола и Горице итд.

Признајемо јавно са овим писмом, и дајемо на знање свима и свакоме, како су нас Власи насељени и окућени у Гомирју, Врбовском и Моравици, у Карловачком генералату, поданички замолили, да би *ми* њихов са породицом Франгепановом за познате њезине прећашње у поменутом Генералату лежеће земље 13 јула 1657 г. закључени, а одмах за тим од нашега покојнога господина оца Леополда I. под 8. Марта 1659 год. конфирмисани куповни-уговор и код нашега мјеста најмилостивије уцјепили: и та иста конфирмација заједно са прикљученим ту куповним-уговором гласи од ријечи до ријечи овако:

Ми Леополд по милости божјој изабрани цар римски, на сва времена умножилац царевине, краљ Германије Угарске, Чешке, Далмације, Хрватске, Славоније; надвојвода аустријански; војвода од Бургунда, Штајерске, Корушке, Крањске и Виртенберга; граф од Тирола, Горице итд.

Признајемо овђе јавно са овим писмом, и проглашујемо свима и свакоме, да су нам Власи живући у Гомирју, Врбовском и Моравици поданички до знања донесли, како су они уз посредовање царски повјереника (Muster-Commissarien), (које је наш покојни господин отац цар Фердинанд III. још 1657. год. у Хрватску- и приморску крајину изаслао био, заједно са домаћим Генералима и пуковницима) све оне размирице, које су дуго година међу тима Власима и породицом Франгепановом, а на име Ђуром Франгепаном (Нашим љубезним вјерним благороћеним Нашим унутрањим аустријским дворским ратним савјетником, коморником, намјестним врховним капитаном од Жумберка, и врховним управитељем Хрватске и приморске крајине, као такође краљевства угарског врховним дворником, графом Тржачким) због некоји њима (Власима) уступљени земаља спор на још често и неприлике причињаване, а сад већ једва један пут 13. јула исте године те размирице у главном изравнане, и на то два истогласећа уговора сачинили и пред споменутим царским повјереницима и присутним пуковницима власторучно подписали, те обадвема странкама свакој по један изворник уручен био — са најпокорнијом прошњом: да би се Ми смиловали поднесени Нам један изворни примјерак уговора за већу ваљаност и силу тога и с наше стране оправоваљанити и потврдити. Уговор тај по цијелом своме садржају гласи овако:

Буди знано: да је од данас 13. јула 1657. на посредовање од Његова сад већ упокојенога величаства римскога цара, угарскога и чешкога краља у хрватску- и приморску крајину изаслани на лице места (Confinen) господе комисара заједно са главним заповједницима Хрватске- и приморске крајине међу високо- и благороћеним г. Ђуром пл. Франгепаном графом Тржачким, Сењским, Вељским и Модрушким, властелином од Озља, Новиграда и Раиа. првим дворником

краљевства угарскога, највише споменутог царског величаства савјетником, коморником, пуковником врховним заповједником и управитељем Хрватске- и приморске крајине, као и капитаном на Тохуњу итд. итд. с једне стране — онда међу свима у Гомирју, Врбовском и Моравици живећим Власима с друге стране сталан и уредан уговор сачињен и закључен, као што овђе слиједује:

У давне године прешао је знатан број Влаха (!?) из турскога поданства овамо у хришћанске предјеле, те су се они са милостивим знањем и допуштењем Његова царскога величаства Фердинанда II. као ондашњега господара и земљедржца у унутрањим аустријским државама у поменутом Гомирју, Врбовском и Моравици на земљишту, које је по цијелом простору своме спадало графу Франгепану и утјеловљено било добру Озаљском, населили; па у течају времена они т. ј. Власи присвојаху себи и више земље, а поменути диштрикт бијаше својина и властитост речене породице франгепанове, те се од туда израђаху спори и немири; док најпосље год. 1631. ствар тако далеко доспије, да је нагодба чињена, да на име по наредби царској за речени диштрикт и уживање остале земље породици Франгепановој 6000 ф., а Власи на посе још 4000 ф. платити обвезиваху се; али како се немогаху странке сложити за рокове, то је иста нагодба опет осујећена и од договора цијелога ништа не бијаде. Но да се те од дуго година повлачене размирице већ један пут уклоне и, међу странкама обадвема сталан мир засађен буде, зато

Прво: предреченим начином и на поновљено јако посредовање и врућe наговарање од стране речени царски комисара предаје предхваљени г. граф пл. Франгепан Власима означени властити диштрикт у Гомирју, Врбовском и Моравици као што су га они досад држали на подпуно њово слободно и неокрњено употребљење и уживање, а да јим Франгепани не стају

на пут, не пометају јих и не противслове, шта више изреком се обвезују Франгепани, речене Влахе и овај њиов уговор бранити, заштићавати и, у сваком случају право њиово заступати.

Друго: под овим уговором разумјева се такође још и онај комад Каменско звани, који је Власима у њиов посјед изручен, и за који су Власи Франгепановој породици сваке године нешто новаца плаћали, заједно са брдом Цетином, па да они уживају обадвоје; само за ово брдо Цетин изреком стоји то, да могу имати брст и пашу, али дрвље сјећи туда несмију. За тај случај властан је г. граф пл. Франгепан, ако ли би који од влаха или њиови чобана стојеће дрво буди кресао, посјекао или озледио, да су власи дужни за свако таково дрво један талир казне намирити и платити.

А с друге стране задужују се и обвезују се горе поменути Власи силом овога уговора, да ће они за овако обсежни котар (територијум) и лијепе земље често поменутоме г. графу пл. Франгепану своју цијелу заслугу (Verdienst), како су је подписали (Muster-Register), и како ту изплаћују славни сталежи у Краљској, изузимајући оно пет мјеста (Plätze) свако по 3 ф. 30 х. које њима на Модруши и Оточцу припадају, кроз четири године дана узаманце цедирати и одступити тако тврдно, да тије новаца питко други, па ма он био тко му драго, примати, нити пак они међу собом нешто заустављати или одкидати могу, док наиме г. гроф пл. Франгепан четверогодишње оброке (квантум) подпуно у своје руке не прими. Па и онда, ако би један или други Влах засебце своју заслугу примио, или исту некоме цедирао, те тако подпуну исплату, било много или мало, окрњивао, то ће г. граф пл. Франгепан овлашћен бити, код осталије влаха редовну ексекуцију повести и себе наплатити.

И почем у краљевини Угарској и Хрватској, исто и на Словенској земљи (Windischland) није слободно

слична алодијална добра отуђивати, продавати (alienirеп), то и овђе нарочито важи и изузимасе (eximirt) па ако би данас-сутра уз божју помоћ краљевина хрватска против вјечнога непријатеља (турака) распространила се, те поменути диштрикт неби тада више граница бити морао, а и Власи би у томе случају напред помакнути и у граници по милостивој вољи и заповједи Његова царскога величаства као господара и владара пресељени и добро намјештени (accomodirt) били; па ако би управ и Франгепанова породица захтевала, да исти намјест (gelegensit) опет одкупи: то ће вишепоменути Власи или њиови насљедници сва та добра за 15,000 фор. готова добра новца а никако другче у име обделавања (melioramentu) дужни бити изручити.

За боље вјеровање и да се нитко не укањи, а и за подјемчење обће обране (Land-Schaden-Bund) у краљевини Угарској, Хрватској и Словенској земљи (Windischland) учињен је овај уговор (контракт) у два једногласећа изворника, те подписан како од обадве странке намољени славни гг. Комисара и Генерала, тако од г. графа пл. Франгепана, а од стране Влаха њиови обично опуномећени одборника (ausschuss) властороучним писмом и печатима (и пак без штете и квара) утврђен, и обадвема уговарајућим странкама свакој по један изворни примјерак уручен.

Свршено у Огулину, дана и године као горе.

Вилхелм Леополд граф од Рајнштајна и Татенбаха (м. п.)

Јохани Адре Центнер барун. (м. п.)

Хервартграф од Луерсперг, Генерал-обристер (м. п.)

Георг граф Франгепан (м. п.)

Никола Докмановић, кнез Гомирски. (м. п.)

Миливој Вучиновић, војвода Модрушки (м.п.)

(Овде даље следе конфирмације царске од Карла и Леополда, које гласе као и следећа од Марије Терезије).

Налазећи Ми дакле најпонизнију прошњу свију скупа гореименованик Влаха из Гомирја, Врбовска и Моравице справедљиву, то Ми уз подпуни разбор, зрео савјет и пуно освједочење горенаведени уговор са свима његовим чланцима и садржајем, пошто су просителји свагда до сада у мирном посједу и уживању држали ту наведене земље па држе још свеједнако, најмилостивије конфирмирамо и потврђујемо:

То чинећи конфирмишемо и потврђујемо овај поменути уговор са краљевском и надвојводском пуном влашћу овђе знано силом овога писма (Brief) као што Ми у овој ствари по праву и справедљивости потврђивати и укрепљавати (власт) имамо на тај начин: да се поменути Власи по овоме уговору свакн пут слободно владати и тога се држати могу, те од никога у томе скучивани, отегоћивани или скраћивани бити несмију; него у спокојном уживању горе написани — купљени земаља гласом наведенога уговора и ове Наше најмилостивије конфирмације заштићени да стоје; и пак никоме на квар, тко би од њих (влаха) можда што правно потраживати имао. Тако и Ми задржавамо себи право у свакоме стучају, ако би у будуће настале такове околности, те би Ми у поменутом Генералату, па тако и у обћинама (комунитет) више поменутом Гомирју, Врбовском и Моравици неке измјене предузимати нужду имали зар по потреби Наше службе: то да Нама у томе (случају) слободно разполагање јемачно придржано остане. Ма и онда сви они услови, који се у често наведеном уговору излажу обадвема странкама ради њиова уступања речени земаља остају тврдни, и примиће наплату (bonification) по углављеној погодби без уштрба.

Заповједамо дакле на то H. H. свима и свакоме од Наших духовни и свјетовни надлежателства, а особито Нашима како у унутрњој Аустрији, тако и у карловачком Генералату заповједајућим Генералима, и осталим частницима, војницима, поданицима и сусје-

днима овђе озбиљски и милостиво силом овога (писма) и хоћемо, да они често поменуте Влахе и њиове наслѣднике (successores) код чсто наведенога уговора, а ове Наше царске-краљевске у владарске конфирмације у пуном миру оставе, њи у томе заштите и помажу, нити јим у томе и најмањега квара или спачке не учине, а још мање чинити дозволе никаковим начином или трагом, пошто је свакоме драго да се Нашој тежкој немилости и казни уклони.

Да овако Ми озбиљски мислимо доказ је ово писмо, које утврдисмо са Нашим Царским-Краљевским- и надвојводским висећим великим печатом. Дано у Нашем главном и престолном граду Бечу 17 Марта послѣ благодетнога рођења Нашега милога господа и спаса Христа у 1759. Нашега владања у 19. години.

Марија Терезија

Јохан Кристоф барон пл. *Бартенштајн.*
регистратор Ф. Ј. пл. *Кирстенау*
На власторучну заповјед посвећеног царског краљевског
Величаства Јохани Восготвил *Гитнер.*
За вјерни препис од ријечи до ријечи из изворника,
Мамула заставник,
Стиркенфелд ц. кр. надпоручик. (м. п.)

Прибавио **Никола Беговић.**

Садржај.

I. **Историја:** Православни црквено-народни Синод држ и у Задру г 1808 . . . . . стр. 3 — 95
II. **Красноријечије:** Бесједа на Малу Госпу. „ 96 — 100
III. **Пјеснинтво:** 1. Молитва Србина. 2., Жалоспјев Ристи М. Суботићу. 3., На гробу Катарине Мандрино . . . . . „ 101 — 104
IV. **Чланци различни:** 1., Народне пословице. 2., Друго путовање рускога коклоника у св. земљу . . . . . „ 105 — 122
V. **Љетопис прав цркве у Далмацији:** 1,, Новоустановљена православ. епархија за Боку и Дубровник. 2., Списи о правосл. цркви у Далмацији за времена млетачке републике. 3., Стање завода за свештеничке удовице и сироте . . . . . „ 123 — 133
VI. **Старине:** 1., Писмо Ђорђа Црноевића којим даје Грађанима неке притиснуте земље. 2., Надписи у цркви св. Јована у Грађанима 3., Краљевска конфирмација на диштрикт, којега су Срби купили од Графа Франгепана у Гомирију, Врбовском и Моравици . . . . . „ 134 — 143

Гг. Предбројници.

Задар. Њег. Високопреосвештенство Г. Стефан Кнежевић, витез гвоз. круне III ст. и командер ордена Фр. Јосифа, правосл. Епископ далм. и пр. 10. књ. — Гг. Свештеници: Лукијан Кундаица игуман, Ђорђе витез Николајевић протојереј, Стефан Вуиновић презвитер консисторијални, Ник. Вуиновић ц. к. катихет гим., Кирил Жежел парох, Јован Брчић ц. к. катихет норм. — Гг. Чиновници: Др. Божидар вит. Петрановић савјет. приз. суда, Анте Симонић, Крунослав Јовић, Михаил Јакшић, Петар Геречки, Петар Петрановић. Др. Јово Медовић. — Гг. трговци: Раде Обрадовић, Јово Глишић, Крсто Медовић, Боже Петрановић, Јово Катурић, Тодор Савић, Тодор Јурковић, Јово Богдановић, Илија Илић. — Гг. ученици богословије: Божидар Новаковић, Илија Беара, Никифор Плавша, Шпиро Скакић. Гимназисти: Јован Јакшић, Јован Вучетић; Савва Бјелановић, Александар Његушић, Тома Поповић, Драгомир Јовић, Илија Поповић, Ђуро Злоковић. — Библиотека. прав. црк. општине.

Шибеник. Гг. Јован Шушић прото, Тома Модун учитељ, Михаил Драголовић свешт. и учит. скупитељ, Др. Јосо Димитровић. Гг. трговци: Никола Милетић, Андре Јовић, Љубислав Ковачевић, Илија Скочић, Савва Омчикус, Тодор Рапо, Јово Петрановић, Симо Симић, Синови Кузмана Петрановића, Ристан Елаковић за сина Николу, Марко Покрајац, Ђуро Лешић, Митар Радечић за сина Јакова, Илинка Стипчић за кћер Анну, Крсте Трива за сина Јована. Г. Јован Бралић књижар 3. књ.

Обровац. Гг. Петар Олуић пар. билишански, Кирил Зелић жегарски, Петар Петрановић обровачки, Петар Павасовић тајник општ., Владимир Симић и Владимир Десница посједници.

М. Крупа. Гг. Исаија Олуић архим., Серафим Матавуљ адм. ман., Петар Самарџић искушеник.

Скрадин. Гг. пароси: Дамјан Доброта протопрезвитер, Спиридон Вуиновић скрад. за сина Николу, Јаков Ардалић ђеврш., Савва Бјелић бриб., Симо Добрић бјелински, Спиро Кнежевић добропол. Гг. учитељи: Душан Бркановић ђеврш., Јаков Грчић братиш., скуп. предбројника. Гг. Јован Бједов, Јован Крнета, Јован Синобад, Марко Павасовић, Јово Павасовић. Госпођице; Ружица Вулиновић, Катица М. Суботић, Тома Мрђић тежак из Пластова.

Книн. Гг. Спиридон Добријевић прото и парох врбнички, Стефан Новаковић пар. книнскопољски, Симо Пупић пар. стрмички, Марко Кулишић полачки, Григорије Радуловић голубићки, Илија Поповић бишкупински.

Гг. Др. Ловре Монти, Спиро Богдановић свешт. и учитељ, Улија Бућан фин. чинов. — Гг. трговци: Спиро Саблић, Ђорђе Омчикус, Јашо Синобад, Коста Синобад, Александар Катић за сина Ранка скупитељ, Јово Пашић за сина Шпиру, Љубица Рашковић рођ. Ардалић, Никола Зарач трг. калфа.

Бенковац. Гг. Никола Кнежевић протопр. 2. кн., Тривун Кончаревић пар. карин., Илија Војводић пар. биљан., Антоније Мацура пар. ислам, Григорје Кордић пар. смок. — Гг. трговци: Јово Миовић 2. кн.. Стеван Стоисављевић 2. кн., Јово Димитровић, Никола Малешевић, Јово Дуроковић, Јово Јавор, Давид Димитровић.

М. Крка. Гг. Јеротеј Ковачевић архим. за себе 2. кн. за библиотеку прав. семинарије; манастирска библиотека. — Гг. јеромонаси: Неофит Његуш. Јустин Трескавица, Никанор Синобад, Севастијан Лукачевић, Антим Иветић, Софроније Јованчевић.

Кистање. Гг. Марко Петрановић ц. к. судац скупитељ, Тома Лалић начелник општине. Тодс Малешевић, Божидар

Пахлар учитељ, Милош Богуновић, Јован Јовановић, Лазар Криета, Дане Радошевић, Јово Цвјетковић, Јово Дамјановић, Симо Јанковић за сина Пешу, Милош Мандарић, Јаков Мартић.

Врлика. Гг. Иларион Торбица игум. М. Драговића 2. кн. Симеон Милковић намјестник, Михаил Милановић дјак., Силвестар Богавац адм. пар. врл., Петар Стоисављевић пар. отиш., Гг. Јосиф Кулишић, Никола Ристовић, Андрија Јовић.

Имоцки, Г. Спиро Маргетић протопрезвитер.

Метковић. Гг. Никола Влачић парох, Лазар Поповац. Филип Паронос, Шпиро Бошњак и Мато Глушчевић посједници.

Сиљет. Гг. Нико Димитровић посјед.. Коста Вучковић и Петар Марић трговци.

Дубровник. Пресвјетли Г. Јонин императорско-руски консул. Гг. Божидар Јанковић парох. Јован Новаковић свешт. и учитељ. — Гг. трговци: Божо и Нико Бошковић 2. кн., Никола Путица 5. кн. Ристо Мичић 2. кн, Милош Марић, Петар Марић, Ђорђије Ковачевић, Ђуро Ковачевић, Никола Бабић, Никола Дамјановић, Тома Јефтановић, Михаило Комненовић, Ђорђије Гркавац, Шћепан Бабић, Митар Крстић, Јово Кнежевић, Лука Перовић.

Котор. Гг. Константин Јовановић протопр., Вукола Поповић катих. гимн., Лазар Ерцеговић катих, порм., (Послао Г. Ђорђе Срдић). — Гг. трговци и родољубци: Спиро Бјеладиновић начел. општине, Стефан витез Бјеладиновић за сина Уроша, Лазар Бербер, Томо Липовац, Спиро Петровић, Никола Стефановић, Јово Томовић, Спиро Јововић, Петар Рамадановић, Петар Јакшић, Спиро Квекић, Божо Буронић, Јово Властелиновић, Дамјан Мариновић, Саво Мариновић, Јован Гиљача, Стефан Рамаданонић, Андрија Шп. Милић, Ристо Милић са себе и своју сестричну Таду 2. кн. (Скупио Г. Илија Мариновић). Гг. Лазар и браћа Стојковић, Божо Живковић Гђа Марија Буронић, Јован Радовић гувернадуровић, Андрија Ламаданић за с. Стева, Јефто Марковић. — Ђурашевић: Г. Стефан Костић пар. — Радованић: Г. Лазар Костић пар. — Клинци: Г. Димитрије Мустур.

Ерцегнови. Гг: Ђорђе пл. Војновић градоначелник, Хри-

стифор Лумбардић протопр. скупитељ, Анто Јанковић посјед. Гђе Петрослава Радуловић, Јелена Лумбардић, Гг. Свештеници: Перо Аврамовић, Мићо Аврамовић, Јово Лазаревић, Никола Цвјетковић, Игњатије Злоковић — Гг. капет. помор: Никола Мандић, Браћа Гојковићи, Драго Дестинић, Браћа Русовићи, Глиго Петровић. О. Јоаникије Аврамовић, О. Венијамин Вуковић, Гг. Лесо Павковић посједник, Ристо Ковачић учит. реалке., Душан Лумбардић, Станко Шимрак трговац.

Рисан. Гг. Јован Аврамовић протојереј, Хрисантије Николајевић игум м. Бање. — Гг. пароси: Јован Васиљевић убаљ., Спиридон Аврамовић ораовачки, Трифун Комненовић кривош., Пахомије Кончаревић леден., Јован Ковачевић степенски. Гг. Ђорђо Бабић и Станислав Маргетић учитељи, Нико Шпаровић трг., Митар Катурић чиновник.

Будва. Гг. Илија Рачета начелник, Д.р Михо Шиметин лијечник. — Гг. пароси: Гавро Руцовић прото за кћери Олгу и Босиљку 2. књ., поп Петар Мицор за сина Ника, Филип Тановић маински, Григори Митровић тудоров., Дмитар Ковачевић ластв. — Гг. трговци: Иво Гривић за сина Уроша, Јоко Љубиша за синов. Давида 4½ књ., Радивој Суботић, Дане Рафаиловић за сина Марка и кћер Љубомирку 2. књ. Јован Анђеловић тајн. обћин. Гђа Софија Љубиша за кћер Ефимију.

Кастелласта, Гг. Васили Перазић игум. режев., Данил Накићеновић игум. градиш., Лазар Давидовић парох, Вукола Маркићевић учит. режев., Крсто Грегговић посједник за сина Велимира и кћер Евицу 2. књ. Михаил Грегговић трг., Владимир Грегговић парох и учит., скуп. предбр.

Ријека. Гг. Јован Шорак парох 4. књ, Савва Коларовић.

Загреб. Г. Др. Ђуро Даничић.

Шланки. Његово Високопр. Г. Лукијан Николаевић пр. епископ карлштадски и пр. 10. књ. Гг. прото Самуил Поповић. — Пароси: Петар Герба слушн., Јован Пошмуга машвин., Јован Радмановић садиловач., Павал Секулић мочилски, Јован Шарац полојски. Данил Шарац перјасички, Исак Кијурина дубравски, Ђорђе Пошмуга капел. огулински.

Пакрац. Њег. Високопреосвештенство г. Никанор Груић пр. Епископ пакрачки и пр. 10 књ.

Карловац. Српска школа, Народна Читаоница. Гг. Јово Бунчић и Станко Паић ц. к. пуковници. Гг. Дане Бранковић, Дане Рашић и Филип Опачић ц. к. мајори. Перо Стјепановић ц. к. капитан. — Гг. грађани: Дане Бањанин властник зл. крста Ф. Ј. за заслуге, Јован В. Барако, Михајло Живојновић, Стево Дринић, Лука Петровић, Ташо Гавела, Нико Славнић, Симо Марић, Антон Живојновић, Станко Бањанин, Алекс. Мусулин, Стево Еггић, Милан Мрђеновић, Никола Гр. Живковић катихета, Манојло Грбић срб. учитељ, Никола Беговић прото. за своју унучад Ђорђа, Милицу и Нику Мандрино.

Пешта. Гг. Ника Ђорђевић, Урош Девић, Теча Рашковић, Јован Ђав. Миличић, Риста Телечки, Милан А. Јовановић, скуп. пред.

Беч Г. Др. Северин Завишић. — Гг. медицинари: Коста Матерић, Илија Милијић, Илија Огњановић, Бранко Мушицки, Ђ. Милашиновић. Глиша Богуновић Скочић, А. Вучетић. — Гг. правници: Стиепан Боттери Бачварић, Стеван Врчевић, Рајмир Симић, Бранко Бошковић, Стеван Ђурчић, Стеван Недељковић, Иво Цинчић. Гг. Светозар Ивачковић акад., Никола Капамација, Миша Јанковић, Радивој Предић, Димитрије Стерговић. Гг. Милам Матејић, Мато Станисављевић, Стеван Маргетић (скуп. предбр.) технич. Гг. трговци: Каменко Ј. Мича, Светолик Поповић.

Градац. У Штајерској: Гг. Никола Румљанин и Иван плем, Рогулић докторанди и медицини, Стевозар Ковачевић, Пера Радић, Сава Клее и Душан Перишић медицинари, Стева Манојловић, Иван Влаовић, Спиро Рачета и Лазар Томановић, скуп. предбр., правници.

Црнагора. (скупио г. Архим. В. Љубиша) Њег. Високопреосвештенство Г. Иларион Митрополит црногорски и брдски 3. књ. Гг. Висарион Љубиша архимандит 2. књ. — Гг. Протојереи: Стефан Капицић цетињски, Ђорђе Бошковић орјалучки, Вуко Пламенац ваљевићки. Гг. Настојатељи: Митрофан Бан морачки, Никодим Божидаровић М. Жупе, Доситије Кнежевић Хелије пиперске, Михаил Ранковић М. подмалинског, Дионисије Глођаја М. Бјеле, Михаил Петровић М. Дуге, Матијаш Радуловић свешт. и наст. М. Острога, Јован Драговић свеш. М. Ждребаника, Мојсеј Станковпћ јером. остроШки.

Гг. свештеници: Петар Радичевић остроШки, Петар

Пеовић и учитељ рјечки, Михаил Улићевић и учитељ дупиоски, Јован Павлићевић и учит. глухогодски, Савва Клисић љумјански, Радивој Ајдуковић утржки, Михаил Жарић и уч. мартинићки, Спиридон Андрић и учит. његушки, Станислав Вуковић и учит. бјелички, Милосав Томић и учит. дробњачки, Ђуро Вичковић и учит љуботински, Ристо Ковачевић граовски, Филип Алексић и учит. орјолучки. — Гг. учитељи: Филип Радичевић ђакон и учит. на цетиње. Илија Јовановић у Брчелима, Лука Вукосављевић у Сотоницу, Јован Пламенац у Бољевићу, Лабуд Шпадијер у Цеклићу, Лука Јовићевић у Додошима, Никола Марковић у Добрскомселу, Ђуро Јабучанин у Граову, Стефан Стојановић у Ждребанику, Јанко Ускоковић у Љешанском, Филип Вукосављевић у Пјешивици, Илија Милутиновић у Загарачу, Пава Петровић у Љеваријеци, Илија Јовановић у Брскуту, Божо Средановић и Аксентије Бакић у Васојевићима, Ђорђе Звицер у Цуцама.

Гг. слушатељи богословија: Стефан Самарџић II. раз., Јагош Николић и Лука Пеовић I. разреда.

Београд. Њ. С. кнез Србије Милан М. Обреновић IV. 5 књ., Гг. Намјестници кнежев. достојанства, Миливоје II. Блазнавац, Јован Ристић, Јован Гавриловић. — Њ. Високопр. Г. Митрополит Михаил, Гг. Јоанићије Владика ужички, Јевђеније Владика неготински, Мојсије Владйка шабачки. Гг. Димитрије Матић мин. просвјете и црквд. дјела, Сава Јовшић архим. проф. богос., Теодосије Мраовић архим. профес. бог, Никола Поповић ректор богосл., Илија Новаковић протоп. биоградски, Симо Петровић члан конзист., Сава Сретеновић начелник мин. просвјете, Стојан Новаковић библиотекар, Панто Срећковић проф. велике школе, Ник. Дучић архим. скуп. предбројника.

Сарајево. Гг. Јереј Петар Петровић 2. књ., Ђорђе Рајковић за сина Николу, Ђорђе хаџи Дамјановић, Петар Бесаровић учит. III. раз., Симо Дунђеровић, Ђорђо хаџи Лазаревић, Јефто А. Јелић за сина Илију, Јован Рајковић, Мића Самоуковић, Мића Симић, Н. Н., Симо Соколовић црквшк. рачуновођа, Марко Миросавски, Јефтан Деспић, Гавро Вучковић, Васо Краљевић, Јереј Васо Кешељ, Стефан Сарајевић учитељ, Тодор Дукић за сина Ђорђа, Стјепица Сржић, Дане Еркаловић учит., Тома Еркаловић ц. к. конс. чиновник, Никола Краљевић, Н. Н., Н. Н. 2. књ., Ристо Бесара за брата Николу, Персида Јовановић учитељка, Петар Ј. Јричевић учитељ реалке, скуп. предбр.

Мостар. Њ. Високоблагородије Г. Николај Ал. Илариоиов царско-руски консул 6. књ. Гг. Милутйн Говедарица за себе и сина Божидара 2. књ., и Алексије Чокорило (скуп. предб.) ефимери. — Гг. учитељи: Илија Ј. Говедарица, Стојан З. Јовановић, Петар Миланић. Гђице Марија Илић учитељка, Милица Илић. — Гг. трговци: Јово Р. Шола, Илија В. Шола 2. књ., Христо Гатало за с. Игњата, Илија Јанковић. Невесйње Г. Јован Говедарица протојереј.

М. Дужи. Г. Мелетије Перовић игуман за себе и своје предбројнике 4. књ.

Код Уредника Магазина налазе се на продају *Србско-далматински Магазин* за годину 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1847, 1861, 1862, свакі по **60** новч.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
РПСр II 35
1870-1871. 1